

FOTOĞRAFLAR

Foto 2.1: Bozdağlar'ın Kuzey Yamaçlarında Yağışlarla Aşınmış Neojen Dolgu Depoları (Kuzeydoğu-Güneybatı)

Foto 2.2: Çakallar Volkan Konisinde Lav Akıntıları

Foto 2.3: Çakallar Volkan Konisi

Foto 2.4: Demirköprü Baraj Gölü Kıyısında Fosil Ayak İzleri
([www.manisa.gov.tr/images/ small/salihli%20fos](http://www.manisa.gov.tr/images/small/salihli%20fos))

Foto 2.5: Adala Beldesi Mevkiinde Gediz Nehri Irmak Adasında Yetişmiş Sucul Bitkiler (Doğu-Batı)

Foto 2.6: Alaşehir ayı (Taytan Koprusunde Batı-Doğu)

Foto 2.7: Gümüş Çayı'nda Kirlenme
(Salihli İlçe Merkezi Sarıpınar Mahallesi'nde Kuzey-Güney)

Foto 2.8: Marmara Gölü (Kuzey-Güney)
([www.manisa.gov.tr/images/ small/marmara%20göl](http://www.manisa.gov.tr/images/small/marmara%20göl))

Foto 2.9: Demirköprü Baraj Gölü Kreti
(www.dsi.gov.tr/bölge/dsi2/manisa#demirköprü)

Foto 2.10: Dibek Dağı'nın Güney Eteklerinde Maki, Çalı ve Meşe Formasyonları

Foto 3.1: Salihli İlçe Merkezinde Demokrasi Parkı ve Belediye Binası

Foto 3.2: Gürlek Çiftliği'nde Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Foto 3.3: Bir Ova Köyü Olan Dombaylı'da Geleneksel Konut

Foto 4.1: Bezirgan Köyü'nde Çekirdeksiz Üzüm Bağları ve Kurutma Sergisi

Foto 4.2: Kurşunlu Kaplıcalarında Belediyeye Ait Jeotermal Isıtma Sistemli Örnek Sera

Foto 4.3: Gürlek Çiftliği'nde Güreş Develeri

Foto 4.4: Allahdiyen Köyünde Arı Kovanları

Foto 4.5: Sart Harabeleri Gymasium (Doğu-Batı)

Foto 4.6: Sart Artemis Tapınağı (Batı-Doğu)

Foto 4.7: Bintepeles (Kuzey-Güney)

Foto 4.8: Kız köprüsü (Kuzey-Güney)

KAYNAKLAR

KAYNAKLAR

- AKIŞ, A., 2002; **Gap'ın Şanlıurfa İli Sosyo-Ekonomik Coğrafyasına Etkileri**, Selçuk Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, KONYA.
- AKKUŞ, A., 1996; **Jeomorfolojiye Giriş**, Öz Eğitim Yayınları, KONYA.
- AKKUŞ, A., 1988; **Genel Fiziki Coğrafya**, Nobel Yayın Dağıtım, ANKARA.
- AKSAKAL, A. ve OTMAN, A., 2004; **Salihli: Antik Çağdan Günümüze**, Sönmez Güven Matbaası, SALİHLİ.
- ARDOS, M., 1995; **Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi Cilt II.**, Çantay Kitabevi, İSTANBUL.
- ARPAT, E. ve BİNGÖL, E., 1969; **Ege Bölgesi Graben Sisteminin Gelişimi Üzerine Düşünceler**, M.T.A. Dergisi Sayı:73, ANKARA.
- ATALAY, İ., 2000; **Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği**, Ege Üniversitesi Basımevi, İZMİR.
- ATALAY, İ. ve MORTAN, K., 2003; **Türkiye Bölgesel Coğrafyası**, İnkılap Kitabevi, İSTANBUL.
- BAYKAL, F., 1988; **Salihli: Kentsel Coğrafya Açısından Bir Araştırma**, Ege Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İZMİR.
- BOZYİĞİT, R. ve KARAASLAN, T., 1998; **Çevre Bilgisi**, Nobel Yayın Dağıtım, ANKARA.
- ÇUKUR, H., 1992; **Orta Gediz Havzasının Fiziki Coğrafyası**, Dokuz Eylül Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Öğretimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İZMİR.
- DARKOT, B., 1972; **Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Yayınları. No:51, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1997; **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, M.E.B. Yayın No: 2982, İSTANBUL
- ERGÜL, T. (1992); **Bir Kentin Özgün Tarihi**, Salihli Belediyesi Kültür Yayınları , No:9, MANİSA.
- İNAN, N. ve BOZYİĞİT, R., 1988; **Klimatoloji ve Uygulamaları**, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yayın No:16, KONYA.
- KOÇMAN, A., 1989; **Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir- Bozdağlar Yöresi Üzerine Araştırmalar**, Ege Ünv. Edebiyat Fakültesi, Yayın No:49. İZMİR.

- KOÇMAN, A., 1986; **İzmir-Bozdağlar Yöresinin Jeoekolojisi (Batı Anadolu)**, Ege Üniv. Araştırma Fonu Projesi No:2, İZMİR.
- KOÇMAN, A., 1993; **Türkiye İklimi**, Ege Üniv. Edb. Fak. Yayınları. Yay. No: 72, İZMİR.
- KOÇMAN, A., 1992; **Ege Ovalarının İklimi**, Ege Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi Yayınları, İZMİR.
- MATER, B., 1988; **Toprak Coğrafyası**, Çantay Kitapevi, İSTANBUL.
- OTMAN, A. 1998; **Dünden Bugüne Salihli**, Anadolu Matbaası., İZMİR
- SÜMER, K., 2004; **Geçmişten Günümüze Yılmaz Kasabası**, Yılmaz Belediyesi Kültür Yayınları, Yayın No:1, SALİHLİ.
- TÜMERTEKİN, E., 1994; **Beşeri Coğrafyaya Giriş**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İSTANBUL.
- YALÇINLAR, İ., 1986-1987; **Gediz Vadisinde Prehistorik İnsanların Ayak İzleri**, İstanbul Üniv., Edb. Fak. Coğrafya Dergisi, Sayı:2, İSTANBUL.

YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR

- D.İ.E. **Nüfus Sayımı Verileri (1927-2000)**
- D.İ.E. 1997: **Köy Envanter Raporu Manisa**, ANKARA.
- D.İ.E. 2001: **Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Manisa 2000 Genel Nüfus Sayımı**, ANKARA.
- D.M.İ.G.M. Salihli Rasat İstasyonu, Aylık ve Yıllık Rasat Sonuçları
- D.S.İ. II. Bölge Müdürlüğü Akım Rasatları
- Manisa İli Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1988, ANKARA.
- İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2003-2004-2005), SALİHLİ.
- Salihli Sağlık Grup Başkanlığı Verileri (2004)
- Salihli Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü Brifing Raporu 2005
- Salihli Otogar Müdürlüğü Verileri (2004)
- Sart Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü Verileri (2005)
- Salihli Telekom Müdürlüğü Brifingi (2003- 2005)
- Salihli P.T.T Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2003)
- T.C.C.D. Salihli Gar Müdürlüğü Verileri (2005)
- Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü, Salihli Grup Başkanlığı Brifingi (2004)
- Türkiye'nin Doğal Kaynakları Raporu İstanbul Ticaret Odası Yayınları 1997, İSTANBUL.

Türkiye Topografya Haritası, T.C. Harita Genel Komutanlığı 1/100 000 Ölçekli
İzmir- K- 19,20 - N-19,20 Paftaları (1982)

Türkiye Jeoloji Haritası, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası M. T. A.
Genel Müdürlüğü, ANKARA.

Toprak Haritası Köy Hizmetleri Manisa İl Müdürlüğü'nün 1/100 000 Ölçekli
Manisa Toprak Haritası (1997)

YARARLANILAN İNTERNET SİTELERİ

www.devletarsivleri.gov.tr

www.dsi.gov.tr/bölge/dsi2/manisa#demirköprü

www.manisa.gov.tr/ulasim

www.manisa.gov.tr/images/small/salihli%20fos

www.manisa.gov.tr/images/small/marmara%20göl

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I: GİRİŞ.....	1
1. GİRİŞ.....	2
1.1. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ SINIRLARI ve GENEL ÖZELLİKLERİ.....	2
1.2. ARAŞTIRMA SAHASI ile İLGİLİ DAHA ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI ve METODU.....	7
1.4. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHÇESİ.....	8
BÖLÜM II: FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	10
2. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	11
2.1. JEOLojİK ÖZELLİKLER.....	11
2.1.1. Paleozoik.....	11
2.1.2. Tersiyer.....	13
2.1.3. Kuarterner.....	13
2.1.4. Volkanik Alanlar.....	14
2.2. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER.....	15
2.2.1. Dağlık Sahalar.....	15
2.2.1.1. DibeK Dağı.....	15
2.2.1.2. Bozdağlar.....	15
2.2.2. Plato Sahası.....	17
2.2.3. Alüvyal Sahalar.....	17

2.2.3.1. Birikinti Koni ve Yelpazeleri	17
2.2.3.2. Alüvyal Ova Tabanı.....	17
2.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	19
2.3.1. Genel Sirkülasyon ve Hava Kütleleri.....	19
2.3.2. İklim Elemanları	20
2.3.2.1. Sıcaklık.....	20
2.3.2.2. Yağış.....	21
2.3.2.3. Yağış Etkinliği.....	23
2.3.2.4. Nem Buharlaşma ve Bulutluluk.....	24
2.3.2.5. Basınç ve Rüzgarlar.....	26
2.4. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER.....	27
2.4.1. Akarsular.....	27
2.4.1.1. Gediz Nehri.....	27
2.4.1.2. Alaşehir Çayı.....	29
2.4.1.3. Gümüş Çayı.....	30
2.4.1.4. Çakallar Deresi.....	30
2.4.1.5. Tabak Çayı.....	30
2.4.2. Göller.....	31
2.4.2.1. Marmara Gölü.....	31
2.4.2.2. Demirköprü Baraj Gölü.....	31
2.4.3. Yeraltı Suları.....	32
2.4.3.1. Kaynak Suları.....	33
2.4.3.1.A. Kurşunlu Kaynağı.....	33
2.4.3.1.B. Çamurhamamı Kaynağı.....	34
2.4.5. Akarsu Ağının Kuruluşu	34
2.5. TOPRAK ÖZELLİKLERİ.....	35

2.5.1. Zonal Topraklar	35
2.5.1.1. Kahverengi Orman Toprakları.....	35
2.5.1.2. Kırmızı Akdeniz Toprakları.....	37
2.5.2. İntrazonal Topraklar.....	37
2.5.2.1. Rendzinalar.....	37
2.5.2.2. Yüksek Dağ Çayırı Toprakları.....	38
2.5.3. Azonal Topraklar	38
2.5.3.1. Alüvyal Topraklar.....	38
2.5.3.2. Regosoller.....	39
2.5.3.3. Litosoller.....	39
2.5.3.4. Kolüvyal Topraklar.....	39
2.5.4. Taşlık Kumluk ve Kayalık Alanlar	40
2.6. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ.....	41
2.6.1. Maki ve Garig Formasyonları	41
2.6.2. Ağaç Formasyonları	43
2.6.2.1. Kızılçam Ormanları.....	43
2.6.2.2. Karaçam Ormanları.....	44
2.6.3. Subalpin Vejetasyon	44
BÖLÜM III: BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	45
3. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	46
3.1. NÜFUS MİKTARI ve ARTIŞI.....	46
3.1.2. Nüfus Hareketleri	47
3.1.2.1. Doğumlar ve Ölümler.....	47
3.1.2.2. Göçler.....	48
3.1.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri	50

3.1.3.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı.....	50
3.1.3.2. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu	57
3.1.3.3. Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı.....	62
3.1.4. Aile Büyüklüğü	64
3.1.5. Nüfusun Beslenme ve Sağlık Durumu	64
3.1.6. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	66
3.2. YERLEŞME ve BAŞLICA ÖZELLİKLERİ.....	70
3.2.1. Yerleşmenin Tarihçesi	70
3.2.2. Yerleşme Şekilleri	73
3.2.2.1. Şehir Yerleşmesi	73
3.2.2.2. Kır Yerleşmeleri	75
3.2.2.2.A. Belde Yerleşmeleri.....	75
3.2.2.2.B. Köy Yerleşmeleri.....	78
3.2.2.2.C. Köyaltı Yerleşmeleri.....	79
3.3. KONUT TİPLERİ.....	81
BÖLÜM IV: EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	83
4. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	84
4.1. TARIM.....	84
4.1.2. Arazi Büyüklüğü ve Mülkiyet Durumu.....	85
4.1.3. Tarım Arazilerinin Sulama Durumu	86
4.1.4. Başlıca Tarım Ürünleri ve Ekiliş Sahaları	88
4.1.4.1. Tahıl Tarımı.....	88
4.1.4.2. Sanayi Bitkileri.....	89
4.1.4.3. Bağcılık ve Meyvecilik.....	90
4.1.4.4. Sebze Tarımı.....	91

	Sayfa No
4.1.4.5. Yem Bitkileri Tarımı.....	92
4.1.4.6. Baklagiller.....	93
4.1.4.7. Yumrulu Bitkiler.....	94
4.1.4.8. Seracılık.....	94
4.1.5. Tarımda Karşılaşılan Sorunlar	94
4.1.6. Tarımsal Organizasyon	95
4.2. HAYVANCILIK.....	96
4.2.1. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık	96
4.2.2. Kümes Hayvancılığı	98
4.2.3. Arıcılık.....	98
4.2.4. Balıkçılık.....	99
4.2.2. Hayvancılığın Özellikleri ve Temel Sorunları	99
4.3. SANAYİ.....	100
4.3.1. Tarımsal Sanayi	100
4.3.1.1. Yem Sanayi.....	100
4.3.1.2. Pamuk Sanayi.....	100
4.3.1.3. Üzüm İşletmeleri.....	100
4.3.1.4. Zeytin Yağı Sanayi.....	101
4.3.1.5. Un Sanayi.....	101
4.3.2. Diğer Sanayi Dalları	101
4.3.2.1. Toprak Sanayi.....	101
4.3.2.2. Basınçlı Kaplar Sanayi	101
4.3.2.3. Deri Sanayi.....	102
4.3.2.4. Palamut ve Valeks Sanayi.....	102
4.3.3. Salihli Organize Sanayi Bölgesi	102
4.4. MADENCİLİK.....	103

	Sayfa No
4.5. TİCARET.....	103
4.6. EL SANATLARI.....	104
4.7. ULAŞIM.....	105
4.7.1. Karayolu Ulaşımı	105
4.7.2. Demiryolu Ulaşımı	109
4.8. İLETİŞİM	109
4.9. TURİZM.....	110
4.9.1. Sart Ören Yeri	110
4.9.2. Akrapol.....	111
4.9.3. Artemis Tapınağı	111
4.9.4. Bintepeler.....	111
4.9.5. Kurşunlu Kaplıcaları	112
4.9.6. Çamurhamamı Kaplıcaları	112
4.9.7. Kız Köprüsü	112
BÖLÜM V: SONUÇ ve ÖNERİLER.....	113
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	114
FOTOĞRAFLAR.....	118
KAYNAKLAR	130-133

ÖNSÖZ

Salihli ilçesini beşeri ve ekonomik coğrafya açısından değerlendirmeyi amaçladığımız bu araştırma bir yüksek lisans çalışmasıdır.

Coğrafyanın ilkelerine uygun olarak Salihli'nin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri analiz ve sentez edilerek, saha ile ilgili coğrafi sonuçlara varılmaya çalışılmıştır. Fiziki şartlar, beşeri ve ekonomik özellikler ile ilgili sorunlar tespit edilerek, çözümleri için yapılabilecek çalışmaların belirlenmesi için çaba gösterilmiştir.

Tez konusunun seçiminde ve araştırmanın arazi safhası da dahil tüm aşamalarında büyük yardımlarını gördüğüm danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ayhan AKIŞ'a teşekkürü borç bilirim. Ayrıca gezi, gözlem, dökümanter veri toplama safhasında yardımlarını gördüğüm tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yetkililerine, teknik destek veren ağabeyim Selamet EKİN'e, arkadaşlarım, Rehman SEFEROV, Semih SÖNMEZ, Gökhan KARAKUŞ ve Mustafa DOĞRU'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmamın başından sonuna kadar, maddi ve manevi hiçbir desteği benden esirgemeyen babam Adil BAŞKAN, annem, Fikran BAŞKAN ve kardeşim Nihan BAŞKAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hasan Ozan BAŞKAN

Konya-2006

ÖZET

Araştırma sahasını oluşturan Salihli, Manisa'ya bağlı bir ilçedir. Orta Gediz Havzası'nda yer almakta olup, 130 243 ha yüzölçümüne ve ortalama 111 m yükseltiye sahiptir. İlçenin kuzeyinde Gördes, Köprübaşı, doğusunda Kula ve Alaşehir ilçeleri, güneyinde İzmir iline bağlı olan Ödemiş İlçesi batısında da Manisa ilinin Ahmetli İlçesi bulunur.

Gediz Grabeni üzerine kurulu olan saha, genç tektonik hareketlerle şekillenmiştir. Kıyıdan yaklaşık 90 km içeride olan Salihli; dağların kıyıya dik uzanması nedeniyle azda olsa deniz etkisine maruz kalır. Araştırma sahasının doğusundan Kula'ya doğru yükselti gittikçe artar ve iklim doğuya doğru gittikçe karasallaşır. Araştırma sahasında iklim genel olarak yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlıdır.

Sahanın bitki örtüsü iklim özellikleri, yükselti ve toprak özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarında kızılçam ve sarıçam ormanları geniş yer tutarken, Dibek Dağı'nın güney yamaçlarındaki sahada meşe ormanları ve makiler yaygındır.

Salihli, eski dönemlerden beri çevredeki yerleşmelerin pazar ihtiyaçların karşılayan bir Pazar yeri olmuş bu durum sahanın gelişmesini sağlamıştır. Bugün kendisine bağlı bir belde olan Sart'a ait bir köy iken, günümüzde 149 151 kişilik nüfusuyla Gediz Ovası'nda, İzmir-Ankara karayolu üzerinde bulunan bir ilçedir.

Araştırma sahasında 8 belde, 72 köy bulunmaktadır. Yerleşmeler çoğunlukla suyun bol olduğu, tarımın yapılabildiği ovalık alanlara; bazen de yüksek kesimlerde vadi boylarına kurulmuştur. Sahanın temel ekonomik geçim kaynağı tarım, hayvancılık ve ticarettir. Ancak burada önde gelen ekonomik etkinlik tarımdır. Özellikle çekirdeksiz kurutmalık üzüm yetiştiriciliği oldukça yaygındır.

Organize sanayi bölgesi kurulmuş olmasına karşın bu konuda gerekli yatırımda geç kalınmış ve gereken başarı henüz sağlanamamıştır. Araştırma sahası turizm potansiyeli açısından oldukça zengin olmasına karşın bu potansiyel yeterince değerlendirilememiştir.

ABSTRACT

Salihli, which is the topic of this research, is an administrative district of Manisa. It takes place on Middle Gediz Basin with its 130 243 square metres area and 111 m altitude. In the north part of the province there are Gördes, Köprübaşı provinces; in the east part of it there are Kula and Alaşehir provinces, in the south part of it, there are Ödemiş, the province of İzmir and in the west part of it, there is a province of Manisa which is called Ahmetli.

The field, which is established on Gediz Graben, is formed by plate –tectonic, earth's seismic activity. Although there is 90 km between seaside and Salihli, owing to the mountain's vertical stretch to the sea, there is a little effect of sea on climate of Salihli. From the east part of the research field to Kula, altitude increases gradually and climate becomes terrestrial. The climate is generally hot and arid in summer, warm and rainy in winter in the field of research.

The features of the flora changes according to the climate features, altitude, and soil features. On the north side of Bozdag there are forests of redpine and yellow pine and on the South slopes of Dibek Mountain there are oak forests and small trees.

Since old eras Salihli has become a bazaar of people coming from near residential areas to meet their needs so this provides development in the population of Salihli. At first it was a village of Sart, which is a small municipality of it now, and currently it is an administrative district on the overland route between İzmir-Ankara with its 149 151 population.

There are 8 municipalities and 72 villages in the field of research. Residential areas can generally be established near the ample source of water, fields which are fertile for farming and sometimes on the high parts near the valleys. The main economic living sources of the field of research are agriculture, livestock and trade. But agriculture is the main one in this field. Especially growing of sultana, raisin is common.

Although organised industrial area was founded, it did not reach the level of success that had been expected because of the late investment. Despite of the fact that the field has the advantage of tourism industry, this potential has not been evaluated appropriately.

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Araştırma Sahasında Yıllık Ortalama Sıcaklığın Aylara Dağılışı(1965-2003)	20
Tablo 2.2: Araştırma Sahasında Yıllık Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklık Değerlerinin Aylara Dağılışı (°C) (1965-2003)	21
Tablo 2.3: Araştırma Sahasında Yıllık Yağışın Aylara Dağılışı (1940-2003)	21
Tablo 2.4: Araştırma Sahasında Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı (1960-2003)	23
Tablo 2.5: Thornthwaite'e Göre Salihli'nin Su Bilançosu Tablosu	23
Tablo 2.6: Ortalama Nisbi Nem Miktarı (%)	24
Tablo 2.7: Ortalama Buharlaştırma Miktarı (mm)	25
Tablo 2.8: Ortalama Bulutlu Günler Sayısı (2,0-8,0)	25
Tablo 2.9: Ortalama Açık Günler Sayısı (0,0-1,9)	25
Tablo 2.10: Ortalama Kapalı Günler Sayısı (8,1-10,0)	25
Tablo 2.11: Gediz Nehri'nde Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı (m ³ /sn)	27
Tablo 2.12: Alaşehir Çayı Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı (m ³ /sn)	29
Tablo 2.13: Araştırma Sahasındaki Taşkın Koruma Tesisleri ve Koruma Alanları	30
Tablo 2.14: Demirköprü Barajı'nın Özellikleri	32
Tablo 2.15: Bazı Yer Altı Suyu Ölçüm Kuyularının Nisan ve Ekim Aylarındaki Seviyesi	33
Tablo 2.16: Kurşunlu Kaynak Suları ve Sıcaklık Değerleri	33
Tablo 2.17: Salihli'deki Bazı Toprak Gruplarına Ait Analiz Sonuçları	37
Tablo 2.18: Araştırma Sahasının Orman Varlığı	44
Tablo 3.1: 1965'den Günümüze Araştırma Sahasının Nüfusu ve Nüfus Artış Oranı	47
Tablo 3.2: Salihli İlçesi'nde Genel Doğurganlık ve Doğum Oranları (2004)	48
Tablo 3.3: (1307-1326) Aydın Vilayet Salnamelerinde Salihli Kaza Merkezi Nüfusu	49
Tablo 3.4: Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu	51
Tablo 3.5: İlçe Merkezinde Mahallelerin Cinsiyete Göre Miktarları	52
Tablo 3.6: Salihli İlçe Merkezi Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Bileşimi (2000)	53
Tablo 3.7: Salihli İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (2000)	54
Tablo 3.8: Araştırma Sahasındaki Belde Nüfusları ve Cinsiyet Oranları (2000)	55
Tablo 3.9: Araştırma Sahasındaki Köy Nüfusları Miktarı ve Cinsiyet Oranları (2000)	56
Tablo 3.10: İlçe Merkezindeki İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)	58
Tablo 3.11: Beldelerde İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)	59
Tablo 3.12: Köy İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)	59
Tablo 3.13: Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)	60
Tablo 3.14: Ortaöğretim Kurumları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2004-2005)	61
Tablo 3.15: Salihli İlçe Merkezinde Çalışanların Sektörlere Dağılımı (2000)	63
Tablo 3.16: Salihli İlçe Merkezi Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı(1990-2000)	64
Tablo 3.17: Araştırma Sahasındaki Merkezindeki Hastaneler ve Personelleri (2004)	65

	Sayfa No
Tablo 3.18: Araştırma Sahasındaki Sağlık Ocaklarındaki Personel Sayısı (2004)	65
Tablo 3.19: Salihli İlçe Merkezinde Oluşan Atıklar (Kg/Gün)	66
Tablo 3.20: Araştırma Sahasının Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	67
Tablo 3.21: Araştırma Sahasının Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu	68
Tablo 4.1: Araştırma Sahasında Arazi Kullanılış Durumu (2004)	85
Tablo 4.2: Büyüklüklerine ve Çiftçi Sayısına Göre Arazi Dağılımı (2004)	86
Tablo 4.3: Bazı Tarım Ürünlerinin Sulama Birlikleri Tarafından Sulanma Durumu (2004)	86
Tablo 4.4: Tarım Arazilerinin Sulama Durumu (2004)	87
Tablo 4.5: Ekili Dikili Alanların Ürünlere Göre Dağılımı (2004)	88
Tablo 4.6: Yetiştirilen Tahıl Ürünlerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)	89
Tablo 4.7: Yetiştirilen Sanayi Bitkilerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)	90
Tablo 4.8: Yetiştirilen Meyvelere Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)	91
Tablo 4.9: Yetiştirilen Sebzelere Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)	92
Tablo 4.10: Yetiştirilen Yem Bitkilerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)	92
Tablo 4.11: Yetiştirilen Baklagillere Göre Ekiliş Alanları ve Miktarları (2005)	93
Tablo 4.12: Yetiştirilen Yumrulu Bitkilere Göre Ekiliş Alanları ve Miktarları (2005)	94
Tablo 4.13: Bazı Tarımsal Alet ve Makinelerin Sayısı	96
Tablo 4.14: Büyükbaş Hayvan Varlığı (2005)	96
Tablo 4.15: Küçükbaş Hayvan Varlığı (2005)	97
Tablo 4.16: Yük ve Çeki Hayvan Varlığı (2005)	97
Tablo 4.17: Hayvansal Üretim (2005)	97
Tablo 4.18: 2003 ve 2004 Yıllarında Görülen Hayvan Hastalıkları	98
Tablo 4.19: Kümes Hayvanı Varlığı (2005)	98
Tablo 4.20: Arı Ürünleri ve Ürün Miktarı (2005)	99
Tablo 4.21: Araştırma Sahasındaki Bazı Yer Altı Kaynakları Buldukları Mevkii ve Rezervleri	103
Tablo 4.22: Araştırma Sahasının İhraç Ürünleri (2004)	104
Tablo 4.23: Salihli İlçe Merkezinin Çevre İl ve ilçelere Olan Uzaklığı	107
Tablo 4.24: Beldelerin Salihli İlçe Merkezine Uzaklıkları	108
Tablo 4.25: Bazı Yerleşmelerin Salihli İlçe Merkezine Uzaklıkları	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası	3
Şekil 2.1: Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası	12
Şekil 2.2: Araştırma Sahasının Topografya Haritası	16
Şekil 2.3: Ortalama Sıcaklığın Aylara Dağılışı Grafiği (1965-2003)	20
Şekil 2.4: Yıllık Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı Grafiği (1940-2003)	22
Şekil 2.5: Yıllık Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı Grafiği (1940-2003)	22
Şekil 2.6: Thornthwaite'e Göre Salihli'nin Su Bilançosu Grafiği	24
Şekil 2.7: Rüzgar Gücü Diyagramı	26
Şekil 2.8: Araştırma Sahasının Hidrografya Haritası	28
Şekil 2.9: Gediz Nehri'nde Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı Grafiği	29
Şekil 2.10: Alaşehir Çayı Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı Grafiği	29
Şekil 2.11: Araştırma Sahasının Büyük Toprak Grupları Haritası	36
Şekil 2.12: Araştırma Sahasının Bitki Örtüsü Haritası	42
Şekil 3.1: Salihli İlçe Merkezi Nüfus Piramidi (2000)	53
Şekil 3.2: Salihli İlçe Merkezinde Eğitim Durumu (2000)	62
Şekil 3.3: Salihli İlçe Merkezinde Erkek Nüfusun Sektörlere Dağılım Oranı (2000)	63
Şekil 3.4: Salihli İlçe Merkezinde Kadın Nüfusun Sektörlere Dağılım Oranı (2000)	63
Şekil 3.5: Salihli İlçesi'nin Yerleşmelere Göre Nüfus Miktarı Haritası	69
Şekil 3.6: Salihli İlçesi'nin Yerleşme Haritası	74
Şekil 3.7: Ova Köylerinde Geleneksel Mesken Tipi Planı	81
Şekil 3.8: Dağ ve Yamaç Köylerindeki Mesken Tipi Planı I. Kat	82
Şekil 3.9: Dağ ve Yamaç Köylerindeki Mesken Tipi Planı Zemin Kat	82
Şekil 4.1: Araştırma Sahasında Arazilerin Kullanılış Oranı (2004)	85
Şekil 4.2: Salihli Sağ Sahil Sulama Birliği Sulama Sahası	87
Şekil 4.3: Salihli Sol Sahil Sulama Birliği Sulama Sahası	87
Şekil 4.4: Tahıl Ürünlerinin Ekiliş Oranları (2005)	89
Şekil 4.5: Yem Bitkilerinin Ekiliş Oranları	93
Şekil 4.6: Baklagillerin Ekiliş Oranları	93
Şekil 4.7: Salihli İlçesi'nin Ulaşım Haritası	106

Foto 2.1: Bozdağlar'ın Kuzey Yamaçlarında Yağışlarla Aşınmış Neojen Dolgu Depoları (Kuzeydoğu-Güneybatı)	119
Foto 2.2: Çakallar Volkan Konisinde Lav Akıntıları	119
Foto 2.3: Çakallar Volkan Konisi	120
Foto 2.4: Demirköprü Baraj Gölü Kıyısında Fosil Ayak İzleri	120
Foto 2.5: Adala Beldesi Mevkiinde Gediz Nehri Irmak Adasında Yetişmiş Sucul Bitkiler (Doğu-Batı)	121
Foto 2.6: Alaşehir Çayı (Taytan Köprüsünde Batı-Doğu)	121
Foto 2.7: Gümüş Çayı'nda Kirlenme (Salihli İlçe Merkezi Sarıpınar Mahallesi'nde Kuzey-Güney)	122
Foto 2.8: Marmara Gölü (Kuzey-Güney)	122
Foto 2.9: Demirköprü Baraj Gölü Kreti	123
Foto 2.10: Dibek Dağı'nın Güney Eteklerinde Maki, Çalı ve Meşe Formasyonları	123
Foto 3.1: Salihli İlçe Merkezinde Demokrasi Parkı ve Belediye Binası	124
Foto 3.2: Gürlek Çiftliği'nde Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	124
Foto 3.3: Bir Ova Köyü Olan Dombaylı'da Geleneksel Konut	125
Foto 4.1: Bezirgan Köyü'nde Çekirdeksiz Üzüm Bağları ve Kurutma Sergisi	125
Foto 4.2: Kurşunlu Kaplıcalarında Belediyeye Ait Jeotermal Isıtma Sistemli Örnek Sera	126
Foto 4.3: Gürlek Çiftliği'nde Güreş Develeri	126
Foto 4.4: Allahdiyen Köyünde Arı Kovanları	127
Foto 4.5: Sart Harabeleri Gymasium (Doğu-Batı)	127
Foto 4.6: Sart Artemis Tapınağı (Batı-Doğu)	128
Foto 4.7: Bintepeler (Kuzey-Güney)	128
Foto 4.8: Kız köprüsü (Kuzey-Güney)	129

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**SALİHLİ’NİN (MANİSA) BEŞERİ VE EKONOMİK
COĞRAFYASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Ayhan AKIŞ

Hazırlayan

Hasan Ozan BAŞKAN

KONYA-2006

BÖLÜM I: GİRİŞ

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ SINIRLARI ve GENEL ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasını oluşturan Salihli ilçesi, Ege Bölgesi'nde bulunur ve Manisa iline bağlıdır. İlçenin kuzeyinde Gördes, Köprübaşı, doğusunda Kula ve Alaşehir ilçeleri, güneyinde İzmir iline bağlı olan Ödemiş İlçesi batısında da Manisa ilinin Ahmetli İlçesi bulunmaktadır (Şekil 1.1).

Manisa ili sınırları içinde yer alan Salihli, Bozdağlar'ın kuzey yamaçları ve Dibek Dağı'nın güney yamaçları arasında kurulmuştur. İlçe merkezi ve ilçeye bağlı yerleşmelerin bir kısmı Gediz Grabeni üzerinde yer almaktadır. Araştırma sahası 130 243 ha. yüzölçümüne ve ortalama 111 m yükseltiye sahiptir. Manisa şehrine uzaklığı 70 km. İzmir şehrine uzaklığı 95 km'dir. Salihli İlçesi Manisa İline bağlı olmasına karşın ticari açıdan İzmir ili ile sıkı bir bağı vardır. Bunda ana neden İlçe merkezinin İzmir-Ankara karayolu üzerinde bulunmasıdır.

Sahada Paleozoik arazileri bulunmakla beraber, araştırma sahasının genel oluşumunda, genç tektonik hareketlerin neden olduğu horst ve graben sisteminin meydana gelmesi ile görülür. Araştırma sahasındaki temel araziyi Menderes Masifi oluşturur.

Araştırma sahasının denize yakın olması ve dağların uzanışı nedeniyle Akdeniz ikliminin özelliklerini taşımakla birlikte ilçenin doğu sınırından sonra Kula İlçesi'ne doğru yükseltinin artmasıyla beraber iklim karasallaşır.

Araştırma sahasının suları hidrografik açıdan, Gediz Havzası'na bağlı Gediz Nehri ve kolları tarafından drene edilir.

İlçenin nüfusu Cumhuriyetin ilanından sonraki yıllarda, hızlı bir artış göstermiştir. 1927'de 28 328 kişi olan nüfusu 1935'de 36 431 kişi, 1960'da 77 464 kişi, 1980'de 111 228'e, 2000 yılında ise 149 151'e yükselmiştir. Genç nüfusu oluşturan 0-30 yaş arası nüfus toplam nüfusun %50 den fazlasını oluşturur.

Şekil1.1: ARAŞTIRMA SAHASININ LOKASYON HARİTASI

Nüfusun büyük bir bölümünün geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olmakla birlikte ilçe merkezinde yaşayan nüfus genel olarak hizmet sektöründe çalışır. Tarımsal faaliyetlerde en fazla göze çarpan çekirdeksiz kurutmalık üzüm yetiştiriciliği ve pamuktur. Ancak, pamuk tarımı günümüzde fiyatların düşük olması nedeniyle yerini bağ ve diğer tarım ürünlerine bırakmaktadır. Gediz Ovası üzerinde bulunan verimli tarım toprakları bilinçsiz sulama nedeniyle gün geçtikçe tuzlulaşmakta ve verimi düşmektedir.

2004 yılı itibariyle sahada 18 306 büyükbaş, 62 350 küçükbaş, 1 254 yük ve çeki, 2 211 160 adet kümes hayvanı bulunmaktadır.

Salihli İlçe merkezi ticari açıdan çevresinde bulunan Kula, Alaşehir, Ahmetli, Gördes, Köprübaşı ilçelerinin pazar yeri konumundadır. İlçe merkezinde her Çarşamba kurulan pazarda sadece yerli satıcılar değil ilçe dışından gelen satıcılarda bulunur.

Toprak sanayi açısından geçmişte 31 adet tuğla-kiremit fabrikasında yoğun bir üretim yapılırken günümüzde sadece 5 tuğla-kiremit fabrikası işletilmektedir. Bundaki ana neden Turgutlu'da yapılan yeni toprak sanayi yatırımlarıyla İzmir pazarında üstünlük sağlamasıdır.

Salihli'de 1 meslek yüksek okulu, 10 lise, 45 ilköğretim okulu, 36 birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulu olmak üzere toplam 92 adet eğitim kurumu bulunmaktadır.

Salihli'nin sağlık hizmetleri 1 devlet hastanesi, 2 özel hastane ve 19 sağlık ocağı tarafından yapılmaktadır. Özellikle Salihli Devlet Hastanesi tam teşekküllü bir hastane olarak çevre ilçelere de hizmet vermektedir.

İlçedeki turizm potansiyeli yüksektir. Paranın tarihte ilk basıldığı yer olan Sart, Akropol, Artemis Tapınağı, Bintepeleler, Kurşunlu Kaplıcaları ve Çamurhamamı kaplıcaları turizm açısından önemli yerler olmakla birlikte tam anlamıyla turizmin hizmetine sunulamamış ve istenilen verim elde edilememiştir.

Sonuç olarak Araştırma sahası; temel ekonomisi tarıma ve hayvancılığa dayanan, ancak ilçe merkezindeki nüfusunun büyük kısmı hizmet sektöründe çalışan, Kıyı Ege'yi iç bölgelere bağlayan bir yol üzerinde bulunan ticari açıdan gelişmeye elverişli bir ilçedir.

1.2. ARAŞTIRMA SAHASI ile İLGİLİ DAHA ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Araştırmamıza konu olan Salihli ilçesi ile ilgili jeolojik çalışmalar lokal olarak değil Gediz Havzası geneli ve Bozdağlar'ın kuzey yamaçları için yapılmış çalışmalardır.

YALÇINLAR, İ. (1986-1987),¹ Demirköprü Baraj Gölü'nün çevresinde 1000 m. yükseltiyi geçen dağ ve tepeler olduğunu, ancak genel olarak 700-1000 m. yükseltideki platoların bulunduğunu. Baraj gölünün batı kenarında yükselen Çakallar Tepesi'nin Salihli-Demirci karayolunun doğusunda, yol ile baraj gölü arasında yer aldığını belirtmiştir. Tepenin 384 m yükseltiyeye sahip olduğunu ve doğu eteklerinde bazalt lavları, güney ve batı yönünde de gnays temeli örten eski volkanik kül tabakaları da görüldüğünü açıklamıştır. Yalçınlar, tabakaların üzerindeki izleri örten içersinde yer yer volkan bombaları bulunan bazaltik curuf ve kumların üzerinde açılmış belirli akarsu vadileri ve sel hendekleri olmadığını ve yine bu curuflar örten toprakların çok kalın olmadığı göz önünde tutulunca ayak izlerinin çok eski olmadığını anlaşıldığını belirtmiştir.

KOÇMAN, A. (1989),² Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir Bozdağlar Yöresi Üzerine Araştırmalar adlı çalışmasında genel jeolojik özelliklerden ve bitki örtüsünden söz etmiş. Bozdağ metamorfik kütlesi paleozoik şist serisi ve bunlardan yaşlı kompleks gnayslardan oluştuğunu belirtmiş ve bu granitik gnaysların pembe beyaz kristalli olup, Menderes Masifi'nin çekirdeğini temsil eden gözlü gnays, biyotitli gnayslarla yanal ve dikey geçişli olup, kuvars damarlı olanlarında mevcut olduğunu söylemiştir.

ARPAT, E. ve BİNGÖL, E. (1969),³ Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki Neojen depoların sahanın bir dizi tektonik çöküntülere sahip olduğu göz önünde bulundurulursa bu seviyelerin iki ya da daha fazla sayıdaki tektonik dönemin basamakları olduğu kanısını güçlendirdiğini ve dolgu depolarının altında devam eden birtakım fayların belirlenmiş olmasının da bunların sonradan faylanarak seviye değiştirdiğini ortaya koyduğunu belirtmişlerdir.

Beşeri ve ekonomik coğrafya açısından çalışmalarda; BAYKAL, F. (1988),⁴ Salihli kent merkezini araştırdığı çalışmasında Salihli'nin hızla artan nüfusuna paralel

¹ YALÇINLAR, İ., 1986-1987; Gediz Vadisinde Prehistorik İnsanların Ayak İzleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi, Coğrafya Dergisi, Sayı: 2, s.72, İSTANBUL.

² KOÇMAN, A., 1989; Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir- Bozdağlar Yöresi Üzerine Araştırmalar, Ege Üniversitesi, Edebiyat.Fakültesi, Yayın No: 49, İZMİR.

³ ARPAT, E., BİNGÖL, E., 1969; Ege Bölgesi Graben Sisteminin Gelişimi Üzerine Düşünceler, M.T.A. Dergisi, Sayı: 73, s. 1-10, ANKARA.

⁴ BAYKAL, F., 1988; Salihli: Kentsel Coğrafya Açısından Bir Araştırma, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilimdalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İZMİR.

olarak son yıllarda kentleşme sürecine girmiş bir ilçe merkezi olduğunu vurgulayarak. İlçe merkezinin kuruluş yerinin pek çok avantaja sahip olduğunu belirtmiştir. Kuruluş yerinin Ege Bölgesi'nin doğal koridorlarından biri olan Gediz tektonik oluşunun kenarında yer alması, bu sahanın her zaman ulaşım yönünden bir uğrak yeri, yerleşim açısından da tercihe değer bir merkez olmasını sağladığını belirtmiştir.

ERGÜL, T. (1992),⁵ Salihli'nin köy kimliğinden sıyrılıp kasaba ve ilçe merkezi haline gelişini buna neden olan etkenleri ortaya koymuştur. Salihli'nin, Sart'ın ve Adala'nın yerini alış nedenlerini ve Salihli'de Türklerin ilk yerleşmelerini nüfus bilgilerini, Salihli isminin kaynağını vilayet salnamelerine dayanarak açıklamıştır.

OTMAN, A. (1998),⁶ Salihli'nin geçmişten günümüze genel özelliklerini, kurtuluş savaşında Salihli'yi ve Cumhuriyetin kuruluşundan sonra İlçenin aldığı durumu incelemiştir.

AKSAKAL A. ve OTMAN A., (2004)⁷ Salihli'nin bulunduğu coğrafyada antik çağdan günümüze dek süren yaşamı konu almışlar Salihli'nin gelişimine etki eden faktörleri, ilçede bulunan resmi kuruluşları tanıtmışlardır. Ayrıca, ilçenin özellikle turizm alanında gelişimi için yapılabilecek çalışmaları belirtmişlerdir.

SÜMER, K. (2004),⁸ İlçe sınırları içerisinde yer alan Yılmaz Beldesi'ni tarihi, fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri açısından incelemiştir. Salihli'de sanayi kuruluşlarının artmasıyla belde halkına da iş imkanı doğacağını, alüvyal tabanın yerleşme açısından sakıncalı olduğunu, tarım alanlarının yapılaşma nedeniyle tarım dışı kullanıldığını ve daraldıklarını belirtmiştir.

⁵ERGÜL, T., 1992; Bir Kentin Özgün Tarihi. Salihli Belediyesi Kültür Yayınları Yayın No: 9, SALİHLİ.

⁶ OTMAN, A., 1998; Dünden Bugüne Salihli, Anadolu Matbaası, SALİHLİ.

⁷ AKSAKAL, A. ve OTMAN, A., 2004; Salihli Antik Çağdan Günümüze, Sönmez Güven Matbaası, SALİHLİ

⁸ SÜMER, K., 2004; Geçmişten Günümüze Yılmaz Kasabası, Yılmaz Belediyesi Kültür Yayınları, Yayın No:1, SALİHLİ.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI ve METODU

Bu araştırma bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Amacımız, araştırma sahası olarak seçilen Salihli'nin beşeri, ekonomik ve çevre özelliklerini analiz ve sentez ederek, bunlara etki eden faktörleri ortaya çıkarmak ve çeşitli sorunların çözümlerine yönelik öneriler getirmektir.

Sorunlara çözüm önerileri sunulurken, araştırma sahasının doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri ve bunlara bağlı olan kaynakları göz önüne alınmıştır.

Sahada, Salihli İlçe merkezi çeşitli özellikleri ile incelenmiş olup, ilçe geneli ve sahip olduğu potansiyel ile ilgili henüz tam bir değerlendirme çalışması yapılmamıştır.

Bu çalışma birkaç aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada Salihli'ye ve Gediz Havzası'na ait basılı kaynaklar ve eserler incelenmiştir. Harita Genel Komutanlığı'nın 1/100 000 ölçekli Topografya Haritası, 1/500 000 ölçekli M.T.A. Jeoloji Haritası, D.M.İ. Genel Müdürlüğü Salihli Rasat İstasyonu'ndan alınan veriler, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün verileri, D.İ.E. yayınları, ilçedeki kamu kurum ve kuruluşları ile meslek odalarından alınan beşeri ve ekonomik özellikler ile ilgili veriler ve raporlar araştırmamıza kaynak olmuştur.

Dökümanter veri toplama aşamasından sonra, yazım aşamasına geçilmiş, coğrafya bilimini temel ilkeleri olan korelatif ilişkiler, dağılım, nedensellik ilkelerine bağlı kalınarak elde edilen veriler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bunların yanında açıklama amacıyla çizilen tablolar, haritalar, grafikler ve çekilen fotoğraflar, araştırma sahasının doğal, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinin ortaya konmasında yardımcı olmaları için ihtiyaç görülen yerlerde imkanlar doğrultusunda kullanılmaya çalışılmıştır.

1.4. ARAŞTIRMA SAHASININ TARİHÇESİ

Salihli'nin tarihini anlatmaya antik Sardes kenti ile başlamak gerekmektedir. “Sart/Sardes” Gediz Havzasında, Sart Çayı kıyısında ve Bozdağlar'ın batısındaki tepelerin kuzey yamaçları üzerinde Meles adlı bir kral tarafından kurulmuştur. M.Ö. 1750-1200 yıllarında Hititler döneminde Sardes'in içersinde bulunduğu bölge Assuwa olarak anılmaktadır. Sardes'in bu dönemde köy-kasaba mı. Ya da saraya bağlı bir şehir mi olduğu bilinmemektedir. M.Ö. 1200-1000 yılları arasında önemli bir yerleşim merkezi olmakla birlikte özellikle M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda büyük gelişme göstermiş; Lidya devletinin başkenti olmuş ve büyük önem kazanmıştır.⁹

Endüstriyel buluşlar, para, ülkeler arası ticaret, lirik şiir, müzik, felsefe, astronomi, coğrafya ve felsefe alanlarındaki çalışmalar M.Ö. 6.-7. yüzyıllarda Sardes'te yapılmaktadır. Sardes, Lidya Devleti Persler tarafından yıkıldıktan sonrada önemini korumuş, Persler döneminde satraplık merkezi, Romalılar devrinde eyalet merkezi, Bizans'ın son dönemlerinde dünya ticaret yollarının değişmesi sonucunda önemini yitirmiştir. 1075 yılında Selçukluların Sardes'i almasıyla bu yerleşim yeri Sart olarak anılmaya başlanmıştır. “Sart” 1098 yılında Haçlıların desteği ile tekrar Bizanslıların eline geçmiş, 1313 yılında Germiyanogullarından Aydın Bey tarafından kesin olarak Türk egemenliği altına alınmıştır.¹⁰

16. Yüzyıldan itibaren Salihli Sart'ın işlevini yüklenmeye başlamış ve onun yerini almıştır. Bugünkü Salihli ilçesine ait ilk kayıt 1518 yılına aittir ve “Veled-i Salih/Salihoğlu Köyü” olarak anılmakta olup Sart Kazası'na bağlıdır. 1535 tarihli ve Aydın Livasına bağlı İzmir-Çeşme-Atasluğ-Tire-Birge-Güzelhisar-Sultanhisar-Kestel-Bozdoğan-Arpaz-Yenişehir-Alaşehir-Sart kazaları tımarlarının defter kayıtlarında da Veled-i Salih/Salihoğlu adlı bir köyün varlığı görülmektedir. 1518 tarihli Aydın-Menteşe livaları nahiyeleri ile kalelerine ait tımar defterinin 138. sayfasında Sart Kazasına bağlı Salihoğlu Köyü'nün suyu ile birlikte Anadolu Kethüdası Cafer Bey'in zeametine dahil olduğu görülmektedir. 1518-1528-1530 yıllarının tımar defterlerinde adı geçen “Veled-i Salih Köyü” bugünkü Salihli ilçesinin menşeidir. Bu köy 18. yüzyılın başlarında yanı başındaki bağlı olduğu Sart'tan büyümüş ve kasaba ticaret merkezi haline gelmiştir. 16. yüzyıla ait Osmanlı Tımar defterlerinde adı geçen ve Aydın Sancağı Sart kazasına bağlı olan “Veled-i Salih/Salihoğlu Köyü” büyük olasılıkla Salihli ilçesinin çekirdeğidir. Köyün kuruluşunda “Salihlu (Salihler)” adlı Yörük topluluğunun gerçekleştirdiğinden

⁹ OTMAN, A.,1998; a.g.e., s. 8, İZMİR.

¹⁰ ERGÜL, T., 1992; a.g.e., s. 40-41, MANİSA.

kuşku duyulmaz. Bu isime Saruhan ve Aydın sancakları dışında daha birçok sancak kazalarında rastlanması, büyük ve etkili bir topluluk olduğunu göstermektedir.¹¹

Saruhan Sancağı 1923 yılında bağlı bulunduğu Aydın Vilayetinden ayrılır ve bağımsız bir vilayet olur. 1927 yılında da Saruhan Vilayeti'nin adı değiştirilir ve bugünkü Manisa ili ortaya çıkar.¹² Salihli günümüze kadar Manisa ilinin 8 beldesi, 72 köyü, ilçe merkezinde 24 mahallesi bulunan sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin bulunduğu, İzmir- Ankara karayolu üzerinde bulunan bir ilçesidir.

¹¹ OTMAN, A.,1998; a.g.e, s. 60, İZMİR.

¹² OTMAN, A., 1998; a.g.e, s. 12-13, İZMİR.

BÖLÜM II:
FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2. FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. JEOLJİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahası, Saruhan-Menteşe Masifi olarak adlandırılan masifin sınırları içerisinde yer almaktadır. Menteşe Masifi değişik jeolojik zamanlarda metamorfizmaya uğramış kaya gruplarını içermektedir. Araştırma sahasında temel olarak üç farklı jeolojik formasyon vardır (Şekil 2.1).

2.1.1. Paleozoik

Bozdağlar metamorfik kütlesi Paleozoik şist serisi ve bunlardan yaşlı kompleks gnayslardan oluşmuştur. Bu granitik gnayslar pembe beyaz kristalli olup. Menderes Masifi'nin çekirdeğini temsil eden gözlü gnays, biyotitli gnayslarla yanall ve dikey geçişli olup, kuvars damarlı olanlar da mevcuttur.¹³

Bozdağlar kütlesi ve Dibek Dağı'nın birkaç metamorfizma geçirdiği, gözlü gnayslar üzerinde yapılan radyometrik ölçümlerde metamorfizmanın 480 (±) 90 milyon yıl önce oluştuğu; buna göre metamorfizmanın en yüksek derecesinin Prekambriyen ve alt Paleozoik'i etkilemek üzere Ordovisiyen'e karşılık geldiği belirtilmektedir. Metamorfizmanın ilk dönemine ait kayaların oluşumu, Kaledoniyen Orojenezine rastlamaktadır. İkinci dönemi ise yüksek basınç ve sıcaklık altında metamorfizmalar şeklinde oluşmuştur.¹⁴

Metamorfizmanın ilk dönemine ait kayaların oluşumu Kalodonien Orojenezine rastlamaktadır. İkinci dönemi ise yüksek basınç ve sıcaklık altında bölgesel metamorfizmalar şeklinde olmuş, masifin şist serisini ve mermerleri etkilemiştir. Orta/Üst Miosen'den itibaren başlayan ve günümüze kadar süren son etkiler, tektonik rejim değişikliğine yol açmış ve Menderes Masifi'nde doğu-batı doğrultulu yükselme ve çöküntüler meydana getirmiştir. Fakat, bu durum metamorfizmaya neden olmamıştır.¹⁵

¹³ KOÇMAN, A., 1989; a.g.e., s. 14, İZMİR.

¹⁴ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 9-10, İZMİR.

¹⁵ KOÇMAN, A., 1989; a.g.e., s.15, İZMİR

Şekil 2.1: ARAŞTIRMA SAHASININ JEOLJİ HARİTASI

2.1.2. Tersiyer

Araştırma sahasında Tersiyer arazileri Neojen dolgu depolarıdır. Aşağı Gediz Havzası'nda Bozdağlar kütesinin Turgutlu-Salihli ve Alaşehir ovalarına inen kuzey kenarı boyunca genişliği yer yer değişen Bozdağ depoları uzun bir şerit halinde uzanır. Bu depolar dereler ve sel suları tarafından derin bir şekilde yarılmışlardır (Foto 2.1).

Dereler ve sel suları tarafından şiddetli yarılmış olan depolar, kumlu, killi, marnlı, kırmızı-sarı ve esmer renkli çökellerden ve az yuvarlanmış şist, gnays ve kalker çakıllardan oluşmuştur. Alacalı renkleri ve aşınmış-parçalanmış-yarılmış topografyası ile uzaktan dikkat çeken bu oluşumlar iki ayrı seviyede ayrıtlanabilir. Salihli Çamurbanyoları'nın olduğu alanda ve Turgutlu batısındaki Irlamaz çayı vadisinde açık olarak izlenen alt seviyede temeli oluşturan metamorfiteilerin çakıllarını içeren konglomeralar, kalın tabakalanma gösteren marn ve kumtaşları yer alır. Çok yerde aşınarak parçalanmış olan üst seri daha çok Turgutlu-Salihli-Alaşehir arasında kalan kısımlarda yaygın bir şekilde görülür. Bu depolar, Bozdağlar eteklerinde belirgin bir şekilde faylarla kesilmiş veya çarpılarak eğimlenmişlerdir. Çökellerin bu durumu görsel yada karasal ortamda, fakat sık değişen ortam şartları altında masiflerin kenarında depolandığını göstermektedir (Şekil 2.1).¹⁶

Sahanın bir dizi tektonik çöküntülere sahip olduğu göz önünde bulundurulursa bu seviyelerin iki ya da daha fazla sayıdaki tektonik dönemin basamakları olduğu kanısını güçlendirir. Dolgu depolarının altında devam eden birtakım fayların belirlenmiş olması da bunların sonradan faylanarak seviye değiştirdiğini ortaya koyar.¹⁷

2.1.3. Kuaterner

Araştırma sahasında Kuaterneri temsil eden unsurlar, Gediz Ovası'nın tabanındaki birikinti yelpazeleri ve koniler, Kuaterner yaşlı alüvyonlardan ve kolivüyal malzemenin meydana gelmiştir.

Alüvyonu oluşturan malzemenin boyutlarında fluviyal birikme sürecine uygun olarak, Gediz Nehri'nin yatağına doğru bir incelmeye görülür. Ancak, bu derecelenme muntazam değildir. Neojen depolarını örten Kuaterner alüvyonları heterojen bir karakter gösterir. Ancak Orta Gediz Havzası'nın doğusundan batısına, havza kenarından merkezine doğru gidildikçe örtü kalınlığı artmaktadır. Örneğin Alaşehir yakınlarında örtü

¹⁶ KOÇMAN, A., 1989 ; a.g.e., s.12 -13, İZMİR.

¹⁷ ARPAT, E., BİNGÖL, E., 1969; a.g.e., s. 1-10, ANKARA.

kalınlığı 50 m iken, Gediz Nehri'nin denize döküldüğü Menemen çevresinde 200 m dolayında olduğu söylenebilir.¹⁸

2.1.4. Volkanik Alanlar

Araştırma sahasında volkanik alanlar Demirköprü Barajı'nın güneyinde Gediz Nehri yatağında geniş bir alanda bazaltlar olarak görülür. Kula'nın doğusunda Adala Beldesi'nin kuzeyinde yaygın olarak, son evreye ait volkanik faaliyetler fayların kesiştiği yerlerde yoğunlaşmaktadır. Son evrede gerçekleşen volkanizma Üst Kuaterner'de oluşmuştur (Foto 2.2). Bu son evreye ait volkanik malzeme proklastik örtünün alt seviyelerinde Çakallar Tepesi ve Sindel Köyü yakınlarında Salihli-Demirci karayolunun 25-27. km'sinde fosil insan ayak izlerine rastlanmaktadır.¹⁹

Demirköprü Baraj Gölü'nün çevresinde 1000 m yükseltiyi geçen dağ ve tepeler varsa da, genel olarak 700-1000 m yükseltideki platolar daha yaygındırlar. Bu platolar yaklaşık 700-1000 m yükseltide görülen, temeldeki gnays ve mikaşistlerle, bunların bazen yataya yakın bazen de monoklinal durumda örten Neojen karasal tabakaları kesen ve genellikle Pliyosen yaşında kabul edilen bir peneplene tekabül ederler. Baraj gölünün batı kenarında yükselen Çakallar Tepesi Salihli-Demirci karayolunun doğusunda, yol ile baraj gölü arasında yer alır. Çakallar Tepesi Kula ve Orta Gediz Vadisi'inde bulunan devlitlerin en batıda olanıdır. Tepe 384 m. yükseltiyeye sahip olup zirvesinde ve doğu eteklerinde bazalt lavları, güney ve batı yönünde de gnays temeli örten eski volkanik kül tabakaları da görülür (Foto 2.3).²⁰

Geçmişte bu sahanın çevresindeki köyler, volkanik malzemedan inşaat malzemesi olarak yararlanmışlardır. Bu kullanımları sırasında sertleşmiş volkanik küller üzerinde fosil ayak izlerini görmüşler ve M.T.A. ya haber vermişlerdir.

Sahada yapılan çeşitli araştırmalar sonucunda, izleri örten, içersinde yer yer volkan bombaları bulunan bazaltik curuf ve kumların üzerinde açılmış belirli akarsu vadileri ve sel hendekleri bulunmadığı ve yine bu curuflar üzerindeki toprakların genellikle çok kalın olmadığı göz önünde tutulunca ayak izlerinin çok eski olmadığı anlaşılır. Bu izleri bırakan insanların Üst Pleistosen veya Holosen'de (8-10 bin yıl önce) yaşamış oldukları söylenebilir (Foto 2.4).²¹

¹⁸ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 11-12, İZMİR.

¹⁹ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 12,13, İZMİR.

²⁰ YALÇINLAR, İ., 1986-1987; a.g.e., s. 72, İSTANBUL.

²¹ YALÇINLAR, İ., 1986-1987; a.g.e., s. 76, İSTANBUL.

2.2. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahasındaki morfolojik görünüm ana hatlarıyla şu şekildedir; Araştırma sahasının içersinde bulunduğu Gediz Havzası doğu-batı doğrultulu bir graben hattıdır. Araştırma sahasının kuzeyinde Dibek Dağı, güneyinde Bozdağlar'la çevrili olması bu iki dağlık alan arasındaki eğimin az olduğu ova tabanının bulunması, farklı jeomorfolojik unsurların görülmesine neden olmuştur.

2.2.1. Dağlık Sahalar

Sahada bulunan dağlar, Gediz Ovası'nın kuzeyindeki Dibek Dağı ve güneyindeki Bozdağlar sırasındadır.

2.2.1.1.Dibek Dağı

Dibek Dağı'nın en yüksek noktası 1100 m dir. Araştırma sahasının kuzeyinde yer alır. Dibek Dağı üzerinden Gediz Ovası'na doğru akan düzenli bir akarsu bulunmamaktadır. Bunun nedeni bu sahadaki bakı faktörünün etkisidir.

Dibek Dağı fazla yüksek olmayan bir plato görünümü sergilemektedir. Kütleli oluşturan kaya birimleri yüzeyde yaygın olarak görülen Menderes Masifi'nin alt Paleozoik yaşlı örtü şistleri onların üzerinde özellikle Dibek Dağı'nın batı kısmında Üst Paleozoik yaşlı mermerler ve Demirköprü Barajı yakınlarındaki Prekembrien'e ait Menderes Masifinin çekirdeğini oluşturan gözlü gnayslardır. Dibek Dağı'nı güneyden sınırlayan doğu-batı doğrultulu faylar ovaya geçişin ani bir şekilde olmasına neden olmuştur (Şekil 2.2).²²

2.2.1.2. Bozdağlar

Bozdağlar araştırma sahasındaki en önemli yükseltidir. Bozdağlar kütlesi derin olarak akarsularca yarılmış bir görünümündedir. Ortalama yüksekliği 1000-1100 m Kadar olan Bozdağlar üzerinde göze çarpan en önemli yükseltiiler Çaldağı Tepe (1623 m) ve Ayrıca Tepe (1862 m) dir (Şekil 2.2).

Bozdağlar'ın kuzey yamaçları ve buna bağlı olarak oluşan dolgu depoları, kaynağını yüksek seviyelerden alan akarsuların hızlı bir şekilde derine doğru aşındırmaları nedeniyle derin bir şekilde yarılmıştır. Yüksek yamaçlardan birbirine paralel inen vadiler arasında uzun sırtlar meydana gelmiştir. Kuzeye dönük yamaçlar olmaları nedeniyle, fazla yağış alan bu sahalarda eğime de bağlı olarak, akarsu aşındırması etkili olmuştur. Bu akarsuların yukarı çığırlarında dar ve derin yarılmış, yörede kapuz olarak tabir edilen boğaz vadiler oluşmuştur.

²² ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 26-27, İZMİR.

Şekil 2.2: ARAŞTIRMA SAHASININ TOPOGRAFYA HARİTASI

2.2.2. Plato Sahası

Sahadaki ikinci morfolojik birimi plato sahaları oluşturmaktadır. Bu alanlar Dibek Dağı'nın güney yamaçları ve Bozdağlar'ın kuzey yamaçları arasında kalan ovalık sahasının kuzey ve güneyinde yer alırlar. Daha çok tepelik saha görünümündedirler.

Bozdağlar kütesinin kuzey yamaçlarındaki alanlar, dağın kuzey etekleri boyunca birikmelerle oluşmuş kumlu, çakıllı muhtemelen Pliosen yaşlı depolardır, bu depoların yükselteleri 300 – 400 m. kadardır. Araştırma sahasında dolgu depolarını faylar çeşitli noktalarda noktalarda kesmişlerdir. Bu sahada fay hatları üzerinde bulunan Kurşunlu ve Çamurhamamı kaplıcaları da bulunmaktadır.

Gediz Nehri'nin kuzey kısmında Dibek Dağı çevresinde Üst Pliosen aşınım yüzeyleri, Pliosen sonlarına doğru meydana gelen tektonik hareketlerle parçalanmış ve eğim şartlarına bağlı olarak gelişme göstermişlerdir. Alçak kesimlerin depolarla örtülmesi sonucunda Dibek Dağı'nın Orta Gediz ovalarına bakan kısımlarında Üst Pliosen aşınım yüzeyleri basık tepeler şeklinde görülmektedir.²³

2.2.3. Alüvyal Sahalar

Araştırma sahasındaki alüvyal alanlar Bozdağlar ve Dibek Dağı kütlelerinin arasında kalan Gediz Grabeni'nde oldukça geniş bir görüntü ortaya koyarlar. Ayrıca, dağlık sahanın etek kısımlarında taşınan malzemenin birikmesi sonucunda oluşmuş birikinti koni ve yelpazeleri de görülmektedir.

2.2.3.1. Birikinti Koni ve Yelpazeleri

Sahada birikinti koni ve yelpazeleri Salihli- Turgutlu karayolunun geçtiği alan boyunca Bozdağlar'ın kuzey etekleri ile ovalık alan arasında bulunur. Bu birikinti koni ve yelpazeleri Bozdağlar kütesinin ve Bozdağlar eteklerindeki depoların aşınması sonucunda meydana gelmişlerdir.

2.2.3.2. Alüvyal Ova Tabanı

Araştırma sahasında alüvyal alanlar Bozdağlar ve Dibek Dağı arasında kalan ova kısmında görülür. Gediz Nehri'nin aktığı bu saha çökerek bir graben halini almıştır. Bozdağlar'ın kuzey eteklerinden graben alanına doğru inildiğinde birikinti koni ve yelpazeleri göze çarpar. Bu birikinti koni ve yelpazeleri Bozdağ kütesinin aşınmasıyla meydana gelmiştir. Birikinti koni ve yelpazeleri üzerinde yerleşmeler dahi bulunmaktadır. Sart Beldesi'nin Sart Mahmut Mahallesi birikinti yelpazesi üzerine kurulmuş bir yerleşmedir.

²³ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 29, İZMİR.

Orta Gediz Havzası'nda yer alan araştırma sahasında Gediz Nehri menderesler çizerek akmaktadır (Şekil 2.2). Gediz Ovası'nda alüvyal örtünün kalınlığı 200 m'yi bulur. Ovada alüvyal dolgu heterojen bir kompozisyon sunar. Burada alüvyonlar, yer yer kil mercekleri ve ince kil-silt seviyeleri ile kum ve şist, gnays, küçük kuvarsit çakıllarının karışımından meydana gelmiştir. Eğimin son derece azaldığı ve killi seviyelerin bulunduğu ova tabanının bazı kesimlerinde, özellikle kış aylarında taban suyu seviyesi yüzeye oldukça yakındır.²⁴

²⁴ KOÇMAN, A., 1989; a.g.e., İZMİR.

2.3. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Salihli ve çevresinin iklim özellikleri, Salihli Meteoroloji istasyonundan alınan rasat verilerinden yararlanılarak analiz edilmiş çizelge ve grafiklerle aşağıdaki başlıklar çerçevesinde ele alınmıştır.

2.3.1. Genel Sirkülasyon ve Hava Kütleleri

Araştırma sahası, Batı Anadolu'yu etkileyen hava kütleleri ve cephe sistemlerinin etki alanı içinde bulunur. Saha, genel olarak kış mevsiminde , Orta ve Doğu Avrupa üzerine yerleşen kutupsal, yaz mevsiminde ise Asor Antisiklonu ve Kuzey Afrika'dan kaynaklanan tropikal hava kütlelerinin etkisinde kalır.

Kış mevsiminde, Orta ve Doğu Avrupa yüksek basıncının genişlemesi dolayısıyla Atlas Okyanusu'ndan yayılan yüksek basınç alanı Balkanlar üzerinden ilerleyerek bütün Batı Anadolu'yu kaplar. Öte yandan Atlas Okyanusu yüksek basıncı, güneye 20° Kuzey enlemine çekilmiş bulunur. Bu basınç alanında Kuzey Afrika ve Akdeniz üzerinden uzanarak kuzeyden gelen polar hava ile güneyden yayılan tropikal havanın karışması ile oluşan cephe sistemi nedeniyle, Salihli ve çevresinde yağışlı, ılık, bazen açık ve soğuk hava devreleri hüküm sürer.²⁵

İlkbahar aylarında cephe sisteminin bölge üzerinden kalkması ile, genel olarak açık ve sakin hava devreleriyle, sağanak yağışlı soğuk hava koşulları zaman zaman etkili olur.

Yaz mevsiminde, Haziran ayından itibaren, bölge üzerine yaz basınç koşullarının yerleştiği görülür. Atlas Okyanusu yüksek basıncının kuzeye çekilmesi ve Basra siklonunun genişlemesine paralel olarak bir sirkülasyon sistemi doğar. Sonbahar mevsiminde, özellikle Kasım ayından itibaren yüksek basınç koşulları gelişmeye başlar. Balkanlar ve Akdeniz üzerinden bölgeye ulaşan basınç şartları nedeniyle genellikle açık ve sakin hava devreleriyle batı sektörlü serin-soğuk yağışlı rüzgarların estiği görülür. Kısa süren bu durum, Aralık ayında yerini kış koşullarına bırakır.

Herhangi bir sahanın ikliminin belirlenmesinde cephe sistemleri, hava kütleleri büyük rol oynasa da, sahanın fiziki coğrafya şartlarının iklim üzerinde büyük etkisi vardır. Salihli güneyinde yükselen Bozdağlar, İç Batı Anadolu Eşiği ve Gediz depresyonunun uzanışı sahanın iklimi üzerinde etkiler yapmaktadır. Gediz depresyonunun doğu-batı uzanışlı olması, deniz etkisinin kıyıdan 100 km içeride bulunan Salihli'ye kadar kısmen de olsa ulaşmasını sağlar.

²⁵ KOÇMAN, A., 1992; Ege Ovalarının İklimi, Ege Üniv. Edb. Fak., Yayınları., İZMİR.

2.3.2. İklim Elemanları

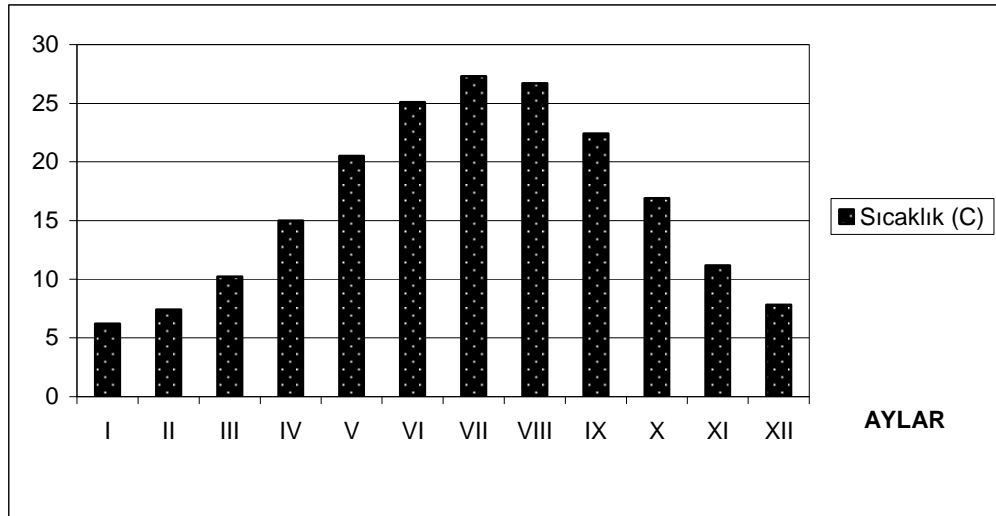
Araştırma sahasının iklim özellikleri incelenirken Salihli Meteoroloji İstasyonu'nun 33-63 yıllık verilerinden yararlanılmıştır. Salihli Meteoroloji İstasyonu 38° 29' Kuzey enlemleri, 28° 08' doğu boylamları üzerinde bulunur. İstasyonun deniz seviyesinden yüksekliği ise 111 m'dir.

2.3.2.1. Sıcaklık

Salihli meteoroloji istasyonunun 39 yıllık sıcaklık rasatlarına göre ortalama sıcaklık 16,4 °C'dir. Yıllık sıcaklık farkı ise 20,2°C olarak görülür. Yıllık sıcaklık farkının az oluşuna ana neden deniz etkisi olarak gösterilebilir. Yıl içerisinde değişen sıcaklık ortalamaları 6,2°C (Ocak ayı ortalaması) ile 27,3°C (Temmuz ayı ortalaması) arasında değişmektedir (Tablo 2.1 ve Şekil 2.3).

Tablo 2.1: Araştırma Sahasında Yıllık Ortalama Sıcaklığın Aylara Dağılışı (1965-2003)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.Ort
Sıc. (°C)	6,2	7,4	10,2	15	20,5	25,1	27,3	26,7	22,4	16,9	11,2	7,8	16,4

Şekil 2.3: Ortalama Sıcaklığın Aylara Dağılışı Grafiği (1965-2003)

Ortalama yüksek sıcaklık değerleri kış aylarında 11-13°C arasında değişirken, yaz aylarında ise 30-35°C arasındadır. Ortalama düşük sıcaklıklar kış aylarında 2-4 °C arasında, yaz aylarında ise 16-18°C arasındadır. Araştırma sahasının 39 yıllık en yüksek sıcaklık ortalaması 23,0°C'dir. En sıcak ay ise Temmuz ayıdır (34,7°C). En düşük yıllık sıcaklık ortalaması 9,9°C olup, en soğuk ay Ocak ayıdır (2,1°C), (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Araştırma Sahasında Yıllık Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklık Değerlerinin Aylara Dağılışı (°C) (1965-2003)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.Ort
Ort.Yük.Sıc.	11	12,7	16,1	21,6	27,4	32,4	34,7	34,5	30,5	24,3	17,6	12,4	23
Ort.Düş.Sıc.	2,1	2,7	4,6	8,6	12,8	16,5	18,4	18,3	14,4	10,8	6,1	3,8	9,9

Günümüze kadar yapılan rasatlar süresince en düşük sıcaklık 09.02.1965 tarihinde $-10,2^{\circ}\text{C}$ olarak, en yüksek sıcaklık ise 06.07.2000 tarihinde $44,8^{\circ}\text{C}$ olarak ölçülmüştür. 38 yıllık ortalama don olaylı gün sayısı ise 33,7'dir. Don olayının en sık görüldüğü ay 11,4 ile Ocak ayıdır. Özellikle Mart ayı içerisinde görülen don olayı araştırma sahasında tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Mart ayında görülen don olaylı günler ortalaması 4,1'dir.

2.3.2.2. Yağış

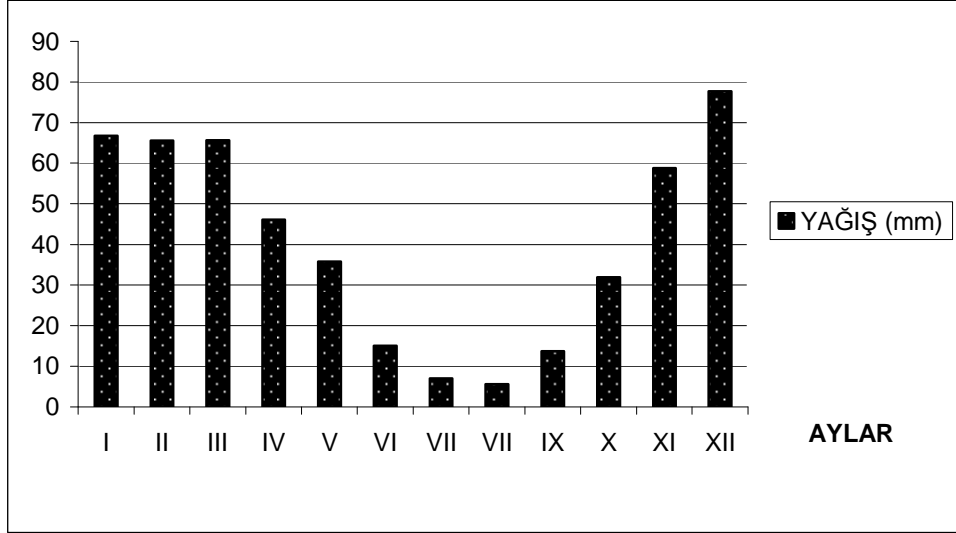
Araştırma sahasında 64 yıllık yağış rasatları incelendiğinde yıllık toplam yağış ortalamasının 489,1 mm'dir. Toplam yağışlı gün sayısının yıllık ortalaması ise 77,2'dir. En fazla yağışlı gün sayıları kış aylarında görülür. En fazla yağış alan aylar; Ocak (10,4), Kasım (10,7) ve Aralık (11,4)'tır. Yağışlı günlerin en az olduğu aylar ise Temmuz (1,2) ve Ağustos (1,1)'dir.²⁶ Araştırma sahasında yıllık ortalama yağışın maksimum değer gösterdiği ay 77,7 mm'ile Aralık ayı, minimum değer gösterdiği ay ise 7 mm.'ile Temmuz ayıdır (Tablo 2.3 ve Şekil 2.4).

Tablo 2.3: Araştırma Sahasında Yıllık Yağışın Aylara Dağılışı (1940-2003)

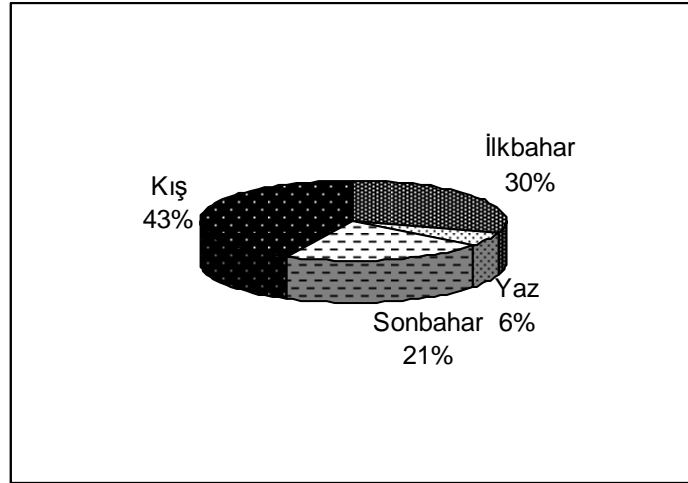
Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	IX	X	XI	XII	Y.Top.
Yağış(mm)	66,7	65,5	65,6	46,1	35,8	15	7	5,6	13,7	31,9	58,8	77,7	489,1

Araştırma sahasında, özellikle Ağustos ve Eylül aylarında görülen yağışlar üzüm ve pamuk hasatında büyük kayıplara neden olmaktadır. Alaşehir Çayı, Kurşunlu Çayı geçmişte görülen taşkın olayları nedeniyle ıslah edilmişlerdir. Sahanın yağışı incelendiğinde; kış yağışlarının hakim olduğu görülür. Buna karşın kurak mevsim ise yazdır (Şekil 2.5).

²⁶ D.M.İ. Rasat İstasyonu Verileri (1940-2003), SALİHLİ.

Şekil 2.4: Yıllık Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı Grafiği (1940-2003)

Şekil 2.5: Yıllık Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı Grafiği (1940-2003)

Verilere göre sahanın yağış rejimi Akdeniz rejimine uygunluk gösterir. Yağışlar genel olarak yağmur şeklinde düşmektedir.

Batı yönlü rüzgarların sürüklediği bulutlar zaman zaman sağanak yağışlara ve sel taşkınlarına neden olur.

Araştırma sahasında yapılan 62 yıllık kar ölçümleri sonucunda yıl içerisinde ortalama karlı geçen gün sayısı 3,7 gündür (Tablo 2.4).

Tablo 2.4: Araştırma Sahasında Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı (1960-2003)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.Ort
O.Karlı Günler	1,4	0,8	0,4	-	-	-	-	-	-	-	-	1,1	3,7

En yüksek kar ölçümü 35 cm'ile 2002 yılı Ocak ayında ölçülmüştür. Araştırma sahasında kar örtüsü ortalama 3 gün yerde kalmaktadır. Kar yağışı araştırma sahasındaki hayatı olumsuz yönde etkileyecek durumda değildir.

2.3.2.3. Yağış Etkinliği

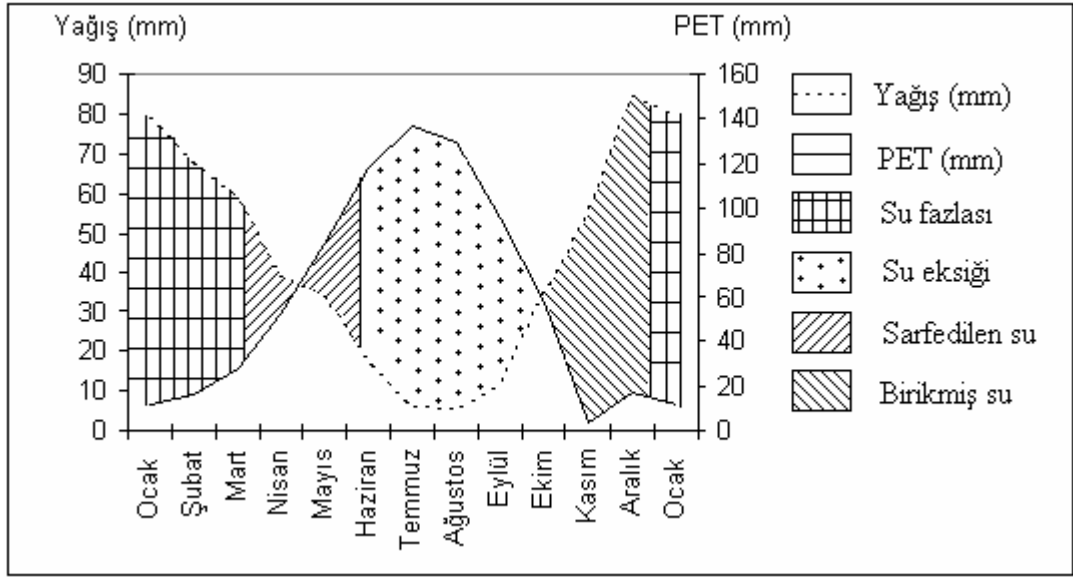
Araştırma sahasında, yağışların sıcaklık ve buharlaşma ile ilişkilerini ortaya koymak için Erinç ve Thornthwaite metodları uygulanmıştır. Saha Erinç'in yağış etkinliği formülüne göre (Im:21,8) yarı kurak step sahası sınırında yer almaktadır. Araştırma sahasında, Aralık, Ocak ayları çok nemli, Şubat, Mart ve Kasım ayları nemlidir. Nisan ve Ekim ayları yarı kuraktır. Haziran-Eylül dönemi ise tam kuraktır.

Thornthwaite metodundan elde edilen sonuçlara göre ise araştırma sahası, yarı kurak mezotermal, su fazlası kış mevsiminde ve deniz etkili C₁ B'₃ sb'₃ iklim bölgesinde yer almaktadır. Haziran-Ekim ayları arasındaki dönemde su eksikliği, Kasım ayından itibaren yağışların artmasıyla, toprakta su birikmesi, Aralık-Mart ayları arasında ise su fazlası görülmektedir (Tablo 2.5 ve Şekil 2.6).

Tablo 2.5: Thornthwaite'e Göre Salihli'nin Su Bilançosu Tablosu

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Sıcaklık	6,3	7,6	10,4	15,3	20,2	24,6	26,7	26,0	22,1	16,3	11,2	7,7	16,2
Sıc. İn.	1,42	1,89	3,03	5,44	8,28	11,16	12,63	12,13	8,85	5,98	3,39	1,92	76,12
Dzltm. P.	11,7	16,2	28,0	51,5	84,0	118,0	136,6	130,0	96,0	57,0	30,8	16,8	
D. Pet	9,9	13,6	28,8	56,6	103,3	146,3	170,7	152,1	99,8	54,7	25,8	13,9	875,5
Yağış	78,7	67,4	58,7	39,3	34,4	17,1	5,7	4,8	11,2	34,7	54,9	84,7	491,6
Brk.SuDeğ.	0	0	0	-17,3	-48,3	-31,2	0	0	0	0	29,1	70,9	-----
Brk. Su	100	100	100	82,7	31,2	0	0	0	0	0	29,1	100	-----
G. Evap.	9,9	13,6	28,8	56,6	103,3	48,3	5,7	4,8	11,2	34,7	25,8	13,9	356,6
Su Eks.	0	0	0	0	0	98	165	147,3	88,6	20	0	0	518,9
Su Faz.	68,8	53,8	29,9	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	152,6
Akış	34,4	44,1	37	18,5	9,2	4,6	2,3	1,1	0,5	0,2	0,1	0	-----
Nem Orn.	6,9	3,9	1	-0,4	-0,6	-0,5	-0,9	-0,9	-0,8	-0,3	1,1	5	-----

Sonuç olarak, her iki yöntemle göre araştırma sahasında, Mayıs'tan Ekim'e kadar su yetersizliği olan bir kurak dönem söz konusudur. Kasım'dan Nisan ayına kadar olan sürede ise buharlaşma, yağış toplamını tüketecek oranda olmadığı için toprakta su bulunur. Buharlaşmanın az olduğu, yağışın ise arttığı dönem de toprakta biriken su, 5-6 aylık süre boyunca toprağı nemli tutmaktadır (Tablo 2.5 ve Şekil 2.6).

Şekil 2.6: Thornthwaite'e Göre Salihli'nin Su Bilançosu Grafiği

Nisan ve Mayıs aylarında ise yağışın azalmasıyla PE kış mevsiminde birikmiş olan sudan karşılanır. Bu iki ayda su eksikliği görülmemekle beraber toprakta bulunan su harcanmış olur. Haziran-Ekim arasındaki dönemde görülen su eksikliği ise iklimsel bir sorundur özellikle tarımsal faaliyetler üzerinde etkisini gösterir.

2.3.2.4. Nem Buharlaşma ve Bulutluluk

Nisbi nem havada bulunan su buharı ve sıcaklığa bağlı olarak değişir. Kuraklığı hafifletmesi ve buharlaşmaya engel olması nedeniyle ziraat hayatı için önemlidir. Araştırma sahasında nisbi nem yaz aylarında minimum seviyeye iner. Kış aylarında ise maksimum seviyeye çıkar. Bunun nedeni yaz aylarında sıcaklığın yüksek, zeminin kuru ve bulutluluk oranının az; kış aylarında ise sıcaklığın düşük ve yağışın fazla olmasıdır.

Nisbi nemin yıl içerisindeki dağılışı incelendiğinde, en yüksek değerler Ocak (%74) ve Aralık (%75) aylarında, en düşük değerler ise Haziran (%50) ve Temmuz (%52)'dir. Yıllık ortalama nisbi nem ise % 62,8'dir (Tablo 2.6).

Tablo 2.6: Ortalama Nisbi Nem Miktarı (%)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y. Ort.
Nem	74	70	67	62	57	50	52	55	57	65	70	75	62,8

Araştırma sahasındaki buharlaşma miktarları incelendiğinde, Ocak, Şubat, Mart aylarında hiç buharlaşma olayı görülmezken, Nisan ayından itibaren buharlaşma görülür. Buharlaşma Haziran (7mm.) ayında en yüksek seviyeye çıkar (Tablo 2.7).

Tablo 2.7: Ortalama Buharlaşma Miktarı (mm)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Buh.Mik.	-	-	-	2,8	4,4	6,2	7	6,6	4,5	2,7	1,2	0,3

Araştırma sahasındaki bulutlu günler durumu ise şoyledir. Maksimum bulutluluk Aralık (16 gün), minimum bulutluluk ise Temmuz (6,1 gün) aylarında görülür (Tablo2.8). Kış ayları genel olarak bulutluluğun yüksek olduğu aylar olmakla birlikte maksimum bulutlu gün sayısı Nisan ayında görülür.

Tablo 2.8: Ortalama Bulutlu Günler Sayısı (2,0-8,0)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y. T.
Gün Say.	15,5	13,9	14,7	15	15,3	9,9	6,1	5,5	8	12,4	14,7	16	148,5

Herhangi bir yerin bulutluluğu o yerin bulunduğu enlem, üzerinde etkili olan hava kütleleri, fiziki koşullar ve bitki örtüsü ile yakından ilgilidir. Kış ayları genel olarak bulutluluğun yüksek olduğu aylardır.

Araştırma sahasında yıllık toplam ortalama bulutlu gün sayısı 148,5 gündür. Bulutluluğun en az olduğu ay Haziran (5,5 gün), en fazla olduğu ay ise Aralık (16 gün) aydır (Tablo 2.8).

Tablo 2.9: Ortalama Açık Günler Sayısı (0,0-1,9)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.T.
Gün Say.	8	7,4	8,9	7,8	12,8	19,3	24,6	25,3	21,5	15,3	9,9	6	167

Sahada, en yüksek açık günler sayısı Ağustos (25,3 gün), en düşük açık günler sayısı ise, Aralık (6 gün) ayında görülür (Tablo 2.9).

Tablo 2.10: Ortalama Kapalı Günler Sayısı (8,1-10,0)

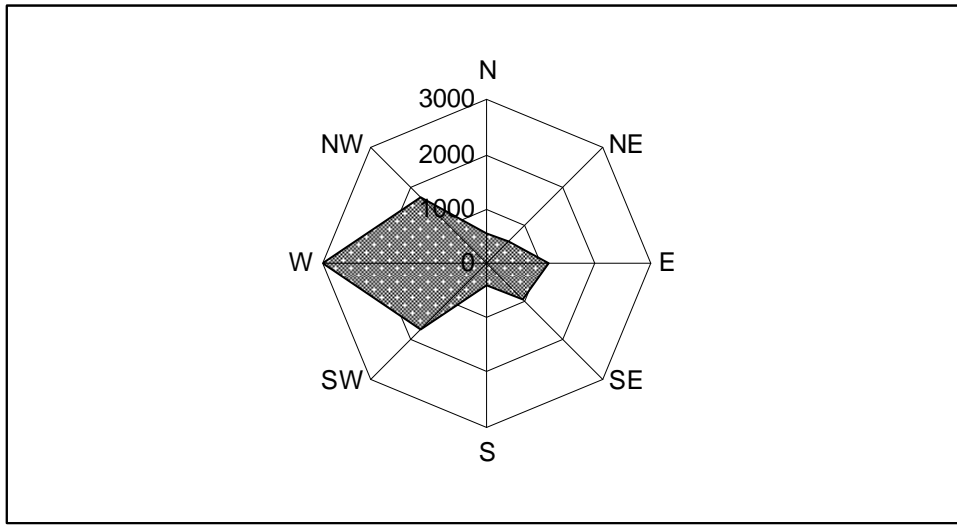
Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.T.
Gün Say.	7,4	7,2	7,3	5,6	2,9	0,8	0,2	0,2	0,5	3,3	5,6	9,1	50

Araştırma sahasında en az kapalı gün Temmuz ve Ağustos aylarında (0,2 gün), en fazla kapalı gün ise aralık ayında (9,1 gün) görülür (Tablo 2.10).

2.3.2.5. Basınç ve Rüzgarlar

Türkiye, kuzeyde ‘‘Batı Rüzgarları Sistemi’nin etkisinde bulunan Orta ve Batı Avrupa’nın her mevsimi yağışlı ılıman iklimi ile Doğu Avrupa’nın karasal iklimi ve güneyde ‘‘Subtropikal Yüksek basınç Sistemi’nin etkisinde bulunan her mevsimi kurak, tropikal bölge arasında bir geçiş kuşağı üzerinde bulunmaktadır. İklim özellikleri bakımından, esaslı farklar gösteren bu kuşak ve bölgeler arasında bulunan Türkiye’nin, yıl içinde bu bölgelerdeki yağış ve sıcaklık koşullarını düzenleyen, basınç ve rüzgar rejimlerinin etkileri altında kaldığı açıktır.²⁷

Araştırma sahasındaki rüzgarların yönü ve frekansları üzerinde etkili olan faktör, araştırma sahasındaki basınç merkezlerinin yıl içerisindeki dağılışının değişmesinden çok yer yüzü şekilleridir. Araştırma sahasında yıl içerisinde hakim olan rüzgarlar batı sektörlü rüzgarlardır, batı sektörlü rüzgarların esiş sayısı 565 gün dür. Batı sektörlü rüzgarların arkasından ikinci olarak en fazla frekansa sahip rüzgar yönü ise doğudur (Şekil 2.7). Araştırma sahasında en az frekansa sahip rüzgar yönü ise 418 esiş sayısı ile güney yönlü, rüzgarlardır. Hakim rüzgar yönünün bu şekilde olmasının ana nedeni Gediz Ovası’nın doğu-batı uzanışlı olmasıdır.

Şekil 2.7: Rüzgar Güllü Diyagramı

²⁷ KOÇMAN, A.,1993; Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Yayınları, Yayın No: 72, İZMİR.

2.4. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahasındaki hidrografik unsurlar; Gediz Nehri ve bu nehrin yan kolları, Marmara Gölü, yapay göl olarak Demirköprü Baraj Gölü ve çeşitli kaynaklardır (Şekil 2.8).

2.4.1. Akarsular

Araştırma sahasındaki başlıca ana akarsu Gediz Nehri'dir. Gediz Nehri, Gediz İlçesi'nin 26 km. doğusundaki Murat Dağı'ndan kaynağını alır. Salihli Ovası'nda sırayla Alaşehir Çayı, Gümüş Çayı, Kurşunlu Çayı, Çakallar Deresi, Tabak Çayı ve Sart Çayı'nı kendi bünyesine alarak Salihli sınırlarını terk eder (Şekil 2.8). Gediz Nehri'nin kuzeyinde kalan sahada ise her mevsim akan sürekli akarsular yoktur. Bunun ana nedeni bakı faktörü ve yükseltinin azlığıdır. Ayrıca Gediz Nehri'nin kuzeyinde bulunan sulama tesisleri buradaki su varlığını kanallar vasıtasıyla Marmara Gölü'ne aktarmaları da önemli bir etkidir.

2.4.1.1. Gediz Nehri

Gediz Nehri yatağının ortalama genişliği 100 m Ortalama derinliği 2 m'dir (Foto2.5). Gediz Nehri Demirköprü Barajı yapılmadan önce; kış aylarında yüksek akım değerlerine sahip olmasından dolayı 500-600 m genişliğinde bir taşkın yatağı oluştururken, günümüzde eski taşkın yataklarının bir kısmı kum ocağı olarak değerlendirilmektedir.²⁸ Kış ve ilkbahar aylarında yağışlar ve kar erimlerine bağlı olarak taşkın tehlikesinin var olması, Gediz Nehri'nin rejiminin ülkemiz akarsularının genel rejim özeliği olan düzensiz rejimli bir akarsu olduğunu gösterir (Şekil 2.9 ve Tablo 2.11).

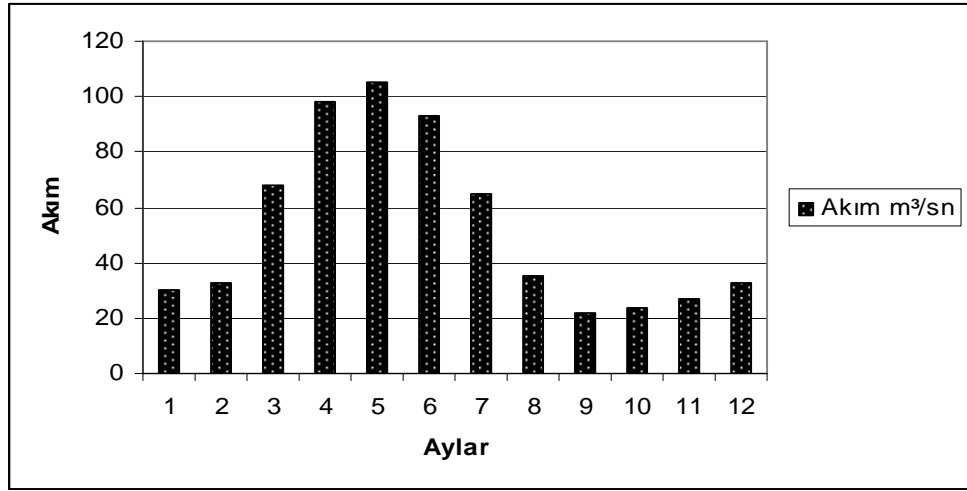
Tablo 2.11: Gediz Nehri'nde Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı(m³/sn)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.Ort.
Akım	30	33	68,4	98,2	105	93	65	35,3	22	24	27,6	33	52,8

Kaynak: D.S. İ. II. Bölge Müdürlüğü

²⁸ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s.100, İZMİR.

Şekil 2.8: ARAŞTIRMA SAHASININ HİDROGRAFYA HARİTASI

Şekil 2.9: Gediz Nehri'nde Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı Grafiği

2.4.1.2. Alaşehir Çayı

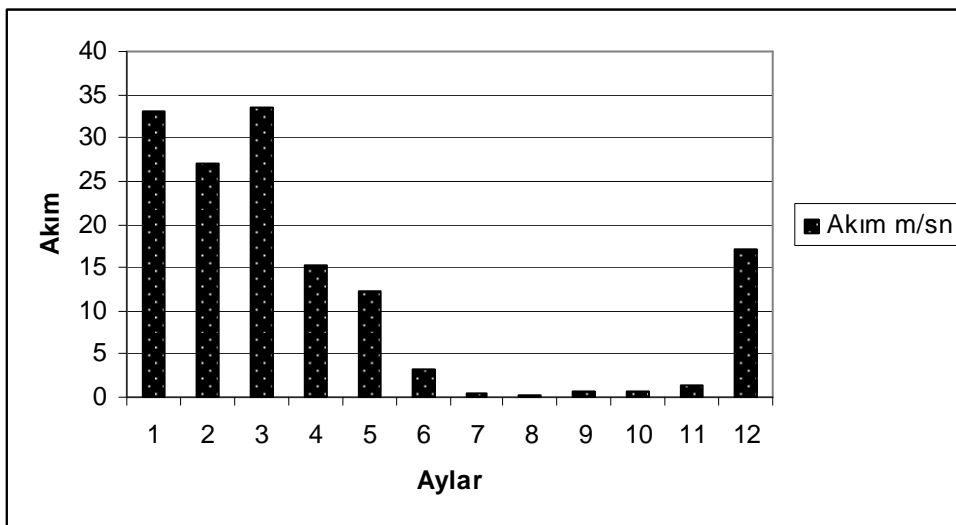
Alaşehir Çayı, Alaşehir ve Salihli ovalarını sulayarak Salihli'nin 4 km. Kuzeybatısında Yılmaz Beldesi'nde Gediz Nehri'ne katılır. Yaz aylarında tamamen kuruyan Alaşehir Çayı, kış aylarında ise yağışa bağlı olarak taşkınlara neden olmasından dolayı, tamamen ıslah edilmiştir (Foto 2.6). Ancak, yağışın çok olduğu kış aylarında hala daha küçük boyutlu da olsa taşkınlara neden olmaktadır

(Tablo 2.12,13 ve Şekil 2.10).

Tablo 2.12: Alaşehir Çayı Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı(m³/sn)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Y.Ort.
Akım	33	27	33,5	15,3	12,3	3,3	0,5	0,3	0,6	0,7	1,4	17	12

Kaynak: D.S. İ. II. Bölge Müdürlüğü

Şekil 2.10: Alaşehir Çayı Yıllık Ortalama Akımın Aylara Dağılışı Grafiği

2.4.1.3. Gümüş Çayı

Gümüş Çayı kaynağını Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarından alır. Salihli İlçe merkezinin hemen doğusundan akar. Gümüş Çayı kaynağını aldığı Bozdağlar üzerinde dar ve derin bir vadide akarken, aşağı çığırında geniş tabanlı vadi akarak Alaşehir Çayı'na karışır (Foto 2.7).

2.4.1.4. Çakallar Deresi

Çakallar Deresi de kaynağını Bozdağlar'dan alır ve Salihli İlçe merkezinin batısında Kurşunlu Deresi ile birleşerek Gediz Nehri'ne katılır. Çakallar Deresi yukarı çığırında dar ve derin bir vadiden akarken Kurşunlu Deresi ile birleştiği yerde vadisi geniş bir hal alır. Çakallar Deresi de D.S.İ. tarafından taşkın tehdidi nedeniyle ıslah edilmiştir (Tablo 2.13).

2.4.1.5. Tabak Çayı

Gölcük Vadisi'nde Kocaçay adıyla doğan Tabak Çayı, Salihli İlçe merkezinin güneyinde Çamurhamamı Köyü'ne kadar kapuz adı verilen dar ve derin vadilerde akarak, Kapancı Köyü kuzeyinde Gediz Nehri'ne bağlanır.

Tablo 2.13: Araştırma Sahasındaki Taşkın Koruma Tesisleri ve Koruma Alanları

Tesisin adı	Koruma Alanı (ha)	Korunan Yerleşim
Marmara gölü ve Kumçayı Is.	1 000	---
Demirköprü Barajı taş. his.	50 000	---
Sartmahmut Sart der. Islahı	75	1 Köy
Göbekli ve Acidere ıslahı	182	1köy
Poyraz ve Kemerdamları sed.		1bucak
Gümüştöre ıslahı	250	1ilçe
Çakallar deresi ıslahı	50	1mah
Yeşilkavak deresi ıslahı	2 843	1köy
Yenipazar deresi ıslahı	100	1 köy
Kurşunlu Çakallar dere	50	2köy
Gediz nehri ıslahı	110	---
Yeşilova Hayıtlı der. Islahı	150	1köy
Kurudere ıslahı	26	1 köy
Tabakçayı ıslahı	250	---
Yaraşlı köy. Ağıldere ıslahı	100	1 köy
Mersindere Islahı	22	1köy

Kaynak: D.S. İ. II. Bölge Müdürlüğü

2.4.2. Göller

Araştırma sahasında iki tane göl bulunmaktadır. (Şekil 2.8). Demirköprü Baraj Gölü bir yapay göl, Marmara Gölü ise doğal bir göldür. Bu göller araştırma sahasında doğal beşeri ve ziraat hayatını önemli ölçüde etkilemektedirler.

2.4.2.1. Marmara Gölü

Gölün, batısında Çaldağ, kuzey ve kuzeydoğusunda Dibek Dağı'nın, güneyinde ise Bintepeleler ile çevrilidir (Şekil 2.8). Marmara Gölü'nün doğu-batı uzunluğu 10-11 km, eni 3-5 km kadardır. Gölün yaklaşık alanı 45-50 km² kadardır. Marmara Gölü deniz seviyesinden 120 m yükseklikte bulunur (Foto 2.8). Göl çevredeki kış aylarında akış gösteren, yaz aylarında kuruyan akarsularla beslenir. Ancak, 1951 yılında Gördes Çayı'nın yatağı D.S.İ. tarafından değiştirilerek suyu Marmara Gölü'ne akıtılmıştır.²⁹

Aslen kapalı bir havzada yer alan, küçük dereler ve yer altı suyu ile beslenen, mevsimsel, hafif tuzlu bir göl iken, 1932-1953 yılları arasında yapılan çalışmalarla bir rezervuara dönüştürülmüştür. Gölün derinliği 3-4 metredir. Göl maksimum doluluk kapasitesine sadece 1960'larda ulaşmış ve 6800 ha lık bir alanı kaplamıştır. 1993 yazında ise çok büyük bir bölümü kurumuştur.³⁰

Daha çok gölün kuzeyinde bulunan geniş sazlık ve bataklıkların yayılım alanı su seviyesine göre değişmektedir. Göl kuzey ve kuzeydoğuda dağlarla çevrili olup, güneyde Gediz Ovası'na, kuzeybatıda ise Akhisar Ovası'na bakar. Üzüm ve zeytin çevredeki eğimli arazilerdeki başlıca tarımsal ürünlerken, göl seddelerinin içinde ve dışındaki düzlüklerde yoğun olarak pamuk ekimi yapılır. Gölün özellikle batı ve kuzeyindeki bataklık alanlarda büyükbaş hayvan otlatılır. Balıkçılık ise çevre köylerdeki insanlar için başlıca geçim kaynaklarından biridir.

2.4.2.2. Demirköprü Baraj Gölü

Demirköprü Barajı, Ege Bölgesi'nde Manisa İli'nin Salihli İlçesi sınırları içerisinde Gediz Nehri üzerinde elektrik üretimi, taşkın koruma ve sulama amacıyla kurulmuş bir barajdır (Foto 2.9). Baraj 1960 yılında işletmeye açılmıştır. Toprak dolgu tipinde olan barajın temelden yüksekliği 77 m, kret uzunluğu 543 m, göl alanı 500 ha, ölü hacmi 340 000 000 m³, faydalı hacmi ise 911 000 000 m³'dür. Demirköprü Barajı 99 220 ha alanı sulamak ve 56 000 ha. araziye taşkından korumak ve elektrik gücü elde etmek amacıyla yapılmıştır. Santralin ürettiği yıllık enerji 193 GWh'dır (Tablo 2.14).³¹

²⁹ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s.102, İZMİR.

³⁰ D.S.İ. Salihli Şube Müd. Brifing Raporu., 2004, SALİHLİ.

³¹ D.S.İ.II. Bölge Müdürlüğü Verileri, 2004., İZMİR.

Tablo 2.14: Demirköprü Barajı'nın Özellikleri

Barajın Yeri	Manisa – Salihli
Akarsuyu	Gediz
Amacı	Enerji, Sulama ve Taşkın
İnşaatın (başlama-bitiş) yılı	1954 – 1960
Gövde dolgu tipi	Toprak Dolgu
Gövde hacmi	4,3 hm ³
Yükseklik (talvegden)	74 m
Normal su kotunda göl hacmi	1022,3 hm ³
Normal su kotunda göl alanı	45,7 km ²
Sulama alanı	99 220 ha
Güç	3 x 23 = 69 MW
Yıllık Üretim	193 GWh

Kaynak: D.S. İ. II. Bölge Müdürlüğü

2.4.3. Yeraltı Suları

Yer yüzüne düşen yağmur ya da eriyen kar sularının yeraltı suyu olabilmesi için; toprak ana materyalinin geçirgen olması, eğimin çok fazla değerlerde olmaması ve arazide yüzeysel akışa geçecek suları engelliycek bitki örtüsü olması gereklidir. Araştırma sahasında yüksek alanlarda toprak örtüsü genellikle sığ ve üzerindeki doğal bitki örtüsü tahribata uğramış durumdadır. Hakim olan yağışın yağmur yağışları olması, kar örtüsünün fazla yerde kalmaması yeraltı suyunun oluşumuna olumsuz etki eden faktörlerdendir. Araştırma sahasında yeraltı suyu ova kenarlarında, vadilerin topografyayı kestiği yamaçlarda, ova tabanındaki alüvyonlarda yer yüzeyine yakın bulunmaktadır. Yer altı su seviyesini ölçmek için D.S.İ. tarafından açılan kuyuların durumu şöyledir (Tablo 2.15);

Tablo 2.15: Bazı Yer Altı Suyu Ölçüm Kuyularının Nisan ve Ekim Aylarındaki Seviyesi

Kuyu Adı	Zeminden Su	Zeminden Su
	Yüzüne Mesafe (m) Nisan	Yüzüne Mesafe (m) Ekim
Kabazlı	6,11	9,44
Kabazlı	6,35	9,62
Taytan	17,40	19,52
Köseali	Tahrip	Tahrip

Kaynak: D.S.İ. Manisa İl Müdürlüğü

Kuyu ölçümlerinden de anlaşılacağı üzere sulama dönemi olan Nisan ayında yer altı su seviyesinin daha yüksek olduğu görülür, bunda neden sulama sırasında meydana gelen kaçakların fazlalığıdır.

2.4.3.1. Kaynak Suları

Araştırma sahası tektonik açıdan faal bir saha olması açısından, Gediz Grabeni'nde bulunan faylara bağlı olarak sıcak su kaynakları bakımından zengindir. Salihli ilçesi sınırlarında Kurşunlu ve Çamurhamamı sıcak su kaynakları bulunur.

2.4.3.1.A. Kurşunlu Kaynağı

Sahada yer alan Kurşunlu kaplıcaları Salihli İlçe merkezine 6 km uzaklıkta yer alır. Buradaki kaynak suları 5 ayrı kaynaktan çıkmaktadır. Bu kaynak sularının kaynaktan çıkış dereceleri şöyledir (Tablo 2.16).

Tablo 2.16: Kurşunlu Kaynak Suları ve Sıcaklık Değerleri

Kaynak	Sıcaklık (°C)
Kaplıca Suyu	47°C
Radyoaktifli Kaplıca Suyu	84 °C
Kükürtlü Kaplıca Suyu	41 °C
Çelikli Kaplıca Suyu	40°C
Maden Suyu	38 °C

Kaynak: Kurşunlu Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü

Bu kaynak suları sağlık turizmi amaçlı kullanıldığı gibi, 2003 yılından beri Salihli Belediyesi tarafından yapılan bir çalışmayla konutların ısıtılmasında kullanılmaktadır. Planlanan ısıtılacak konut sayısı 24 000'dir.

2.4.3.1.B. Çamurhamamı Kaynağı

Sahada yer alan kaynak Salihli İlçe merkezinin 11 km doğusunda bulunan Çamurhamamı Köyü'ndedir. Kaynak tek noktadan kuvvetli bir kükürt kokusu ile çıkmaktadır.

Kaplıca suyu litresinde toplam olarak 2 grama yakın mineral taşıyan, karbondioksitli, alkali, ve toprak alkali bikarbonatlı bir sıcak sudur. Belirgin özelliği lt'de 1,5 mg. kadar hidrojen sülfür içermesidir.³²

2.4.5. Akarsu Ağının Kuruluşu

Araştırma sahasında akarsu ağının kuruluşu ve gelişimi, sahanın tektonizması ve jeomorfolojik evrimi ile yakından ilgilidir.

Araştırma sahasında doğu-batı yönlü horst-graben sistemi Orta-Üst Miosendeki tektonik hareketlerle meydana gelmiştir. Pliosen-Pleistosen'de devam eden tektonik hareketler, Ege karasının çökmesi ve buna bağlı yeni seviyeye göre akarsular yataklarını kazmışlardır.³³

Araştırma sahasının ana akarsuyu olan Gediz Nehri tektonik hareketlerle açılan doğu-batı yönlü depresyonu boydan boya geçmektedir. Kuzeydeki dağlık alanlardan ovaya inen ve Gediz Nehri'ne katılan akarsular enine konsekan özelliği gösterirler. Sonuç olarak araştırma sahasındaki akarsu ağı Miosende oluşmaya başlamış, tektonik hareketlerle yükselmiş. Bu yükselmeye bağlı olarak akarsuların yatakları derinleşmiş dar ve derin vadiler meydana gelmiştir. Bozdağlar'ın kuzey eteklerini derin olarak yaran akarsular, epijenik vadiler oluşturmuşlardır.

³² BAYKAL, F., 1988; a.g.e., s. 115, İZMİR.

³³ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 111, İZMİR.

2.5. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasında iklim, bitki örtüsü, jeomorfoloji, topografya, ana materyal ve insan etkileri altında oluşmuş birbirinden farklı toprak tipleri yayılış göstermiştir. Sahanın toprak özellikleri hazırlanırken, Köy Hizmetleri Manisa İl Müdürlüğü'nün 1/25 000 ölçekli toprak haritasından ve Asaf Koçman'ın 1/100 000 ölçekli İzmir Bozdağlar ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası'ndan yararlanılmıştır.

2.5.1. Zonal Topraklar

Araştırma sahasında bulunan zonal topraklar kahverengi orman toprakları ve kırmızı Akdeniz topraklarıdır (Şekil 2.11).

2.5.1.1. Kahverengi Orman Toprakları

Araştırma sahasındaki kahverengi orman toprakları, özellikle kızılçam ve karaçam formasyonları ile bu formasyonların altında veya arasında yarı nemli iklim şartlarının hüküm sürdüğü alanlarda görülmektedir.

Kahverengi orman toprakları, Bozdağlar kütesinin üzerinde genellikle 500-600 m'den başlayıp ortalama 1400 m'ye varan yükseklikler içinde dağılış göstermektedir. Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarında akarsularca şiddetle yarılmış vadi yamaçları, esas kütle üzerinde belirgin tepelerin fazla eğimli (%20'den fazla) yamaçları gibi aşınmanın çok ilerlediği yerler dışında elverişli eğimlerde (%8-%20) orta derecede derin ve dar yer yer sığ bir profil gelişimi gösterir. Çamurhamamı Köyü çevresinde yayılış gösteren kızılçam toplulukları kireçli kahverengi orman topraklarına dahil edilebilir. Buralarda sahanın litolojik yapısında bulunan kalker ve kalkışist ana kayasından dolayı da ayrışma ve taşınma sonucunda çevredeki toprakların kalsiyum karbonat oranı artmıştır.³⁴

Kahverengi orman toprakları A,B,C horizonlarına sahip topraklardır. Orman örtüsü altında bulunan arazilerde doğal olarak A horizonu daha fazla gelişmiştir. Koçman'ın, yaptığı çalışmalarda; A horizonu derinliğinin 20 m ye kadar çıktığı belirtilmiştir. B horizonu derinliği ise 20-50 m arasında tespit edilmiştir (Tablo 2.17).

³⁴ KOÇMAN, A., 1989; a.g.e., s. 122-123, İZMİR.

Şekil2.11: ARAŞTIRMA SAHASININ BÜYÜK TOPRAK GRUPLARI HARİTASI

Tablo 2.17: Salihli'deki Bazı Toprak Gruplarına Ait Analiz Sonuçları

Toprak Tipi	Örneğin Alındığı Yer	Horizon	Horizon Derinliği	Tekstür	Ph	Ca CO ₃ %	Organik Madde
Kahverengi Orman Toprağı	Salihli Çamurhamamı köyü'nün 3 km. güneybatısı	A	0-20	Tın	7,20	1,11	2,22
		B	20-50	Tın	7,35	3,75	1,20
		C	50+	Ayrışmış şist	--	--	0
Regosol	Salihli Kurşunlu Kaplıcaları yolu	A	0-20	Killi kum	7,25	2,00	2,88
		C	20+	Kumlu killi çakıllı depo	--	--	--

Kaynak: KOÇMAN, A., 1989; Uygulamalı Fiziki Coğrafya Çalışmaları ve İzmir- Bozdağlar Yöresi Üzerine Araştırmalar, Ege Ün. Ed. Fak., Yayın No: 49, s. 125-127 İZMİR.

2.5.1.2. Kırmızı Akdeniz Toprakları

Araştırma sahasındaki Akdeniz iklim şartlarına bağlı olarak, özellikle maki ve kızılçam topluluğu altında gelişen bu topraklar, bünyelerinde bulunan demir, kalsiyum karbonat, silis ve kil gibi maddeler nedeniyle kırmızımsı ve kırmızımsı kahve rengindedir. Genellikle alt horizonunda demir ve aliminyum bileşiklerinden oluşan bu topraklar, Dibek Dağı kütesinin batı yamaçlarında görülürler (Şekil 2.11).

2.5.2. İntrazonal Topraklar

Araştırma sahasındaki İntrazonal topraklar rendzinalar ve yüksek dağ çayırı topraklarıdır.

2.5.2.1. Rendzinalar

Rendzina toprakların oluşumundaki esas faktör kireçli ana kayadır. Koçman'a göre; araştırma sahasında ana kayanın baskın etkisinin olduğu yerlerde gelişmek için yeterli zaman bulamayan A ve C profilli kalsimorfik tüm toprakları doğrudan rendzina toprak olarak kabul etmek gerekir.³⁵

Bu toprakların sahadaki yayılış incelendiğinde Miosen yaşlı kireçtaşı ve kumtaşları üzerinde olduğu görülür. Rendzinalar Marmara Gölü'nün güneyinde, Dibek Dağı'nın güney yamaçlarında ova tabanına doğru, ayrıca Demirköprü Baraj gölünün güneyinde yayılış gösterirler (Şekil 2.11).

³⁵ KOÇMAN, A., 1986; İzmir-Bozdağlar Yöresinin Jeokolojisi (Batı Anadolu), Ege üniversitesi Araştırma Fonu Projesi, No: 2 s. 52, İZMİR.

2.5.2.2. Yüksek Dağ Çayırı Toprakları

Yüksek dağ çayırı toprakları eğimi fazla , yüksek, şist ve çok çatlaklı ana kayalar üzerinde gelişme gösteren topraklardır. Bu toprakların bulunduğu kesimlerde yükseltinin fazlalığı, sıcaklığın düşüklüğü toprak oluşumunu kesintiye uğratmakta, günlük sıcaklık farklarından dolayı fiziksel parçalanma yoğun olarak görülmektedir.

Araştırma sahsında yüksek dağ çayırı toprakları Bozdağlar kütesinin yüksek kesimlerinde Ayrıca Tepe (1862 m) ve Kumpınar Tepe (2070 m) çevresindeki yüksek sahalarda bulunmaktadır.(Şekil 2.11).

2.5.3. Azonal Topraklar

Araştırma sahsındaki azonal topraklar alüvyal topraklar, kolüvyal topraklar, regosoller, litosoller olarak kendini göstermektedir.

2.5.3.1. Alüvyal Topraklar

Araştırma sahasında Alüvyal topraklar Gediz Nehri'nin bulunduğu ova tabanında yer almaktadır (Şekil 2.11).

Sahadaki alüvyal toprakları oluşturan unsurlar; çakıl, kum, kil ve mil boyutundaki malzemelerdir. Sahadaki bu toprakların oluşması için kaynak durumunda olan gnays, mikaşist, fillat gibi ana kaya, Neojen gösel sedimentlerdir. Bu toprakların profilleri, akarsuların getirdiği malzemenin yapısına, akarsuyun debisine göre çeşitli derinliklerde dizilim gösterir. Toprakların profilleri yatay katlar halinde dizilim gösterir, Koyu A katmanının altında, alüvyal materyalden ibaret C katları sıralanır. Dizilimdeki farklılıklardan ötürü (Çapraz tabakalanma) bu C katları derinlere kadar inerler.³⁶

Gediz nehrinin kuzeyinde batıdan doğuya doğru, Çaldağ'ın batı kesiminde kolüvyal topraklardan sonra Gediz Nehri'nin yatağına kadar uzanan sahadan başlayarak dar bir şerit halinde Çaldağ'ın güneyinde ve Marmara Gölü'nün güneyinde redzina topraklarının bulunduğu sahadan sonra tekrar geniş bir alanda bu topraklar, Alaşehir Çayı kuzeyinde dar bir şerit halinde uzanış gösterir.³⁷

Alüvyal topraklar üzerinde geniş ve verimli tarım arazileri uzanır. Arazilerde özellikle bağ, pamuk ve tahıl tarımı yapılmaktadır. Yoğun sulama yapılan bu topraklarda günümüzde çoraklaşma ve taban suyunun yükselmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ovadaki tarım arazilerinde taban suyu seviyesinin yükselmesinin başlıca nedenleri şunlardır:

³⁶ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 122, İZMİR.

³⁷ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 123, İZMİR.

- Bilinçsiz ve ilkel yolla yapılan sulama.
- Sulama kanallarında olan sızmalar.
- Ovadaki eğimin azlığından dolayı yüksek kesimlerden gelen yağmur sularını boşaltacak drenaj yollarının olmamasıdır.

2.5.3.2. Regosoller

Araştırma sahasında regosel topraklara Bozdağlar kütesinin kuzey yamaçları boyunca uzanan depolar üzerinde uzun bir şerit halinde uzanırlar (Şekil 2.11). Sellenme suları ve yamaçlardan inen akarsuların tarafından yarılmış an bu depolar kumlu-killi-marnlı, kırmızı, bordo, sarı ve esmer renkli çökellerden oluşmuşlardır.

Regoseler A ve C profillidirler. Genel olarak taşsız ve esas olarak bir mineral yığıntısından ibaret olan A horizonu zayıf gelişmiş ve oldukça sığdırlar. Killi kum veya kumlu, kil- tın tekstür özelliğine sahiptirler. Topraklar yüksek geçirgenlik ve düşük su tutma kapasitelerinden dolayı yağışlı dönemlerde bile yüzeyden kurudurlar. Kaba bünyeli oldukları için yüzeyden çok çabuk aşınıp taşınabilirler.³⁸

Kurşunlu kaplıcaları çevresinde, Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki depolar üzerinde görülen topraklarda A horizonu 20 m'ye kadar çıkarken tekstürü killi kum özelliği gösterir. C horizonunda ise tekstür killi kumlu ve çakıllı depo şeklindedir (Tablo.17).

2.5.3.3. Litosoller

Eğimin fazla olduğu sahalarda, akarsu, yüzeysel akış ve yağmur damlası erozyonu sonucunda ayrılmış olan mil ve kum boyutlu malzemeler buldukları yerden taşınırlar ve geriye iri boyuttaki malzemeler kalır. Bu taşınma olayı sonucunda eğimli, yüksek sahalarda geride kalan taşlı topraklara litosoller adı verilir.

Litosoller araştırma sahasında eğimin % 15-20'den fazla olduğu, Bozdağlar kütesinde Çaldağ Tepe,'nin kuzeyinde, Ayrıca Tepe'nin batı ve doğusunda, Kumpınar Tepe'nin batı ve kuzeyinde yaygın olarak görülür (Şekil 2.11).³⁹

2.5.3.4. Kolüvyal Topraklar

Araştırma sahasında kolüvyal topraklar alüvyal toprakların bulunduğu sahalarda geniş yer tutarlar. Genel olarak kolüvyal topraklar Bozdağlar ve tepelik arazilerden yüzey suları, sellenmeler ve Gediz Nehri'ne bağlanan yan dereler aracılığı ile taşınan malzemenin ova kenarında depo edildiği birikinti, koni ve yelpazelerinde görülürler (Şekil 2.11).

³⁸ KOÇMAN, A., 1986; a.g.e., s. 56, İZMİR.

³⁹ ÇUKUR, H., 1992; a.g.e., s. 125, İZMİR.

Kolüvyal topraklar bağıntısız kil, çakıl depolarından meydana geldikleri için yağışlarla kolayca aşınıp taşınabilirler. Özellikle arazideki doğal bitki örtüsünün tahribatıyla zaman içerisinde taşınan malzeme daha fazla artmıştır. Taşınan bu malzemeler, doğal drenaj yollarını doldurmakta ve yağış olan zamanlarda selin meydana getirdiği zararlara neden olmaktadır.⁴⁰

Araştırma sahasındaki kolüvyal topraklar A, C horizonlu genç topraklardır. Birikinti koni ve yelpazelerinin sürekli taşkın ve birikmeye uğrayan yerlerinde A horizonu gelişmemiştir. Bu durum taşkınlara neden olan Tabak Çayı, Gümüş Çayı ve Çakallar Deresi'nin birikintilerinde görülür. Kolüvyal topraklar hafif ve orta eğimli oldukları gibi topoğrafyanın dalgalı olduğu ve yer yer yan dereler aracılığı ile kesintiye uğramışlardır. Kolüvyal toprakların alüvyal topraklara geçit olduğu kesimlerde eğimleri azalmakta ve bünyelerinde bulunan kil miktarı artmakta ve incelmektedir.⁴¹

2.5.4. Taşlık Kumluk ve Kayalık Alanlar

Araştırma sahasında taşlık, kayalık ve kumluk alanlar da bulunmaktadır. Yüksek sahalarda çözünen ana kayanın eğimin kuvvetli olduğu yerlerde birikmesi sonucunda oluşurlar. Kapladıkları alan bakımından en küçük grubu oluştururlar. Araştırma sahasında Bozdağlar'da Kumpınar T. (2070 m), Ayrıca T. (1862 m), Dibek Dağı'nda; Dibek T. (1100 m) ve Demirköprü Baraj Gölü'nün güney kıyılarındaki volkanik sahada görülürler. Bu grubun hemen altında ise yüksek dağ çayırı toprakları bulunur (Şekil 2.11).

⁴⁰ Manisa ili Arazi Varlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1988, ANKARA.

⁴¹ KOÇMAN, A., 1986; a.g.e., s.55-56, İZMİR

2.6. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

Akdeniz iklim şartlarının görüldüğü araştırma sahasında, yaz kuraklığına dayanıklı, sıcaklık ve ışık isteği fazla olan kurakçıl karakterde bitki toplulukları yaygındır. Sahadaki doğal bitki örtüsü sürekli olarak insan etkisi altında bulunması, aşırı otlatma, bilinçsiz tarım arazisi açılması, bilinçsiz ağaç kesimleri ve yangınlarla tahribe uğramaktadır.

Araştırma sahasının sınırları içerisinde, yapı ve arazinin durumu bakımından farklı alanlar bulunmaktadır. Gediz Ovası'nın hemen güneyinde Neojen dolgu depoları ve Bozdağlar yer alır. Ovalık alanın kuzeyinde ise Dibek Dağı bulunmaktadır. Yükselti; iklim ve bitki örtüsü üzerinde etkili olmuş ve dikey doğrultuda değişik bitki toplulukları yayılma göstermişlerdir. Alçak sahalardan yüksek sahalara doğru maki-garig formasyonu, kızılçam, karaçam ve meşe ormanları ile Bozdağlar'ın yüksek kesimlerinde Subalpin otsu topluluklar görülür (Şekil 2.12:).

Araştırma sahasının bitki örtüsü hazırlanırken, arazide gözlemler yapılmış, Salihli Orman İşletme Müdürlüğü'nün 1/25 000 ölçekli amenajman haritasından, 1/100 000 ölçekli topografya haritasından ve Asaf KOÇMAN'ın 1/100 000 ölçekli Bozdağlar ve Yakın Çevresinin Bitki Örtüsü Haritası'ndan yararlanılmıştır.

2.6.1. Maki ve Garig Formasyonları

Araştırma sahasında Bozdağlar'ın kuzey etekleri ile ovanın birbirine kavuştuğu yerde bulunan Neojen yaşlı depoların bulunduğu alanda Akdeniz iklimine has olan maki ve garig formasyonları ve yer yer kızılçam ağaçları ile birlikte görülmektedir. Maki ve garig formasyonları Bozdalar'ın kuzey yamaçlarında 600 m yükseltiye kadar görülebilirken, Dibek Dağı'nın güney yamaçlarında ise daha yüksek bir sınıra sahiptir. Bunun ana nedeni Bozdağlar'ın kuzey yamaçları ile, Dibek Dağı'nın güney yamaçlarının bakı şartları açısından farklı özellikler göstermesidir (Foto 2.10 ve Şekil 2.12).

Araştırma sahasında maki ve garig formasyonunu oluşturan ağaççık ve çalı türleri şunlardır: Sandal (*Arbutus andrachne*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*), laden (*Cistus creticus*) akçakesme (*Phillyrea latifolia*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), funda (*Erica arborea*), menengiç (*Asparagus acutifolius*) ve Böğürtlen (*Rubus*) dir.

Şekil 2.12: ARAŞTIRMA SAHASININ BİTKİ ÖRTÜSÜ HARİTASI

Maki kuşağında ise zakkum (*Nerium oleander*), hayıt (*Vitex agnus castus*), alıç (*Crataegus orientalis*) ve zeytin ağaçları bulunmaktadır.⁴²

Gediz Nehri'ne karışan Bozdağlar'ın kuzey eteklerindeki Kurşunlu Çayı, Sart Çayı, Tabak Çayı ve Gümüş Çayı gibi akarsuların taban ve yamaçlarında çınar (*Platanus orientalis*), söğüt, kavak (*Populus alba*), sarmaşığa (*Hedera helix*) rastlanmaktadır. Akarsu vadilerinin yukarılarında iklim şartlarına bağlı olarak; kestane (*Castanea sativa*), ceviz (*Juglans regia*) ve Ihlamur (*Tillia argentea*), ağaçları da bulunmaktadır.

2.6.2. Ağaç Formasyonları

Araştırma alanının orman örtüsünü kızılçam, karaçam ve meşe türleri oluşturur. Çam formasyonları Bozdağlar'ın kuzey eteklerinde görülürken meşe formasyonları ise Dibek Dağı'nın güney eteklerinde yaygındır. Araştırma sahasının orman örtüsünü kızılçam, karaçam ve meşe türlerinden palamut meşesi meydana getirmektedir (Şekil 2.12). Meşe palamutları Dibek Dağı'nın güney yamaçlarındaki köylerde, Demirköprü Baraj Gölü'nün kuzeybatısı ve güneydoğusundaki köylerde toplanarak ilçe merkezine kimya sanayinde kullanılmak üzere nakledilir.

2.6.2.1. Kızılçam Ormanları

Araştırma sahasında kızılçam ormanları, bazı yerlerde maki ve garig formasyonu içinde maki türleri ile karışarak alçak seviyelerden itibaren başlar. Ancak, genellikle 700-1000 m arasında yoğun olarak görülürler. Bu ormanlar sürekli tahribe maruz kalmalarından dolayı 700 m'den aşağıda bulunan sınırlarda yamaçların alt taraflarına doğru seyrekleşir ve yerlerini maki türlerine ve palamut meşesine (*Quercus aegilipos*) bırakırlar. Araştırma sahasında Dibek Dağı'nı güney yamaçlarında ise kızılçam formasyonları daha sınırlı bir yayılış gösterir (Şekil 2.12). Bunun nedeni sahadaki kırsal yerleşmelerde hayvancılığın daha etkin olması nedeniyle aşırı otlatma sonucu genç fidanların yıpranması, bakı şartlarına bağlı olarak iklim özellikleri, tarla açma ve bilinçsiz kesimlerdir.

⁴² KOÇMAN, A., 1986; a.g.e., s. 64, İZMİR.

2.6.2.2. Karaçam Ormanları

Araştırma sahasında karaçam ormanları yükselti nedeniyle görülen soğumaya bağlı olarak yüksek kesimlerde görülür. Ancak Bozdağların kuzey yamaçlarında baki faktörünün de etkisiyle, 750-1000 m arasında kızılçam ormanlarıyla birlikte görülen karaçam 1500 m'lere kadar çıkar. Bozdağlar'ın yüksek kesimlerinde görülen karaçam ormanları Dibek Dağı'nın güney yamaçlarında görülmezler (Şekil 2.12).

Karaçam, bağımlı olduğu ekolojik şartlar bakımından Akdeniz Bölgesi'nin dağ katında yarı nemli sahada bulunan bir türü oluşturur. Araştırma sahasının yüksek kısımlarında sıcaklık, nem, yağış ve toprak şartları bu türün yetişmesine elverişlidir.⁴³

2.6.3. Subalpin Vejetasyon

Araştırma sahasında subalpin otsu topluluklar karaçam ormanlarının üst sınırından sonra yükselti ve buna bağlı olan iklim şartları nedeniyle görülür. Karın yerde kalma süresinin kısa, sıcaklık ve nemin gelişme dönemi için elverişli olduğu yerlerde subalpin bitkiler Mart-Nisan aylarında gelişmeye başlar ve en geç Ağustos ayı başına kadar vejetasyon devresini tamamlarlar. Araştırma sahasında 1623 m yükseklikteki Çaldağ Tepesi'nde bu formasyonlardan görülür (Şekil 2.12).

Çalışma sahasında Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı Orman İşletme Müdürlüğü ve fidanlık bulunmaktadır. Orman İşletme Müdürlüğünden alınan veriler göre, koru orman 16 594 ha, baltalık meşe ormanı 13 192 ha'dır (Tablo 2.18).

Tablo 2.18: Araştırma Sahasının Orman Varlığı

Orman Çeşiti	Alan (Ha)
Koru Ormanı	16 594
Prodüktif Koru Ormanı	9 293
Bozuk Koru Ormanı	7 301
Baltalık Orman (Meşe)	13 192
Proiktif Baltalık Orman (Meşe)	2 928
Bozuk Baltalık Orman (Meşe)	10 264

Kaynak: Salihli Orman İşletme Müdürlüğü

⁴³ KOÇMAN, A., 1989; a.g.e., s.149, İZMİR.

BÖLÜM III:
BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasının beşeri coğrafya özellikleri incelenirken nüfus ve özellikleri, yerleşme ve konut tipleri konuları ele alınmıştır. Araştırma sahası Ege kıyılarını İç Anadolu'ya bağlayan bir transit yol üzerinde olması nedeniyle canlılığını kaybetmemiş bir yerleşmedir. 8 belde ve 72 köy yerleşmesinin bulunduğu araştırma sahasında genel beşeri özellikler şunlardır;

3.1. NÜFUS MİKTARI ve ARTIŞI

Nüfus artışını sağlayan temel neden, doğal gelişim hareketi olan, doğum oranının ölüm oranından fazla olmasıdır. Bunun yanı sıra ekonomik, siyasi, ve sosyal nedenlerle de bir sahanın nüfusunda artış ve azalmalar görülebilir.

Araştırma sahasının nüfus özellikleri incelenirken geçmişte yapılan çalışmalardan, Cumhuriyet öncesi nüfus ile ilgili Saruhan Vilayet Salnameleri'nden, dış göçlerle ilgili bilgileri alınırken, ayrıca göçlere katılmış kişilerin çocuklarından görüşme yoluyla da bilgiler alınmıştır.

Araştırma sahasında Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu sayımı 1935 yılında yapılan ikinci nüfus sayımı izlemiş ve daha sonra her beş yılda bir nüfus sayımları düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. Ancak 1990 yılından sonra 1997 ve 2000 yıllarında nüfus sayımları yapılmıştır. 1927 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre 28 328 olan nüfus, 1935 yılı sayımında 36 431 olarak belirlenmiş ve sürekli artış eğilimi göstermiştir. 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre ise araştırma sahasının nüfusu 149 151 kişi olarak tespit edilmiştir.

Araştırma sahasında nüfusun dağılışına bakılacak olursa; 1927 yılında 28 328 kişi olan toplam nüfusun 21 137 kişisini kır nüfusu oluşturmaktadır. Kır nüfusunun şehir nüfusundan fazla olması durumu 1985 yılı sayımına kadar devam etmiştir. 1980 yılı sayımına göre 111 288 kişi olan toplam nüfusun 59 462 kişisini kır nüfusu oluştururken, Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da köyden kente göç olayının başlaması sonucunda 1985 yılı nüfus sayımında şehir nüfusu 63 759 kişi iken kır nüfusu 62 933 kişidir (Tablo 3.1). Bu durum bundan sonrada devam etmiştir. 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarına göre 149 151 kişi olan toplam nüfusun 66 104 kişisini kır nüfusu 83 137 kişisini şehir nüfusu oluşturur.

Tablo 3.1: 1965’den Günümüze Araştırma Sahasının Nüfusu ve Nüfus Artış Oranı

Yıllar	Nüfus			Artış Oranı (%)		
	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam
1965	28 909	58 857	87 766	-	-	-
1970	34 478	59 561	94 099	3,5	0,2	1,4
1975	45 514	57 888	103 402	5,7	-0,5	1,9
1980	51 826	59 462	111 288	2,6	0,5	1,4
1985	63 759	62 198	125 957	4,2	0,9	2,5
1990	70 861	61 874	132 735	2,1	-0,1	1
1997	83 860	60 123	143 983	2,4	1,1	1,1
2000	83 137	66 104	149 151	-0,2	3,2	1,1

İlçe merkezi nüfusunu artış oranının en fazla tespit edildiği miktar; %5,7 ile 1975 yılındaki sayıdır. İlçe merkezinde artış oranının en az olduğu oran %-0,2’dir. Bu değer, 2000 yılı sayımında tespit edilmiştir. Kır nüfusunun artış oranının en fazla belirlendiği miktar %3,2 ile 2000 yılında görülür. Salihli İlçe merkezinin 2000 yılı nüfusu (83 137 kişi), 1997 yılı nüfusundan (83 860 kişi) azdır. Bunda ana neden 1997 yılında yapılan nüfus tespitinde ülke genelinde olduğu gibi titizlikle sayımın yapılmaması olabilir.

3.1.2. Nüfus Hareketleri

Araştırma sahasının nüfus özellikleri incelenirken D. İ. E. nin verilerinden, ilçe nüfus müdürlüğünden ve çeşitli kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda bilgiler elde edilmiştir.

3.1.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Nüfus miktarını etkileyen faktörler arasında, doğum ve ölüm oranları, ana faktörlerdir. Araştırma sahasına ait doğum ve ölüm oranlarını belirlemede, sağlık grup başkanlığının kayıtlarından yararlanılmıştır.

Doğum ve ölüm sayıları konusunda İlçe Nüfus Müdürlüğü tarafından tutulan kayıtlar, araştırma sahasının gerçek yapısını yansıtmaktan uzaktır. Araştırma sahasından göç eden kişilerin bir kısmının nüfus ile ilgili işlemlerinin hala daha İlçe Nüfus Müdürlüğü aracılığı ile yapıldığı kurum yetkilileri tarafından belirtilmektedir. Bu nedenle bu konuda en sağlıklı bilgiler Sağlık Grup Başkanlığı’na bağlı olan sağlık ocaklarının tuttuğu kayıtlardır.

Canlı doğum sayısının, 15-49 yaş arasındaki kadın doğurgan kadın nüfusuna bölünmesiyle ortaya çıkan doğurganlık oranı, sahada 2000 yılında %42 olarak gerçekleşmiştir. Genel doğum oranı ise %11,9’dur. Genel doğum oranının, Türkiye genelinde ortalamasının %28 civarında olduğu göz önüne alınırsa, Salihli ilçesinde değerlerin Türkiye ortalamasının altında olduğu ortaya çıkar (Tablo 3.2).

Tablo 3.2: Salihli İlçesinde Genel Doğurganlık ve Doğum Oranları (2004)

Yıl	Canlı Doğum	15-49 Yaş arası Kadın Nüfus	Toplam Nüfus	Doğurganlık Oranı (‰)	Genel Doğum Oranı (‰)
2004	1 775	42 236	149 151	42	11,9

Kaynak: Salihli Sağlık Grup Başkanlığı Verileri (2004)

Araştırma sahasında, genel doğurganlık oranının düşük olmasındaki önemli faktör sağlık kuruluşlarının nüfus planlaması konusunda yaptıkları çalışmalarıdır. Sağlık grup Başkanlığı verilerine göre, 2004 yılında etkili yöntemle korunma oranı % 40,01'dir. Ölüm sayısının, 2004 yılına göre 243 kişi olduğu araştırma sahasında genel ölüm oranı ‰1,63'dür. Genel doğum oranının ‰11,9, genel ölüm oranının ‰1,63 olduğu Salihli'de doğal nüfus artış hızı ‰10,2 civarındadır.

3.1.2.2. Göçler

Salihli bir köy yerleşmesi olarak kurulduğundan beri sürekli göç almış bir yerleşmedir. Salihli'nin bulunduğu Gediz Havzası, Osmanlı Devleti döneminde aşiretlerin konakladıkları, sonradan yerleştikleri veya devlet tarafından iskana tabii tutuldukları bir yerdir. Bunu araştırma sahasındaki köylerin isimlerinden de anlayabiliriz. Karayahşi, Dombaylı, Burhan, Araplı, Bayındırlı bunlardan bazılarıdır.

Aşiretlerin son iskanında 19. yüzyılda Salihli'ye Karatekeli ve Karasığırıcısı aşiretleri yerleştirilmiştir. 1890'da Bulgaristan'dan göç eden Türk nüfus Yılmaz Köyü'nü kurmuşlar, yine II. Abdülhamit döneminde Kırım'dan gelen Çerkezlerin bir bölümü Kırveli Mahallesi ve Süleymaniye Köyü'ne yerleştirilmişlerdir. Salihli'nin 19. yüzyıldaki nüfusunda önemli bir etnik grupta Rumlardır. İlçe merkezinde 1922 yılına kadar sürekli artan Rum nüfusun yanında, az sayıda Ermeni ve Yahudi'nin de varlığı bilinmektedir (Tablo 3.3).⁴⁴

Sahanın yakın tarihi incelendiğinde, büyük nüfus kayıplarına veya kazanımlarına neden olabilecek savaş, işgal gibi olaylar söz konusudur. Salihli I. Dünya Savaşı sonrasında Yunanlılarca işgale uğramış, bu işgal süresince yerli Türk nüfus ilçeyi terk etmemekle birlikte kırsal kesime gitmiştir. Özellikle o dönemde yaşamış olanlardan alınan bilgilere göre ova köylerindeki halk Dibek Dağı ve Bozdağlar'a doğru yerleşmiştir. Bu dönemde kırsal yerleşmelerde erkek nüfus sadece yaşlılar ve çocuklardan oluşmaktadır.⁴⁵

⁴⁴ BAYKAL, F., 1998; a.g.e., s. 74, İZMİR.

⁴⁵ Yunan işgali dönemi ile ilgili bilgiler, Dombaylı Köyü sakinlerinden Mehmet ÇEKİÇ'ten alınmıştır.

Tablo 3.3: (1307-1326) Aydın Vilayet Salnamelerinde Salihli Kaza Merkezi Nüfusu

Nüfus	(1307) 1891	(1311) 1893	(1312) 1894	(1313) 1895	(1314) 1896	(1317) 1899	(1318) 1900	(1320) 1902	(1326) 1908
Müslüman	---	---	---	---	1 343	1 372	1 372	1 160	3 002
Rum	---	---	---	---	469	370	370	468	1 139
Ermeni	---	---	---	---	43	43	43	45	85
Yahudi	---	---	---	---	39	41	41	41	215
Toplam	3 091	3 091	1 329	1 329	1 874	1 826	1 826	1 314	4 441

Kaynak: BAYKAL, F., 1998; Salihli: Kentsel Coğrafya Açısından Bir Araştırma, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 69, İZMİR.

Dış Göçler: Araştırma sahası 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sınırlarının daralmasına bağlı olarak tüm Anadolu gibi göç olaylarının görüldüğü bir yerleşmedir. Balkan savaşlarından sonra özellikle Bulgaristan, Romanya, Yunanistan'dan pek çok göç olayı olmakla birlikte bu konuda kesin bir sayı yoktur. Ancak 1951 yılında 361 hane olarak gelen Bulgaristan göçmenleri Toprak-İskan Müdürlüğüne Kurtuluş Mahallesi'ne yerleştirilmişler. Yugoslavya göçmenleri ise 1955-1963 yılları arasında 30-40 hane kadar gelmişlerdir. Yaşadıkları topraklardan göçmek zorunda kalan bu nüfusun Salihli'yi seçmelerinin ana nedeni 1950-1960 yılları arasındaki Demirköprü Barajı'nın yapımı sırasında işçiye duyulan ihtiyaçtır.⁴⁶

Salihli'deki diğer bir dış göç faaliyeti de 1955 yılında Salihli'ye yerleştirilen Kazak Türkleridir. Kazak Türkleri ilk geldiklerinde 140 hane iken, bugün 100-130 hane kadardır. Kazak Türkleri günümüzde deri giyim atölyelerinde çalışırlar.⁴⁷

1961-1964 öneminde Türkiye'den yurtdışına verilen işçi göçü, Salihli'de de görülmüştür. Özellikle kırsal yerleşmeler nüfus miktarında azalmalar görülmektedir. Bu yerleşmeler Bahçecik, Beylikli, Hasalan, Karaağaç, Dombaylı, Delibaşlı gibi köyleridir. Yapılan görüşmeler sonucunda ülke dışına en fazla işçi göçünün Almanya ve Hollanda'ya yapıldığı tespit edilmiştir.

İç Göçler: Araştırma sahasına yapılan iç göçler ilçe merkezine yapılmaktadır. Salihli ilçe merkezi, İzmir'e yakınlığı, çevresindeki ilçelere göre iş imkanlarının daha fazla olduğu, kısmen sanayileşmiş bir yerleşmedir. Bu nedenler göç almasına neden olmaktadır.

Antalya'nın Akseki ilçesinden yapılan göçler ilgi çekicidir. Aksekililer 1900-1910 yılları arasında ilk olarak Salihli'ye göç etmişlerdir. Bu dönemde 40-50 kişi sadece erkekler, ticaret amaçlı olarak gelmişler. 1935-1953 yılları arasında ailelerini de kente

⁴⁶ BAYKAL, F., 1998; a.g.e., İZMİR.

⁴⁷ Kazak Türkleri ile ilgili bilgiler, Göç eden Kazak kafilesi lideri Ali Beg HAKİM'in oğlu Hasan ORALTAYDAN'dan alınmıştır.

getirmişlerdir. Mevsimlik çalışma amaçlı başlayan göç hareketi daha sonra daimi hale gelmiştir. Aksekililer ilçe merkezine yerleşmişler ve manifaturacılık ve tuhafiyecilik alanında çalışmışlardır. Günümüzde de sahada manifaturacıların ve tuhafiyecilerin büyük kısmı Akseki kökenlidir.⁴⁸

Salihli ilçe merkezine özellikle 1950’li yıllardan sonra çevre ilçelerden bir göç hareketi olmuştur. Bunun ana nedeni Demirköprü Barajı inşaatıdır. 1980’li yıllardan sonra ise iş ve terör gibi nedenlerle doğu illerinden bir göç hareketi olmuştur. Bu durum ilçe merkezinin dokusunda bir takım değişikliklere neden olmuştur.

3.1.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Toplam nüfus içerisindeki kadın ve erkek sayısı ile, bu nüfusun yaş gruplarına göre dağılışı, demografik yapının önemli değişkenlerindedir. Nüfusun yaş ve cinsiyet özellikleri, toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal durumları ve gelecekleri hakkında önemli bilgiler ve ipuçları verir.

3.1.3.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Belirli bir nüfus kitlesi içerisindeki 100 veya 1 000 kadın başına düşen erkek sayısı, şeklinde hesaplanan nüfus cins oranı, doğumlar, ölümler, göç, doğal afet ve savaş gibi olayların etkisiyle değişiklikler gösterir.

Araştırma sahasının nüfus verileri incelendiğinde 1927-1940 yılları arasındaki erkek nüfus, kadın nüfusa oranla azdır (Tablo 3.4). Araştırma sahasında I. Dünya savaşı, Kurtuluş Savaşı, ve II. Dünya Savaşı’nın etkileri nedeniyle bu dönemde kadın nüfus oranında bir fazlalık ortaya çıkmıştır. Ancak, bu durumun 1960’lı yıllardan sonra giderek azalması ve Türkiye’nin kalkınma evresine girmesi ile erkek nüfus miktarında artış görülmekle birlikte nüfusun cinsiyete göre durumu arada çok büyük fark olacak şekilde değildir. Ancak, 1975 yılından sonraki sayımlarda erkek nüfusun kadın nüfusa göre oranında bir azalma görülmektedir (Tablo 3.4). Bunun nedeni erkek nüfusun özellikle yakın olan İzmir, Manisa gibi sanayisi gelişmiş şehirlere çalışma amacıyla gitmesidir.

⁴⁸ Aksekililer ile ilgili bilgiler Faruk BERKER ile yapılan görüşme sonucu elde edilmiştir.

Tablo 3.4: Sayım Yıllarına Göre Cinsiyet Durumu

Yıllar	Kır Nüfusu (%)				Şehir Nüfusu (%)				Toplam Nüfus (%)			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
1927	10 016	48,4	10 658	51,6	3 761	52,3	3 430	47,7	13 777	49,4	14 088	50,6
1940	14136	49,0	14 595	51,0	5 139	51,5	4 836	48,5	19 275	49,8	19 431	50,2
1945	16 052	50,7	15 578	49,3	5 391	50,7	5 239	49,3	21 443	50,7	20 817	49,3
1950	22 443	50,4	22 081	49,6	9 076	50,5	8 887	49,5	31 509	50,4	30 968	49,6
1960	26 965	50,5	26 390	49,5	12 449	51,6	11 660	48,4	39 414	50,9	38 050	49,1
1970	29 198	49,0	30 423	51,0	17 698	51,3	16 780	48,7	46 896	49,7	47 403	50,3
1975	28 880	49,9	29 008	50,1	23 265	51,1	22 249	48,9	52 145	50,4	51 257	49,6
1985	30 364	48,9	31 734	51,1	31 817	49,9	31 942	50,1	62 281	49,4	63 676	50,6
2000	32 662	49,1	33 895	50,9	40 642	49,0	42 476	51,0	73 122	48,7	76 029	51,3

Araştırma sahasında 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre ilçe merkezi, beldeler ve köylerin cinsiyet yapısı ise şu şekildedir: İlçe merkezindeki toplam 83 118 kişi olan nüfusun 42 476'sı kadın 40 462'si erkektir. İlçe merkezinde de kadın nüfusun erkek nüfustan az bir oranla da olsa fazla olduğu göze çarpar. Mahaller bazında değerlendirilecek olursa erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu tek mahalle Atatürk Mahallesi'dir. Burada 1 414 kadın nüfus bulunurken, 1 578 erkek nüfus bulunur. Bunun nedeni, bu mahalledeki ailelerce kullanılmaya uygun olmayan eski evlerin fazlığı, çalışmak amacıyla ilçe merkezine gelen erkek nüfusun kiralardan ucuzluğu dolayısıyla ikamet için Atatürk Mahallesi'ni tercih etmeleridir (Tablo3.5).

Tablo 3.5: İlçe Merkezinde Mahallelerin Cinsiyete Göre Miktarları

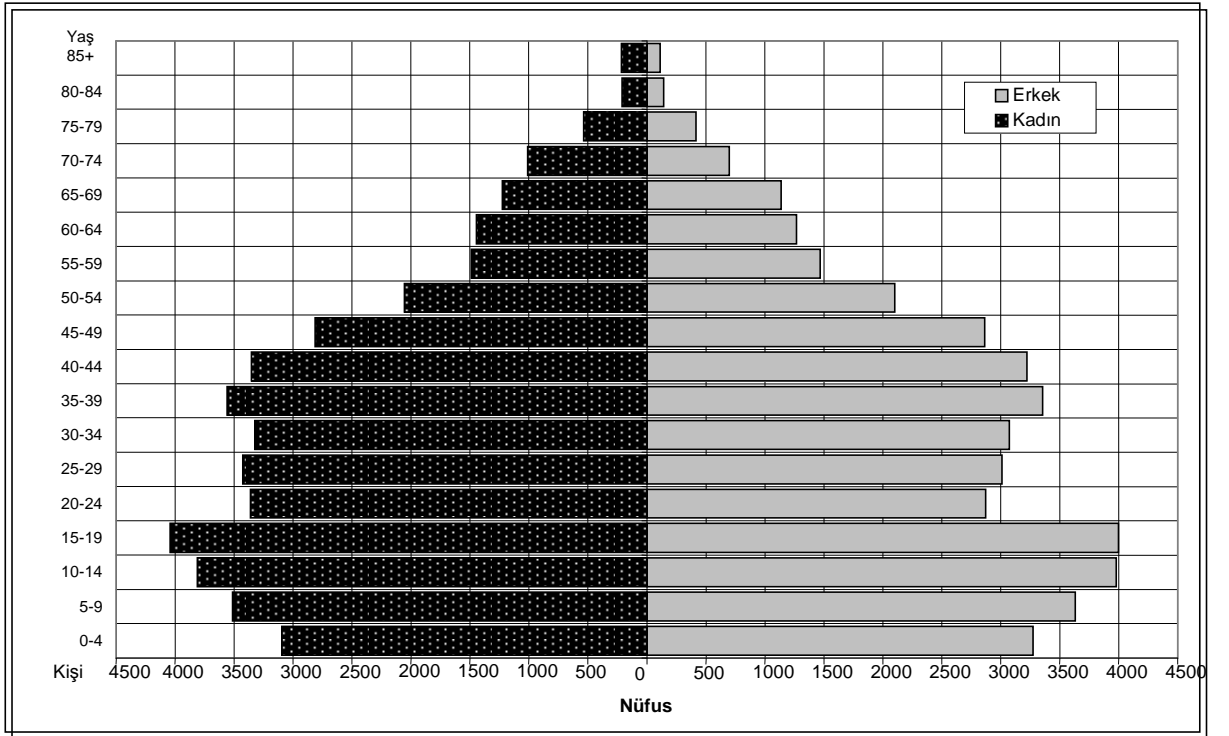
Mahalle	Alan (ha)	Kadın	Erkek	Toplam
Aksoy	816	2 664	2 465	5 129
Atatürk	563	1 414	1 578	2 992
Barış	1 300	1 204	1 246	2 450
Beşeylül	433	977	970	1 947
Cumhuriyet	760	5 578	51 399	10 617
Dedetaşı	256	1 753	1 709	3 462
Eskicami	177	1 294	1 229	2 523
Gaffar Okkan*	111	---	---	---
Gaziler	400	726	684	1 410
Gümüş	111	572	537	1 109
Güneş	271	2 309	2 104	4 413
Keli	721	1071	1 010	2 081
Kırveli	390	1 075	940	2 015
Kocaçeşme	976	2 296	2 139	4 435
Kurtuluş	231	2 266	2 853	5 119
Mithatpaşa	191	1 477	1 275	2 752
Namıkkemal	240	1 770	1 694	3 464
Özyurt	177	901	909	1 810
Sağlık	505	3 983	3 508	7 489
Sarıpınar	296	946	976	1 842
Seyrantepe	895	2 050	1 847	3 897
Şehitler	473	1 538	1 516	3 104
Yeşilyurt	1221	625	653	1 278
Yörük	612	2 120	1 995	4 115
Zafer	1392	1 616	1 575	3 191
Toplam	13 518	42 476	40 642	83 118

*Gaffar Okkan Mahallesi 2000 yılı Nüfus sayımında Barış Mahallesi'ne dahildir.

Salihli ilçe merkezinde erkek oranının en fazla paya sahip olduğu yaş grubu 15-19 yaş grubudur. Toplam erkek nüfusu içinde 3 991 kişi ile %9,8'lik paya sahiptir. Kadın oranının en fazla olduğu yaş grubu da 15-19 yaş grubudur. Toplam kadın nüfusu içinde 4001 kişi ile %9,5'lik bir paya sahiptir. 15-19 yaş grubu erkek ve kadın nüfusun payı fazladır. Salihli ilçe merkezindeki toplam nüfus içerisinde ise nüfus içerisinde kadın nüfusun payı %51 ile erkek nüfustan fazladır. Nüfusun 40-44 yaş grubundan sonra giderek azaldığı dikkati çeker (Tablo 3.6 ve Şekil 3.1).

Tablo 3.6: Salihli İlçe Merkezi Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Bileşimi (2000)

Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	3 277	3 095	6 372
5-9	3 630	3 515	7 145
10-14	3 979	3 811	7 790
15-19	4 001	4 039	8 040
20-24	2 873	3 358	6 231
25-29	3 010	3 428	6 438
30-34	3 073	3 321	6 394
35-39	3 357	3 556	6 913
40-44	3 223	3 354	6 577
45-49	2 865	2 813	5 678
50-54	2 102	2 056	4 158
55-59	1 470	1 487	2 957
60-64	1 269	1 443	2 712
65-69	1 140	1 226	2 366
70-74	699	1 012	1 711
75-79	419	534	953
80-84	144	211	355
85+	111	217	328
Toplam	40 642	42 476	83 118

Şekil 3.1: Salihli İlçe Merkezi Nüfus Piramidi (2000)

Nüfusun dar aralıklı gruplandırılmasının yanında, geniş aralıklı olarak da gruplandırılması, özellikle aktif ve bağımlı nüfusun belirlenmesinde rol oynar. 0-14 yaş grubu arasında kalan çocuk nüfus ile 65 + yaş grubundaki yaşlı nüfus, bağımlı nüfus; 15-64 yaş gurubundaki yetişkin nüfus ise, aktif veya çalışılabilir nüfus olarak kabul edilmektedir.

Tablo 3.7: Salihli İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Bileşimi (2000)

Yaş	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-14	10 886	51,1	10 421	48,9	21 307	25,6
15-64	27 243	48,6	28 855	51,4	56 098	67,5
65+	2 513	44,0	3 200	56,0	5 713	6,9
Toplam	40 642	48,9	42 476	51,1	83 118	100,0

Yapılan dar aralıklı gruplandırmaya göre 0-14 yaş grubunda 21 307 kişi bulunmaktadır. Yani %25.6 ‘sını çocuk nüfus oluşturur. 15-64 yaş grubunda 56 098 kişi mevcut olup, nüfusun %67,5’ini kapsar. 65 + yaş grubunda ise 5 713 kişi olup %6,9’luk bir orana sahiptir (Tablo 3.7).

0-14 ve 65 yaş yukarısı bağımlı nüfusun, 15-64 yaş arasındaki aktif nüfusa oranını ifade eden bağımlı nüfus oranı, Salihli’de %48,1’dir. Bu değer %70 civarında olan Türkiye bağımlı nüfusunun oldukça altındadır (Tablo 3.7).

Araştırma sahasında beldelerin cinsiyete göre durumu ise kadın erkek nüfusu arasında çok büyük bir fark olmamakla birlikte en fazla farklılık tarım arazilerinin daha az ve arazinin engebeli olduğu Gökeyüp Beldesi’ndedir. Bu belde de nüfusun %48’ini erkek, %52’sini kadın nüfus oluşturur (Tablo 3.8). Köylerin nüfuslarındaki duruma bakılacak olursa en fazla farklılığın total 39 nüfusu ile Akçaköy’de olduğu görülür. Bunun nedeni köyde verimsiz tarım arazilerinin bulunması ve nüfusun büyük bölümünün göç etmiş olmasıdır. Günümüzde Akçaköy’de bulunan nüfusu yaşlılar oluşturmaktadır. Diğer köy yerleşmelerinde ise nüfusun cinsiyete göre oranı dengeli bir dağılım gösterir (Tablo 3.9).

Tablo 3.8: Araştırma Sahasındaki Belde Nüfusları ve Cinsiyet Oranları (2000)

Belde	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Adala	1 365	49	1 410	51	2 775
Durasılı	2 202	51	2 110	49	4 312
Gökeyüp	1 280	52	1 175	48	2 455
Mersinli	801	49	819	51	1 620
Poyrazdamları	1 040	51	1 008	49	2 048
Sart	2 369	52	2 201	48	4 570
Taytan	1 444	50	1 451	50	2 895
Yılmaz	2 451	51	2 317	49	4 768
Toplam	12 952	51	12 491	49	25 443

Tablo 3.9: Araştırma Sahasındaki Köy Nüfusları Miktarı ve Cinsiyet Oranları (2000)

Köyün Adı	Kadın	%	Erkek	%	Toplam	Köyün Adı	Kadın	%	Erkek	%	Toplam
Akçaköy	16	41	23	59	39	Kale	196	49	205	51	401
Allahdiyen	241	47	270	53	511	Üçtepe	59	55	49	45	108
Akviran	250	49	258	51	508	Kapancı	735	52	690	48	1 425
Akyar	20	47	23	53	43	Kaplan	24	48	26	52	50
Bağcılar	64	50	65	50	129	Karaağaç	296	49	308	51	604
Bahçecik	351	50	346	50	697	Karaoğlan	347	47	385	53	732
Başlıoğlu	187	48	204	52	391	Karapınar	168	52	156	48	324
Bektaşlar	260	50	260	50	520	Karasavcı	126	51	122	49	248
Beylikli	475	49	495	51	970	Karayahşi	643	52	586	48	1 229
Burhan	240	48	259	52	499	Kemer	386	52	352	48	738
Caferbey	500	49	516	51	1 016	Kemerdamları	826	56	651	44	1 477
Çakaldoğan	190	45	235	55	425	Kendirlik	175	51	170	49	345
Çaltılı	106	46	125	54	231	Kırdamları	140	47	157	53	297
Çamurhamamı	425	53	379	47	804	Kızılavlu	128	44	163	56	291
Çapaklı	1 147	54	996	46	2 143	Kordon	269	51	262	49	531
Çayköy	98	54	85	46	183	Köseali	532	50	542	50	1 074
Çavlu	448	49	461	51	909	Kurttutan	248	48	266	52	514
Çaypınar	328	51	313	49	641	Mamatlı	35	49	36	51	71
Çökelek	540	56	432	44	972	Mersindere	752	50	759	50	1 511
Çukuroba	108	50	107	50	215	Mevlütü	417	48	454	52	871
Damatlı	89	52	81	48	170	Oraklar	23	53	20	47	43
Delibaşlı	30	42	42	58	72	Ortaköy	137	54	116	46	253
Derbent	81	50	81	50	162	Pazarköy	629	58	463	42	1 092
Dombaylı	456	51	434	49	890	Poyraz	514	50	520	50	1 034
Eldelik	430	53	378	47	808	Sindel	28	48	30	52	58
Eminbey	248	51	236	49	484	Süleymaniye	273	52	251	48	524
Emirhacılı	539	58	387	42	926	Şirinyer	90	51	87	49	177
Gökköy	176	50	179	50	355	Tekelioğlu	186	50	189	50	375
Hacıbektaşlı	530	49	548	51	1 078	Torunlu	168	49	177	51	345
Hacıhıdır	202	52	188	48	390	Yağbasan	158	50	160	50	318
Hacıköseli	107	53	96	47	203	Yağmurlar	171	52	160	48	331
Hacılı	17	40	25	60	42	Yarışlı	288	52	268	48	556
Hasalan	203	52	189	48	392	Yeniköy	194	48	210	52	404
İğdecik	177	50	180	50	357	Yenipazar	216	50	216	50	432
Kabazlı	608	50	603	50	1 211	Yeşilkavak	236	52	219	48	455
Kale	196	49	205	51	401	Yeşilova	380	49	390	51	770
Üçtepe	59	55	49	45	108	Kabazlı	608	50	603	50	1 211
Toplam	10 142	51	9 753	49	19 895	Toplam	10 801	51	10 418	49	21 219
						Genel Toplam	20 943	51	20 171	49	41 114

3.1.3.2. Nüfusun Eğitim ve Kültür Durumu

Araştırma sahasında bulunan nüfusun eğitim durumunu değerlendirmek için eğitim faaliyetlerinin tarihi geçmişinin de incelenmesi gereklidir.

Cumhuriyetin ilanından önceki eğitim kurumları ile ilgili bilgiler kısıtlı olmakla birlikte 1900 yılındaki belediye reisi Hacı Davut (ULAŞ) beyin oğlu olan Nuri ULAŞ'ın 1900-1901 yılları Aydın Vilayet Salnamesi'nden derlediği bilgiler göre gayri müslümlere ait bir okul 3 öğretmeni 165 öğrencisi bulunan bir ibtidai mektebi, Müslümanlara ait 1 öğretmeni, 28 öğrencisi bulunan rüştiye, yine Müslümanlara ait 221 öğrencisi, 3 öğretmeni bulunan ibtidai mektebi vardır.⁴⁹ 1906 yılında ilçe merkezinde açılan Altın Ordu İlkokulu günümüzde ilçedeki en eski eğitim kurumudur.

Kırsal bölgelerde eğitim öğretim kurumlarıyla ilgili bir veri bulunmamakla birlikte, eğitim faaliyetlerinin Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar camilerde yapıldığı belirtilmektedir.⁵⁰

Cumhuriyetin ilanından sonra tüm Türkiye'de olduğu gibi, Salihli'de de eğitim faaliyetleri millet mekteplerinde ve köy odalarında öğretmenler ve eğitimciler tarafından yapılmış. İleriki yıllarda bu millet mektepleri ilkokula dönüştürülmüştür. 1906 yılında açılan Altın Ordu İlk Mektebi'de İlkokula dönüştürülmüştür.

İlçe merkezinde orta okul olmaması nedeniyle eğitimini sürdürmek isteyen öğrenciler 1941 yılına kadar Turgutlu Orta Okulu'na gönderilmiştir. Salihli'de açılan ilk orta okul olan Salihli Orta Okulu 29 Ağustos 1941 yılında açılmış 1941-1942 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenci kabulüne başlamıştır. Okulun açıldığı yıl toplam öğrencisi 205'dir. Salihli Orta Okulu görülen ihtiyaç doğrultusunda 1957 yılında Salihli Lisesi adını almış ve ilçedeki orta okul ve lise öğreniminin verildiği tek eğitim kurumu olmuştur.⁵¹

Salihli ilçesinde günümüzde 46 ilköğretim okulu, 36 birleştirilmiş sınıflı ilkokul, 10 ortaöğretim kurumu, 1 bilim sanat merkezi ve Celal Bayar Üniversitesi'ne bağlı 1 meslek yüksek okulu bulunmaktadır. İlçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarında 2004-2005 eğitim-öğretim yılında toplam 526 öğretmen, 12 492 öğrenci bulunmaktadır. İlköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci 25,7'dir. Öğrenci mevcudu en fazla olan ilköğretim okulu 1 118 öğrenciyle Altın Ordu İlköğretim Okulu'dur (Tablo 3.10).

⁴⁹ OTMAN, A., 1998; a.g.e., s. 16-23, SALİHLİ.

⁵⁰ Dombaylı Köyü sakinlerinden Mehmet ÇEKİÇ ve Nuri ULAŞ'la yapılan karşılıklı görüşmelerle elde edilmiştir.

⁵¹ Salihli Lisesi Eski Müdürü Sabri TUNAY'la yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

Tablo 3.10: İlçe Merkezindeki İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)

Okul Adı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okul Adı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Akaydın İ.Ö.O.	19	425	Kurtuluş	16	259
Alpaslan İ.Ö.O.	20	541	Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O.	11	211
Altınordu İ.Ö.O.	49	1 188	Milli Egemenlik İ.Ö.O.	26	709
Atatürk İ.Ö.O.	10	173	Namık Kemal İ.Ö.O.	31	835
Beşeylül İ.Ö.O.	15	396	Küme Evleri İ.Ö.O.	18	503
Cumhuriyet İ.Ö.O.	35	990	Rüştü Akbıykoğlu İ.Ö.O.	9	224
Ecz. Fadime Boklan İ.Ö.O.	20	453	Şazimet Uysal	20	535
50. Yıl İ.Ö.O.	33	881	Şehitler İ.Ö.O.	9	215
Fahriye Hanım İ.Ö.O.	21	555	Tic ve san. Odası İ.Ö.O.	21	452
Fatih İ.Ö.O.	9	155	Uğur Kiremit	13	331
Gazi İ.Ö.O.	24	464	Özel Salihli İ.Ö.O.	22	191
Halide Edip Adıvar İ.Ö.O.	33	472	Özel Zuhâl İ.Ö.O.	20	193
İbrahim AKKAYAN İ.Ö.O.	20	506	Kudret Demir İ.Ö.O.	35	790
Toplam	526 Öğretmen		12 492 Öğrenci		

Kaynak: Salihli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Salihli'deki 8 beldenin hepsinde de ilköğretim okulu bulunmaktadır. 2004- 2005 eğitim-öğretim yılında belde ilköğretim okullarındaki toplam öğrenci sayısı 4 025, öğretmen sayısı ise 145'tir. Belde ilköğretim okullarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 27,7'dir (Tablo 3.11).

Tablo 3.11: Beldelerde İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)

Okul	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Nergis Demet İ.Ö.O. (Adala)	17	612
Durasıllı İ.Ö.O.	24	622
Gökeyüp İ.Ö.O.	13	321
Ş.AhmetUludağ İ.Ö.O. (Mersinli)	9	254
Poyraz Damları İ.Ö.O.	12	277
Sart Mahmut İ.Ö.O.	28	659
Sart Mustafa İ.Ö.O.	9	258
Ş. Hüseyin Arı İ.Ö.O.	19	716
Taytan İ.Ö.O.	14	306
Toplam	145	4 025

Kaynak: Salihli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Araştırma sahasında bulunan 72 köyden sadece 11’inde müstakil müdürlü ilköğretim okulu bulunmaktadır. Köylerdeki müstakil ilköğretim okullarının toplam öğrenci sayısı 2 073, toplam öğretmen sayısı ise 101’dir (Tablo 3.12). Diğer köylerde ise birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okul bulunmakta olup bu köylerin öğrencileri ilköğretimin son üç yılında en yakın belde veya köydeki müstakil müdürlü ilköğretim okulunda öğrenim görmektedirler. Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında öğrenim gören toplam öğrenci sayısı 1 268, öğretmen sayısı 69’dur (Tablo 3.13).

Tablo 3.12: Köy İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2005)

Okul Adı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Çavlu İ.Ö.O.	11	209
Hacıbektaşlı İ.Ö.O.	9	172
Kabazlı İ.Ö.O.	9	247
Karayahşi İ.Ö.O.	11	193
Çapaklı İ.Ö.O.	8	182
Kemerdamları İ.Ö.O.	9	212
Mersindere İ.Ö.O.	10	291
Mevlütü İ.Ö.O.	8	145
Poyraz İ.Ö.O.	8	165
Yeşilkavak İ.Ö.O.	8	174
Yeşilova İ.Ö.O.	10	83
Toplam	101	2 073

Kaynak: Salihli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Tablo 3.13: Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları
(2005)

Köy Okulu	Öğrt. S.	Öğr. S.	Okul	Öğrt. S.	Öğr. S.
Akören	3	17	Kale	1	16
Allahdiyen	1	14	Kapancı	6	97
Bahçecik	2	46	Karaağaç	2	38
Baş	1	29	Karaoğlanlı	2	42
Beylikli	3	50	Kemer	1	19
Burhan	3	63	Kendirlik	1	18
Caferbey	3	67	Kordon	3	42
Çakaldoğan	1	20	Köseali	3	70
Çamurhamamı	2	53	Kurttutan	2	35
Çaypınar	2	57	Pazarköy	2	37
Çelikli	2	33	Süleymaniye	1	15
Çökelek	3	67	Ş. İsa Uysal	2	45
Dombaylı	2	42	Şirinyer	1	18
Eldelek	2	37	Bezirganlı	1	23
Emirhacılı	1	16	Tekelioğlu	2	28
Gökçeköy	2	35	Yağmurlar	1	18
Gökköy	1	18	Yaraşlı	2	
Yeniköy	1	23	Yenipazar	1	23
Toplam	69 Öğrt			1 268 Öğr.	

Salihli’de bulunan orta öğretim kurumlarından 6’sı meslek lisesi 4’ü de lisedir. Orta öğretim kurumlarından Adala Beldesi’ndeki Karataş Lisesi hariç tümü ilçe merkezinde bulunurlar. Sağlık Bakanlığı bünyesinde bulunan 70. yıl sağlık Meslek Lisesi hariç hepsi kendi binalarında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. İlçe’de orta öğretimde öğrenim gören öğrenci sayısı 2004-2005 eğitim-öğretim yılında 6 868’dir. Orta öğretimdeki öğretmen sayısı ise 470’dir. Araştırma sahasında orta öğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 14,6’dır (Tablo 3.14).

Tablo 3.14: Ortaöğretim Kurumları Öğretmen ve Öğrenci Sayıları (2004-2005)

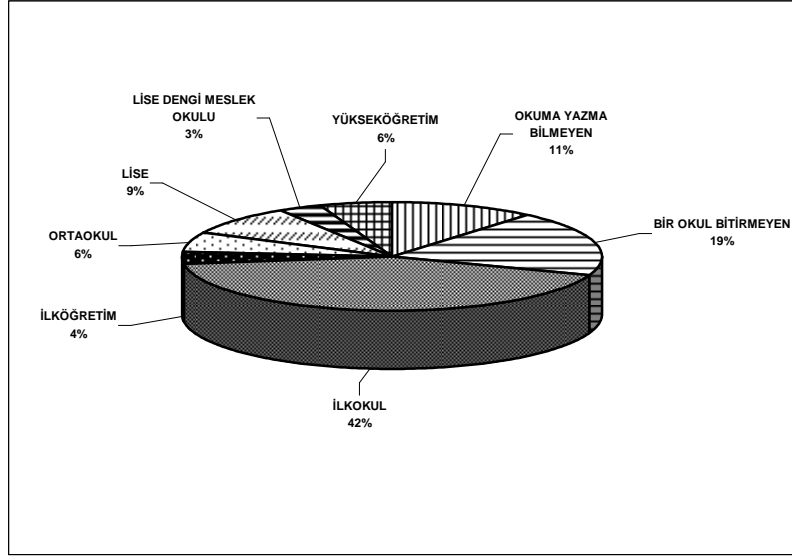
Lise Adı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Karataş Lisesi (Adala)	14	85
Anadolu İmam Hatip L	22	192
Anadolu Meslek Ve Meslek L	53	956
Anadolu Öğretmen L.	23	229
Anadolu Teknik ve E.M.L.	84	929
Anadolu Tic. Meslek ve Tic.	27	294
Salihli Lisesi	89	1 705
Sekine Evren Anadolu L.	57	739
Türk Birliği L.	67	1 622
70. Yıl Sağlık Mes. L.	34	117
Toplam	470	6 868

Kaynak: Salihli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

Araştırma sahasında Celal Bayar Üniversitesi'ne bağlı olarak 30.09.1993 tarihinde eğitim-öğretime başlayan Salihli Meslek Yüksek Okulu 1500 m²'lik alan üzerinde 4 kat ve 4 birleşik bloktan oluşur. 2004-2005 yılında toplam 1 040 öğrenci ve 22 akademisyenle eğitime devam etmektedir. Meslek yüksek Okulu'nda 1993 yılında eğitim veren bölümler Mahalli İdareler, İthalat ve İhracat, Deri Konfeksiyon ve Pazarlama bölümleri iken, 2003-2004 döneminde ise bu bölümlere Makine, Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama, Elektrik ve Tekstil bölümleri eklenmiştir.

2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Araştırma sahasında 6 yaş üstü okuma yazma bilenler 67 000 kişi, okuma yazma bilmeyenler 8 338 kişidir. Okuma yazma bilenlerin 34 880 kişisi erkek, 32 120 kişisi kadındır. Okuma yazma bilmeyenlerin 1778 kişisi erkek, 6 560 kişisi kadındır. Bu verileri oranlarsak; erkek nüfusun %95'i okuma yazma bilirken %5'i okuma yazma bilmemektedir. Kadın nüfusun %83'ü okuma yazma bilirken %17'si okuma yazma bilmemektedir. İlçe merkezinde ilkokul mezunlarının sayısı 31 940 kişidir, %51'ini erkek, %49'unu kadın nüfus oluşturur. İlköğretim okulu mezunu sayısı 2 662 kişidir. İlköğretim okulu mezunlarının %53'ü erkek, %47'si kadındır. Orta okul mezunlarının sayısı ise 4 393 kişidir. Orta okul mezunlarının %60'ı erkek, %40'ı kadındır. Lise mezunu olan nüfus ise 6 704 kişidir. Lise mezunlarının %50'si erkek, %50'si kadın nüfustur. Lise dengi meslek okulu mezunlarının sayısı 2 448 kişidir, %56'sı erkek, %44'ü kadındır. Salihli ilçe merkezinde yüksek okul mezunu nüfus 4 186 kişidir. Yüksek okul mezunlarının %62'sini erkek, %38'ini kadın nüfus

oluşturur. İlçe merkezinde 6 yaş üstü nüfusun %42'si ilkokul bitirmişken, %6'sı yüksek okul mezunudur (Şekil 3.2).

Şekil 3.2:Salihli İlçe merkezinde Eğitim Durumu (2000)

3.1.3.3. Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Çalışan nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımı, bir yerin aynı zamanda gelişmişlik derecesinin göstergesidir. Özellikle tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışanların oranları bu tespiti yapmada yardımcı olur. Tarım sektöründe çalışanların oranının diğer sektörlerle göre fazla olduğu yerlerin gelişmişlik düzeyinin, sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların oranının fazla olduğu alanlara göre daha düşük olduğunu görüyoruz.⁵²

Salihli ilçe merkezinde çalışanların sektörlere göre dağılımı incelendiğinde 6 853 kişi ile (%46) hizmet sektörünün birinci sırada, 6 032 kişi ile (%40,2) sanayi sektörünün ikinci sırada, 1924 kişi ile (%9) tarım sektörünün üçüncü sırada yer aldığı görülür (Tablo 3.15). Buna göre Salihli ilçe merkezinde en fazla kişiyi istihdam eden sektör hizmet sektörüdür. Hizmet sektörünün hemen arkasından gelen sektör ise %40,2'lik bir oranla sanayi sektörüdür, araştırma sahasında büyük çaplı sanayi tesisleri olmamasına karşın sanayinin payının bu kadar yüksek çıkmasının nedeni, ulaşım imkanlarının gelişmiş olmasıdır. Manisa ve İzmir'deki büyük sanayi kuruluşlarında çalışanlar trenle bu şehirlere günlük olarak gidiş-geliş yapmaktadırlar. Ayrıca, Salihli'de toprak sanayi, kimyasal sanayi, yem sanayi alanında faaliyet gösteren kuruluşların olması

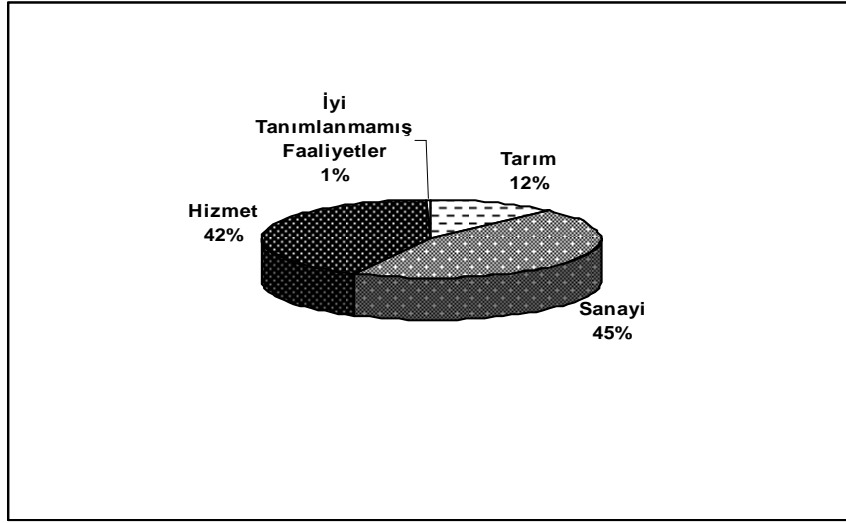
⁵² ATALAY, İ., 2000; Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, Ege Üniversitesi Basımevi, s. 22, İZMİR.

bunda etkilidir. İlçe merkezinde çalışan erkek nüfusun %45'i sanayi sektöründe çalışırken, kadın nüfusun %40'ı sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Tablo 3.15: Salihli İlçe Merkezinde Çalışanların Sektörlere Dağılımı (2000)

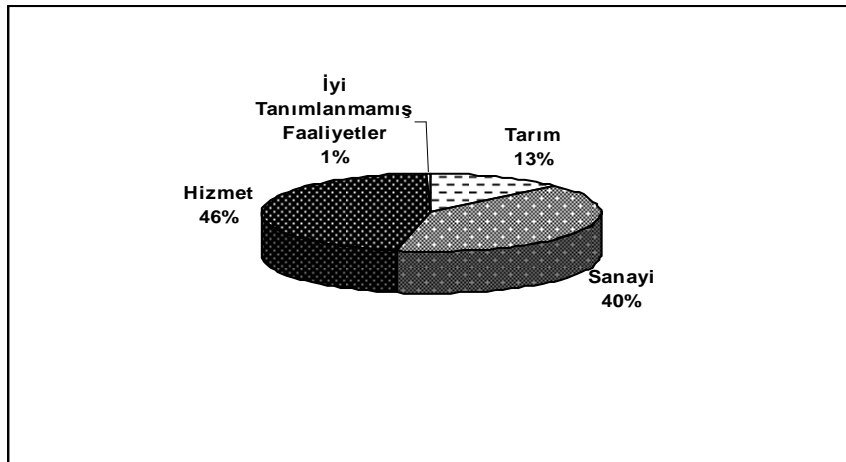
Ekonomik Faaliyet Kolu	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde (%)
Tarım	1 472	452	1 924	12,9
Sanayi	5 432	600	6 032	40,2
Hizmet	5 011	1 842	6 853	46
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	76	9	85	0,9
Toplam	11 991	2 093	14 895	100

Kaynak: D.İ.E

Şekil 3.3: Salihli İlçe Merkezinde Erkek Nüfusun Sektörlere Dağılım Oranı (2000)

Nüfusun sektörel dağılımı cinsiyete göre incelenecek olursa; İlçe merkezindeki erkek nüfusun %45'i sanayi sektöründe çalışırken, kadın nüfusun %40'ı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Tarım sektöründe ise erkek oranı %12 kadın oranı %13'tür (Şekil 3.3 ve 3.4).

Şekil 3.4: Salihli İlçe Merkezinde Kadın Nüfusun Sektörlere Dağılım Oranı

3.1.4. Aile Büyüklüğü

Salihli İlçe Merkezinde D.İ.E. verilerine göre, (2000)'de hane sayısı 23 456, yerleşik nüfus ise 85 057 dir (Tablo 3.16). Buna göre ortalama aile büyüklüğü 3,6' dır.

Tablo 3.16: Salihli İlçe Merkezi Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı(1990-2000)

Yıl	Top. Hanehalkı Say.	Top. Yerleşik Nüf.	Hanehalkı Büyüklüğü									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
1990	17 636	69 241	848	2 652	3 665	5 834	2 725	1 214	5 49	264	122	213
2000	23 456	85 057	1 509	4 132	5 444	7 399	2 890	1 068	481	217	128	188

Kaynak: D. İ. E.

Hanehalkına göre en fazla nüfus 7 399 kişi ile 4 kişilik hanelerdeki nüfustan oluşmaktadır. En az nüfus ise 188 kişi ile 10 ve üzeri hanehalkına sahip hanelerdeki nüfustur. İlçede poligami (Çok eşli) evlilik sık görülen bir evlilik biçimi olmadığı için ve ülke genelinde sosyo-kültürel yapının değişmesine bağlı olarak geleneksel aile tipi terk edilmiş, çekirdek aile tipi hızla yaygınlaşmıştır.

3.1.5. Nüfusun Beslenme ve Sağlık Durumu

Araştırma sahasında, beslenme ve sağlık durumunu etkileyen en önemli faktörler, başta doğal çevre şartları olmak üzere, nüfusun gelir düzeyi ve eğitim seviyesidir.

Sahadaki toplam nüfusun en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Araştırma sahasında verimli ve sulama imkanları bulunan ovalık bir alanın geniş yer tutması ve iklim özellikleri nedeni ile hemen hemen bütün tarım ürünlerinin yetişebilmesi için uygun şartlar vardır. Bu nedenle araştırma sahasında mevsiminde yetiştirilen ürünler ulaşım ve depolama masrafları fazla olmadan nüfusun kullanımına sunulmaktadır.

Araştırma sahasındaki sağlık hizmetleri 2004 yılı itibari ile 1'i devlet 2'si özel olmak üzere 3 hastahane, 19 adet sağlık ocağı, 1 adet ana çocuk sağlığı merkezi, 1 adet verem savaş dispanseri ve 1 adet acil yardım istasyonu tarafından verilmektedir (Tablo 3.17 ve 3.18). Araştırma sahasındaki beldelerden Adala, Durasıllı, Gökeyüp, Sart, Poyrazdamları, Taytan ve Yılmaz beldelerinde sağlık ocağı bulunmaktadır. Sağlık ocağı bulunan köyleri ise Çapaklı, Çavlu, Çökelek, Kabazlı, Kemerdamları, Yeşilkavak ve Yeşilovadır (Tablo 3.18).

Tablo 3.17: Araştırma Sahasındaki Hastaneler ve Personelleri (2004)

KURUMLAR	Uzman Doktor	Pratisyen Doktor	Diyetisyen	Fizyoterapist	Eczacı	Diş Hekimi	Biyolog	Tıbbi Teknolog	Psikolog	Sosyal çalışmacı	Hemşire	Ebe	Sağlık Memuru	Lab.Teknisyeni	Anestezi Teknisyeni	Röntgen Teknisyeni	Diş Protez Tek.	Hastane Müdürü	Hastane Müdür Yard.	Memur	Şoför	Hizmetli	Teknisyeni	Acil Tıp Teknisyeni	Diğer	Tıbbi Sekreter
Salihli Devlet Hastanesi	45	26	1	1	2	7	1	3	2	1	93	41	12	11	12	11	5	1	6	12	10	15	1	-	3	1
*Salihli SSK. Hastanesi	16	6	-	-	4	-	-	-	-	-	30	2	-	5	1	5	-	1	1	5	3	7	-	-	1	-
Salihli Özel hastanesi	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	2	1	1	1	1	-	1	-	5	1	12	-	-	-	1
Salihli CAN Özel Hastanesi	18	2	1	-	-	-	1	-	-	-	49	4	-	4	2	8	-	1	-	21	2	19	-	15	3	6

* S.S.K. Hastanesi tüm kadrosuyla Devlet Hastanesi bünyesinde dir.

Kaynak: Salihli Sağlık Grup Başkanlığı Brifingi (2004)

Sağlık ocakları tarafından sağlık ve aşı taramaları, aile planlamaları, anne sütünü özendirme konusunda çalışmalar yapılmakta olup, sağlık ocakları tarafından müdahale edilemeyen hastalar ilçe merkezindeki hastanelere sevk edilmektedir. Araştırma sahasındaki devlet hastanesi ve özel hastaneler ise özellikle Kula, Gördes, Köprübaşı, Demirci ilçelerinde de hizmet veren sağlık kuruluşlarıdır.

Tablo 3.18: Araştırma Sahasındaki Sağlık Ocaklarındaki Personel Sayısı (2004)

SAĞLIK KURUMU	Doktor	Diş Tabibi	Tıbbi Teknolog	Sağlık Memuru	Çevre Sağlık Teknisyeni	Hemşire	Ebe	Sıtma Aşıcısı	Hizmetli
SAĞLIK GRUP BAŞK.	2	-	1	3	2	1	1	-	2
1 NOLU	4	-	-	2	3	4	10	-	1
2 NOLU	4	-	-	4	2	2	13	-	1
3 NOLU	2	-	-	1	1	2	8	-	1
4 NOLU	5	-	-	4	3	2	11	-	1
5 NOLU	5	-	-	3	2	3	7	1	2
ADALA	2	-	-	2	-	2	1	-	-
ÇAPAKLI	1	-	-	-	-	-	1	-	-
ÇAVLU	1	-	-	-	-	1	1	2	1
ÇÖKELEK	2	-	-	-	-	-	2	2	-
DURASILLI	1	-	-	-	-	-	4	1	-
GÖKEYÜP	-	-	-	1	-	-	2	-	-
KABAZLI	1	-	-	-	-	-	1	-	1
KEMERDAMLARI	1	-	-	-	-	-	2	1	1
POYRAZDAMLARI	1	-	-	1	-	1	1	-	-
SART	2	-	-	1	-	-	5	-	1
TAYTAN	1	-	-	-	-	1	3	1	1
YEŞİLKAVAK	1	-	-	1	-	-	2	1	1
YEŞİLOVA	1	-	-	-	-	-	1	-	-
YILMAZ	1	-	-	1	-	1	4	1	1
AÇSAP MRK.	3	2	2	-	-	2	5	-	1
VEREM SAV.	3	-	-	2	-	3	-	-	3
112 ACİL SAĞ.HIZM.	5	-	-	4	-	1	-	2	3
TOPLAM	49	2	3	30	13	26	86	12	22

Kaynak: Salihli Sağlık Grup Başkanlığı Brifingi (2004)

Sağlık konusunda ilçe merkezinde herhangi bir sorun yoksa da, kırsal kesimde durum aynı değildir. 8 belde ve 72 köy olmasına karşın Salihli’de kırsal kesimdeki sağlık kuruluşu sayısı 2004 yılı itibariyle 14 adettir. Bu sayı kırsal kesimdeki sağlık yapılanmasının yeteri kadar olmadığını gösterir.

Araştırma sahasında hizmet veren sağlık kuruluşlarından, toplam 1 550 kg/gün tıbbi atık oluşmaktadır (Tablo 3.19). Tıbbi atıklar ilçe merkezinde ve beldelelerde belediyeler tarafından toplanmakta ve imha edilmektedir. Köylerdeki sağlık ocaklarında ise sağlık ocağı personeli tarafından imha edilmektedir.

Tablo 3.19: Salihli İlçe Merkezinde Oluşan Atıklar (Kg/Gün)

Atık Türü	Katı Atık	Tıbbi Atık
Miktar	80 000	1 550

Kaynak: Salihli Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü Verileri (2005)

Araştırma sahasında oluşan atıklar ilçe merkezinde ve beldelelerde belediyeler tarafından toplanmakla birlikte, katı atık depolama tesisleri üstü açık yerler olmaları nedeniyle, çevreye hastalık ve mikrop saçma konumundadır. Bu nedenle gerek ilçe belediyesi gerekse belde belediyeleri tarafından modern çöp depolama ve dönüşüm tesisleri kurulmalıdır. Salihli Belediyesi’nin çöp depolama ve dönüşümü ile ilgili projesi bulunmaktadır. Bu proje gerçekleştirildiğinde en azından ilçe merkezi ve yakın beldelerin atıkları hem dönüşüme uğrayacak hem de çevre ve insan sağlığını tehdit edemeyecektir.

3.1.6. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Nüfusun dünyadaki dağılışına yaklaşım, değişik yönlerden olabilir. Birçok yazar nüfus dağılışı ile doğal öğeler arasındaki yakın ilişkinin etkisinde kalarak, nüfusun dağılışı ana çizgileriyle daha çok doğal koşullara göre belirtmeye çalışmışlardır. Kuşkusuz iklim bitki örtüsü, yer şekilleri ve nihayet toprak ve madenler gibi doğal faktörlerin, nüfusun dağılışı ve büyüklüğünün şekillenmesinde önemli yerleri vardır. En gelişmiş toplumlarda bile, doğal çevre ile nüfusun gerek dağılışı, gerekse birçok ekonomik ve sosyal özellikleri arasında, belirgin ilişkiler vardır.⁵³

Araştırma sahasında da nüfusun dağılışı etkileyen en önemli faktörler; yüzey şekilleri, tarım arazilerinin dağılışı, ulaşım ve su kaynaklarıdır. Araştırma sahasındaki yüzey şekilleri nüfusun dağılışında büyük önem taşır. Sahanın Gediz Nehri ve kolları tarafından parçalanmış olması, alüvyal bir ovanın bulunması yerleşmelerin ova tabanına ve yüksek kesimlerde vadi boylarında sıralanmalarına neden olmuştur. Bu alanlarda,

⁵³ TÜMERTEKİN, E., 1994; Beşeri Coğrafyaya Giriş, İst. Üniv. Yay., s. 69, İSTANBUL.

yükseltinin ve eğimin az olması, tarım yapılabilecek alanların fazlalığı, sıcaklık ortalamalarındaki artış gibi faktörler nüfusun buralarda yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Toprak ve nüfus sayısı arasındaki ilgi derecesini ortaya koyan en açık göstergelerden birisi nüfus yoğunluğudur. Nüfus yoğunluğu belirli bir coğrafi üniteye yaşayan nüfus sayısının, bu ünitenin yüzölçümüne oranlanması sonucunda elde edilen bir orantı değildir. Uygulanışı bakımından aritmetik, fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunluğu diye başlıca 3 tip yoğunluk hesaplama metodu vardır.⁵⁴

Yüzölçümü 1302 km² olan Salihli’de aritmetik nüfus yoğunluğu, 1980’de 85,5 iken, 1985’te 96,7’ye, 1990’da 101,9’a, 2000’de ise 114,6’ya yükselmiştir (Tablo 3.20). Araştırma sahasının aritmetik nüfus yoğunluğunun, sayım yıllarına göre hızla arttığı görülür. Bunda ana neden Salihli’nin yakın çevredeki daha az gelişmiş yerleşmelerden ve son yıllarda doğu ve güneydoğu bölgelerinden aldığı göçlerdir. Ancak aritmetik nüfus yoğunluğu hesaplanırken nüfusun araziye eşit olarak dağıldığı esas alındığından yanlış sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

Tablo 3.20: Araştırma Sahasının Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

YIL	Yüzölçümü (km ²)	Nüfus (Kişi)	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (Kişi/Km ²)
1980	1 302	111 288	85,5
1985	1 302	125 957	96,7
1990	1 302	132 735	101,9
2000	1 302	149 151	114,6

Fizyolojik nüfus yoğunluğu, belirli bir coğrafi üniteye barınan nüfusun, bu üniteye ekili-dikli alanlara oranını ifade eder bu yoğunluk tipinde nüfusun tamamının tarımsal faaliyetlerle uğraşarak kabul edilmesi de bu yöntemin en önemli sakıncasıdır. Çünkü araştırma sahasındaki nüfusun tarımsal faaliyetlerle uğraşmasının yanı sıra, özellikle ilçe merkezinde diğer ekonomik faaliyetler daha yüksek bir oranda olarak yapılmaktadır.

Araştırma sahasında fizyolojik nüfus yoğunluğu değerleri bazı sayım yıllarına göre şu şekildedir. 1980 ‘de 191,5 kişi olan fizyolojik nüfus yoğunluğu, 1985’de 216,7’ye, 1990’da 228,4’e, 2000 ‘de ise 256,6 ‘ya yükselmiştir (Tablo 3.21).

⁵⁴ DOĞANAY, H., 1997; Türkiye Beşeri Coğrafyası, M.E.B. Yayın No: 2982, s.210, İSTANBUL.

Tablo 3.21: Araştırma Sahasının Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu

YIL	Ekili Dikili Arazi (km ²)	Toplam Nüfus (Kişi)	Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu (Kişi/Km ²)
1980	581,26	111 288	191,5
1985	581,26	125 957	216,7
1990	581,26	132 735	228,4
2000	581,26	149 151	256,6

Araştırma sahasının nüfus büyüklüklerine göre dağılışı incelendiğinde ise kır yerleşmelerinin bazılarında büyük bir düzensizlik görülür. Bazı yerleşmelerde nüfus 500'ü geçmezken, bazılarında 1 000'den fazladır. Nüfus Akçaköy, Akyar, Bağcılar, Çaltılı, Çayköy, Çukuroba, Mamatlı, Delibaşlı, Üçtepe, Kaplan, Karapınar, Kendirlik, Mamatlı, Oraklar, Kızılavlu, Kırdamları, Ortaköy ve Sindel köylerinde 500'ün altındadır. Bu köylerden Akçaköy, Akyar ve Oraklar da nüfus 50'nin altındadır. Bunun ana nedeni bu köylerin arazilerinin darlığı ve verimsizliğidir. Söz konusu köylerin üçünde de nüfusun %80'ine yakınına yaşlı nüfus oluşturur. Çaferbey, Çapaklı, Karayahşi, Kemerdamları, Köseali, Mersindere, Pazarköy, Hacıbektaşlı, Kabazlı köylerinde ise nüfus 1 000'in üzerindedir. Bunun ana nedeni bu köylerin ova tabanında bulunması, tarıma elverişli geniş arazilere sahip olmalarıdır.

Köy yerleşmeleri içersinde nüfusu en fazla olan yerleşme 2 143 kişilik nüfusu ile Çapaklı köyüdür. Araştırma sahasındaki belde yerleşmelerinden ise en fazla nüfusa sahip olan belde 4 768 kişilik nüfusu ile Yılmaz'dır (Şekil 3.5). Bunun nedeni Yılmaz Beldesi'nin Salihli ilçe merkezine yakınlığı ve doğu ve güneydoğu illerinden yapılan göçlerin genelde bu beldeye olmasıdır. Nüfusu en az olan belde ise 1 620 kişilik nüfusu ile Mersinli beldesidir. Bunda neden Mersinli'de nüfusun büyük kısmının nakliye işleri ile geçinmeleri nedeni ile ilçe merkezine yerleşmeleridir.

Şekil 3.5: SALİHLİ İLÇESİ'NİN YERLEŞMELERE GÖRE NÜFÜS MİKTARI
HARİTASI

3.2. YERLEŞME ve BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Yapılan araştırmalar sonucunda araştırma sahası çevresinin M.Ö.'den tarihlerde bile önemli bir yerleşme merkezi olduğu görülmektedir.

3.2.1.Yerleşmenin Tarihçesi

Araştırma sahasında yerleşmenin tarihçesi antik Sardes kenti ile bağlantılıdır. Lidya Devleti'nin başkenti olan Sardes Lidya Devleti yıkıldıktan sonrada önemini korumuş ve Perslere satraplık merkezi olarak hizmet vermiştir. Daha sonraları Romalılar ve Bizanslıların hakimiyetine giren Sart 1075 yılında Selçuklu akınları sonucunda alınmış, Haçlı istilasını el değiştirmişse de 1313 yılında Germiyanogulları Beyliği'nin komutanı Aydın Bey tarafından kesin olarak Türk hakimiyeti altına alınmıştır. Bugünkü Salihli İlçesine ait ilk kayıt, 1515 yılına ait olan veled-i Salih/Salihoglu köyü olarak anılmakta ve Sart kazasına bağlıdır. Günümüzdeki Salihli İlçesinin kökenini Salihoglu köyü oluşturur. Salihoglu köyü Salihler adlı Yörük topluluğu tarafından kurulmuştur.⁵⁵

Başbakanlık arşiv belgeleri de “Salihler/Salihli/Salihlu” adlı bir yörük topluluğunun varlığını göstermektedir. Bu yörük topluluğu, Saruhan ve Aydın sancakları ile Tarsus Sancağında Kusun paşa Sancağında Edirne Kazası, Kütahya Sancağında Ezine kazası, Niğbolu Sancağında Hezargrad Kazası, Çirmen Sancağında Uzuncaabad Kazası, Arapgir Sancağında Eğin Kazası, Niğde Sancağında Çamardı Kazasında görülmüşlerdir. Evliya Çelebi'nin Alaşehir'den Sart'a giderken Bozdağlar eteklerini izleyen yolculuğu sırasında (1673) tarif ettiği mamur köylerden birisinin “Salihli” olduğu düşünülmektedir.⁵⁶

Tanzimat fermanının ilanından sonra 1840-1852 yılları arasında yönetimde önekilere kıyasla çok önemli değişiklikler yapılmıştır. 1842 yılında yapılan değişikliklerle kaza, ilk kez yönetim birimleri arasına girmiştir. O tarihe kadar kaza, sadece mahkemenin bulunduğu yer anlamındadır. Yönetimsel bir işlevi olmadığı öne sürülemez çünkü kadıların yönetimsel, mali ve askeri pek çok görevi olduğu bilinmektedir. 1840 yılında yapılan değişikliklerle eyaletler varlıklarını korumuşlardır. Bu dönemde Sart ve Salihli, Aydın Eyaletine bağlıdır. 1864 yılında yapılan bir değişiklik ile Osmanlı Devleti vilayet sistemine geçmiş, 1867 yılında Alaşehir, Salihli ve Sart Aydın Sancağından ayrılmış ve Saruhan Sancağına bağlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda belediye örgütleri Tanzimat'tan sonra oluşturulmuştur. 19. yüzyılda Salihli'nin gelişimi

⁵⁵ OTMAN, A., 1998; a.g.e., s. 8-10, İZMİR.

⁵⁶ ERGÜL, T.,1992; a.g.e., s.41, MANİSA.

artmaya devam etmiştir bunda 1875 yılında açılan demiryolunun büyük önemi vardır. Salihli 1831 yılındaki nüfus sayımında Aydın sancağına bağlı, Sart ile birlikte bir kaza kimliğinde bulunuyordu. Sart'ın o tarihe kadar Aydın Sancağının bir kazası olduğu tımar defterlerinden anlaşılmaktadır. Bu sayımda Salihli ile birlikte anılması, Sart'ın yönetim işlevinin zayıfladığını göstermektedir. Salihli'nin büyüdüğü ve kaza merkezliğini devralmaya hazır olduğunu ortaya koyması, kentin 19. yüzyılın ilk yarısında büyümesinin ve tanınmasının en büyük nedeni, burada çarşamba günleri kurulan pazarın etkisi olmasıdır. Günümüzde dahi çevresindeki ilçe pazarlarına göre Salihlide kurulan pazar daha geniş kapsamlı ve sadece ilçe esnafının katıldığı bir pazar değildir. Salihli'nin 19. yüzyıldaki yaşamında yönetsel merkezlik dışında meydana gelen diğer olgu da, kasabadan demiryolu hatlarından biri olan İzmir-Kasaba (Turgutlu) demiryolu, 1866 yılında tamamlandıktan sonra, bu hattın Alaşehir'e kadar uzatılmasına karar verilmiş 1875 yılında Salihli'den demiryolu geçirilerek hizmete açılmıştır. İşte Salihli 19. yüzyılın sonlarında, bu olayın etkisiyle gelişen bir kasaba halini almıştır.⁵⁷

Osmanlı Devletinde belediye örgütleri Tanzimat'tan sonra oluşturulmuştur. Belediye meclisleri 1864 Vilayet Nizamnamesi ile oluşturulmuştur. İstanbul dışındaki yerleşmelerin çoğunda belediye örgütleri 1877 yılından sonra kurulmuştur. Salihli'de de belediye örgütü 1879 yılında kurulmuştur.⁵⁸

19. yüzyılda ise 1908 Aydın Vilayeti salnamesine göre, Salihli Kazası'nın nüfusu 4 441 kişidir. 911 ev, 315 dükkan, 1 otel, 19 han, 1 hamam, 9 un değirmeni, 4 pamuk çırçır fabrikası, 3 yağhane, 14 fırın, 33 kahvehane vardır. İşyeri ve konaklama tesislerinin fazlalığı o dönemde de Salihli'de ticaretin canlılığının kanıtıdır.⁵⁹

Batı Anadolu'daki pek çok şehrimiz gibi Salihli de Yunan işgaline maruz kalmış ve büyük yıkıma uğramıştır. Bunu o dönemdeki Salihli Kaymakamlığı'nın Dahiliye Nezareti ile yaptığı yazışmalardan da anlamaktayız.

⁵⁷ AKSAKAL, A. ve OTMAN, A., 2004; a.g.e, s. 20, SALİHLİ

⁵⁸ OTMAN, A., 1998; a.g.e., s. 10, İZMİR.

⁵⁹ OTMAN, A., 1998; a.g.e. , s 11, İZMİR

‘‘Yunanlıların Salihli ve Civarında Müslümanları Katledip Tarım ve Ticareti Sekteye
Uğrattıkları

Ahmetli’de bulunan Yunan kuvvetlerinin Salihli’ye bağlı köylere saldırıp mezâlim yaptıkları, Kestelli, Kendirlik, Yaraşlı, Dibekdere köylerinde harmanları yaktıkları, Kestelli’den yirmi kadını Ahmetli’ye gönderdikleri, Ahmetli’de Müslüman halka uygulanan zulmün çekilemez dereceye geldiği, ev ve dükkânları soyup, bağlara, para ve mücevher dahil her türden eşyaya ve hayvana el koydukları, kadın ve kızlara tecavüz edip başlarındaki örtüleri zorla alarak dans ettirdikleri, altı Müslümanı çetelere yardım ettikleri iddiasıyla katlettikleri, mezâlimden dolayı halkın göçe başlaması sebebiyle ekili mahsulatın ortada kaldığı ve kıtlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu, göçün önlenmesi, tarım ve ticaretin aslına döndürülmesi için tedbir alınması gerektiği.

28 Temmuz 1919

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Aşâ’ir ve Muhâcirîn Müdriyyet-i Umûmiyyesi

Sâlihli Kâ’im-i makâmılığı’ndan mevrûd 13 Temmuz sene [13]35 târîh ve 664/148 numaralı tahrîrâtın sûretidir.’’⁶⁰

Yunanlılar Büyük Taarruz sonrasında kaçarken, Salihli’de bulunan yerli Rumlarla işbirliği yaparak yangın çıkarmışlar. Salihli bu dönemde 15 000 nüfuslu, gelişmekte olan, düzgün ve zengin bir kasaba iken yangın sırasında 2 000’den fazla ev, 400 dükkan, 2 cami, 1 havra, 22 han, 2 otel, 12 fırın, 21 kahvehane, 1 sinema, 3 okul ve hükümet konağının yanmasıyla kaza merkezinin nüfusu 8 000’e düşmüştür⁶¹

Saruhan Sancağı 1923 yılında bağlı bulunduğu Aydın Vilayetinden ayrılır ve bağımsız bir vilayet olur. 1927 yılında da Saruhan Vilayetinin adı değiştirilir ve bugünkü Manisa ili ortaya çıkar.⁶² Salihli günümüze kadar Manisa ilinin 8 beldesi, 72 köyü, ilçe

⁶⁰ <http://www.devletarsivleri.gov.tr>, 1996; Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar’da ve Anadolu’da Yunan Mezalimi, II, s. 40-41, ANKARA.

⁶¹ BAYKAL, F., 1988; a.g.e., s.43, İZMİR.

⁶² OTMAN, A., 1998; a.g.e., s 12-13, İZMİR.

merkezinde 24 mahallesi bulunan sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin bulunduğu, İzmir- Ankara karayolu üzerinde bulunan bir ilçesidir.

3.2.2.Yerleşme Şekilleri

Araştırma sahasında 1 ilçe merkezi, 8 belde, 72 köy ve bu yerleşmeler dışında, başta mahalle, dam ve çiftlik olmak üzere pek çok köy altı yerleşmesi de bulunmaktadır (Şekil 3.6).

Yerleşmeler şehir ve kır yerleşmeleri olmak üzere iki gruba ayrılır.

3.2.2.1. Şehir Yerleşmesi

Tarım dışı fonksiyonlar (ekonomik fonksiyonlar, genel hizmet fonksiyonları) bütünü ile kent yerleşmelerinin iş-güç kaynaklarıdır.⁶³

Yerleşmelerin fonksiyonel açıdan sınıflandırılmasında, çalışan nüfusun, tarım dışı fonksiyonel alanlarda faaliyet gösteren miktar ve yüzdeleri esas alınabilir. Herhangi bir yerleşmede, 12-64 yaş dilimleri toplamının (bu çalışan nüfus olarak kabul edilir), % 50'den fazlası tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa, bu yerleşmeleri kent saymak gerekir. Kuşkusuz kent yerleşmesinin büyüklüğü, ya da barındırdığı nüfusun giderek artması, tarım dışı fonksiyonlarda çalışan nüfusun artmasına zemin hazırlar. Başka bir ifade ile, kent yerleşmesinin nüfusu, geniş ölçüde topraktan kopmuş olmalıdır.⁶⁴ Araştırma sahasında şehir sayılabilecek tek yerleşme Salihli ilçe merkezidir (Foto 3.1). Çünkü İlçe merkezinde nüfusun sadece %9'luk bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktayken, %33'ü hizmet, %29'u sanayi, %22'si ticaret sektöründe çalışmaktadır.

Kentin önemli idari niteliklerinden birisi de, orada belediye hizmetlerinin verilmesidir. Belediye teşkilatı olmayan ve nüfusuna bu hizmetlerin verilmediği bir yerleşme kent sayılamaz. Bununla birlikte yerleşmenin kent sayılması için, sadece belediye teşkilatının kulmuş olması yeterli değildir.⁶⁵ Araştırma sahasında belediye teşkilatı 1879 yılında kurulmuştur ve günümüzde 400 kişilik personeli ile hizmet vermektedir.

⁶³ DOĞANAY, H., 1997; Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., s. 23, İSTANBUL.

⁶⁴ DOĞANAY, H., 1997; a.g.e., s. 424, İSTANBUL.

⁶⁵ DOĞANAY, H., 1997; a.g.e., s. 418, İSTANBUL.

Şekil 3.6: SALİHLİ İLÇESİ'NİN YERLEŞME HARİTASI

Darkot, 3 000'den az nüfusu bulunan yerleşmelerin köy, 8 000 -10 000 arasında nüfusu bulunan yerleşmelerin kasaba ve 10 000'den fazla nüfuslu yerleşmelerin kent kabul edilmesinin uygun olduğunu belirtir.⁶⁶ Salihli ilçe merkezinin nüfusu, 2000 yılında 83 137'dir. Nüfus durumu ve belediye hizmetleri, çalışanların sektörlere dağılımı açısından Salihli ilçe merkezi belirtilen kriterlere uygun bir şehir yerleşmesidir.

3.2.2.2. Kır Yerleşmeleri

Araştırma sahası kuzeyden dibek dağı, güneyden Bozdağlar ile çevrilidir. Bu iki dağlık kütle arasındaki Gediz Grabeni ise düz ovalık bir alanı oluşturur. Sahadaki kır yerleşmeleri genel olarak Gediz Grabeni üzerinde yer alırlar. Yerleşmelerin yoğun olarak bu sahada yer almasının nedeni, su kaynaklarının fazla olması ve toprakların verimli olmasıdır. Bozdağlar'ın kuzey etekleri ve Dibek Dağı'nın güney eteklerinde kurulan yerleşmeler graben alanda kurulan yerleşmeler kadar yoğun nüfuslu değildirler. Bunun ana nedeni arazinin engeli olması bu nedenle tarım alanlarının azlığıdır. Araştırma sahasındaki devamlı kır yerleşmeleri üzerinde yer aldıkları saha ve çevresi ile bütünlük gösterir. Genel olarak okul, cami, su kaynağı, çeşmelerin etrafında toplanmış sık dokulu yerleşmelerdir.

3.2.2.2.A. Belde Yerleşmeleri

Araştırma sahasında bulunan devamlı kır yerleşmelerinden olan beldeler belediye teşkilatı kurulmuş olmasına karşın nüfus ve çalışanların sektörel dağılımı bakımından şehir yerleşmesi özelliği göstermezler.

Adala: Adala, Salihli'nin 18 km kuzeyinde, Salihli İlçesine bağlı bir beldedir. Gediz Havzası'nın orta kesiminde yer almaktadır. Demirci – Gördes karayoluna, Dombaylı köyünden ayrılan 1 km.'lik asfalt yolla bağlıdır. Sulama, elektrik üretimi ve sel baskınlarını önleme amacıyla kurulmuş olan Demirköprü Barajı beldenin sınırları içerisindedir. Gediz Nehri beldenin içinden geçer. Kaza merkezi daha önceleri Adala da iken Salihli'nin büyüyerek gelişmesi ve demiryolunun Salihli'den geçmesi üzerine 1870 yılında kaza merkezi Salihli'ye nakledilmiş Adala nahiye yapılmıştır. Adala'ya ulaşım Salihli ilçe merkezinden yarım saatte bir kalkan minibüslerle sağlanmaktadır.

Durasıllı: Salihli İlçe merkezine 10 km uzaklıkta bulunur. Kuzeyinde bezirgan, Dombaylı, Akören, kuzeydoğusunda; İğdecik, doğusunda; Yeşilova, güneyde, yeşilkavak, Beylikli ve Kabazlı, güneybatısında Karaoğlanlı köyleri ve batısında; Taytan Beldesi ile çevrili olup, 40 000 hektarlık yüzölçümüne sahiptir. Durasıllı 1981 yılında

⁶⁶ DARKOT, B., 1972; Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi. Yayınları, No:51, s. 60, İSTANBUL.

belde statüsüne kavuşmuştur. Durasılı, İzmir-Ankara karayolu (E-96) üzerinde ulaşım sorunu olmayan, verimli arazi üzerinde kurulu, sınırları içerisinde 10 kiremit fabrikası, 1 palamut fabrikası, 1 yem fabrikası, 1 mermer fabrikası, belde içerisinde soğuk ve sıcak demir atölyeleri bulunan bulunan ekonomik yönden canlı bir yerleşmedir.

Poyrazdamları: Salihli ilçe merkezine 17 km uzaklıkta bulunan Poyraz Beldesi günümüzden yaklaşık 150-200 yıl kadar önce Poyraz Köyü'nde yaşayan ailelerin bağlarına ve tarlalarına zirai faaliyetlerde bulunmak amacı ile gidiş gelişlerde mevsimlik olarak konaklamak için yapılan bağ damlarının çoğalması ile başlayan daha sonraları daimi bir yerleşme halini almıştır. Yerleşme adını buraya yapılan bağ damlarından almaktadır. Beldedeki ekonomik etkinlik tarımdır 1990'lı yılların sonuna kadar üzüm, tütün ve pamuk tarımının yoğun olarak yapıldığı bir yer iken, günümüzde tütün ekimi Pazar koşulları nedeniyle tamamen ortadan kalkmış, fiyatların düşüklüğü nedeniyle pamuk ekim alanı daralmıştır. Söz konusu bu ürünlerin yerini çekirdeksiz kurutmalık üzüm ve bağ fidancılığı almıştır. Belde de Jandarma karakolu, Ziraat teknisyenliği, Sağlık ocağı, P.T.T. acentası ve ilköğretim okulu bulunur. Beldeye ulaşım Salihli ilçe merkezinden yarım saatte bir kalkan minibüslerle sağlanmaktadır.

Gökeyüp: Salihli İlçe merkezine 50 km kadar uzaklıkta bulunan belde Dibek Dağı'nın doğuya bakan yamaçları üzerinde kurulmuştur. 1992 yılında belde statüsüne kavuşmuştur. Belde olduktan sonra Atatürk ve Cumhuriyet olarak üzere 2 mahalleye ayrılmıştır. Beldedeki toplam hane sayısı 220'dir. Beldedeki başlıca ekonomik etkinlik mercimek, buğday, arpa ve tütün tarımıdır. Ayrıca killi topraktan yapılan çömlek üretimi de araştırma sahasında sadece Gökeyüp Beldesi'nde yapılmaktadır.

Mersinli: Mersinli beldesi Salihli ilçe merkezinin 22 km doğusunda İzmir-Ankara karayolu üzerinde bulunur. Belde sakinlerinden alınan bilgilere göre Harmandalı aşiretinden Emirler, Kocaaliler ve Lökçülere ait 9 çadır buraya yerleşmişlerdir. Yerleşmenin tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte belde kabristanındaki en eski mezar taşındaki tarih 1715'dir. Beldedeki genel ekonomik etkinlikler baklagil, buğday tarımıdır. İlçe Tarım Müdürlüğü'nün girişimi ile beldede 2002 yılında 2000 adet incir fidanı dikilmiş, meyve yetiştiriciliğini özendirici çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca beldede geçmişte önemli bir meslek olan deve kervancılığı bugün yerini kamyon nakliyatçılığına bırakmıştır.

Sart: Sart Beldesi Salihli ilçe merkezinin 9 km batısında bulunur. 1972 yılında Sart Mahmut ve Sart Mustafa köylerinin birleştirilmesiyle belde statüsüne kavuşmuştur. Günümüzde bu köyler beldenin aynı isimli mahalleleridir.

Sart tarih olarak Salihli ilçe merkezinden de eski bir yerleşmedir. Tarihi M. Ö. 1579 tarihine Lidya Devleti'ne başkentlik yapmasına kadar uzanır. M. Ö. 574 yılında Pers istilasına uğramış M. Ö. 213'de Roma egemenliğine girmiştir. Sart'a ilk Türk akınları 11. yüzyılda Selçuklular tarafından yapılmıştır. 1313 yılında Germiyanogulları'ndan Aydın Bey Sart'ı Bizanslılardan almıştır. Osmanlı egemenliğine girmesi ise 1391 yılında olmuştur. Ankara savaşından sonra 1425 yılına kadar yine Aydınogulları Beyliği'nin yönetiminde kalmıştır. Sart 1867 yılına kadar Aydın sancağının bir kazası iken bu tarihten sonra Saruhan sancağına bağlanmış ve Adala kazasının bir nahiyesi olmuştur.⁶⁷

Tarihi değer taşıyan eserlerin bulunduğu bir yerleşme olması nedeniyle turizm açısından önemlidir. Burada Artemis Tapınağı, Gymnasium ve Sinagogtur. Ayrıca yerleşmenin sınırları içerisinde işletilmekte olan birde altın madeni bulunur. Yerleşmedeki başlıca ekonomik etkinlikler üzüm, incir, sebze, tahıl ve zeytin tarımıdır. Belde araştırma sahası içerisindeki beldeler içinde şehir kriterlerine en yakın beldedir, 429 konutluk bir yapı kooperatifinin inşaatı belde içerisinde devam etmektedir.

Taytan: Taytan Beldesi Salihli ilçe merkezinin 8 km kadar kuzeydoğusunda Gediz nehri ile Alaşehir çayı ortasında kurulmuş bir yerleşmedir. Beldenin bulunduğu yer 1960 yılına kadar bataklık, sazlık tarıma elverişli olmayan sürekli taşkınların görüldüğü bir saha iken. D.S.İ.'nin yaptığı ıslah çalışmaları sayesinde taşkın tehlikesinden kurtulmuş ve bataklık saha tarıma kazandırılmıştır. Yerleşme 1992 yılında belde statüsüne kavuşmuştur. Beldedeki başlıca ekonomik etkinlikler tarım ve hayvancılıktır. Genel olarak üzüm, pamuk, mısır, buğday tarımı yapılır. Ayrıca, belde sınırları içerisinde 1 konserve fabrikası, 1 tanede bağ fidanı yetiştiren işletme vardır.

Yılmaz: Yerleşmenin eski adı Tatar Hristiyan'dır. 1891 yılında Balkanlardan göçen 200-250 kişilik aile bu çiftliği satın alırlar ve o tarihten sonra yerleşmenin adı Tatar İslam olarak anılmaya başlar. 1943 yılında ise Yılmaz adını almıştır. Yılmaz Köyü 1989 yılında belde statüsüne kavuşmuştur. Yılmaz Beldesi'ndeki başlıca ekonomik etkinlikler şunlardır; üzüm, turfanda sebzeçilik, meyve, pamuk, arpa, buğday tarımı yapılır. Beldede 30 tane tavuk çiftliği bulunmakta olup çiftliklerin her biri 10000 adet tavuk kapasitelidir. Yerleşme 4 768 kişilik nüfusu ile Salihli'nin en kalabalık beldesidir.

⁶⁷ AKSAKAL, A. ve OTMAN, A. 2004; a.g.e., s. 90-91, SALİHLİ.

3.2.2.2.B. Köy Yerleşmeleri

Araştırma sahasında 72 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yerleşmeler genel olarak isimlerini buldukları yerin coğrafya şartlarından, arazinin durumundan, ekonomik etkinliklerinden ve eski Türk oymaklarının isimlerinden almışlardır.

Köy yerleşmeleri kuruluş yerlerine göre incelendiğinde, yerleşmelerin kuruluş yerini belirleyen en temel faktörün, topografya şartları olduğu görülür. Araştırma sahası Gediz grabeni ve bu grabenin güneyinde bulunan Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarından gelen akarsularla derin yarılmış vadiler, kuzeyde Dibek Dağı'nın güney eteklerinden Gediz Grabeni'ne doğru akan mevsimlik akarsularla parçalanmıştır. Bu nedenle araştırma sahasındaki yerleşmelerin yer seçiminde arazini yerleşmeye elverişli olduğu, eğimi az, su kaynakları ve tarım faaliyetlerine uygun alanlar yerleşme olarak seçilmiştir. Araştırma sahasında köy yerleşmelerinin yoğun olarak ovalık sahada yer aldığı görülür. Bunun temel nedeni yükselti nedeni ile iklim şartlarının yumuşaklığı, geniş sulanabilir verimli tarım arazilerinin varlığıdır.

Araştırma sahasındaki yamaç yerleşmeleri Bozdağlar ve Dibek Dağı eteklerinde kurulmuş olanlarda geçmişte ana geçim kaynağı küçükbaş hayvancılık (özellikle keçi) iken günümüzde özellikle Bozdağlar eteklerinde bulunan köylerde hayvancılık yerini bahçe tarımına ve arıcılığa bırakmıştır. Burada bahçe tarımının yaygınlaşmasının ana nedeni iklim şartları nedeni ile yetiştirilen ürünlerin ova köylerine göre daha geç olgulaşması ve piyasada yetiştikleri dönemde daha iyi fiyatla satılmalarıdır. Bu sahadaki Allahdiyen, Gökköy, Bahceçik köylerinde yetiştirilen kirazlar iç piyasaya hiç sunulmadan yurt dışına ihraç edilmektedir. Yamaç yerleşmelerindeki en temel sorun toprak kayması, küçük ölçekli olsa heyelan tehlikesidir. Özellikle Allahdiyen köyünde sık sık toprak kayması olayları görülmektedir. Dibek Dağları'nın güney yamaçlarında görülen köy yerleşmelerinde ise geçmişte önemli bir ekonomik etkinlik olan küçükbaş hayvancılık devam etmekle birlikte son 10 yıldır zeytin ve kiraz dikim alanları genişlemiştir.

Yerleşmelerin yer seçimindeki önemli faktörlerden birisi de, su kaynaklarının varlığıdır araştırma sahasındaki kır yerleşmelerinin hepsinde içme suyu şebekesi bulunmaktadır. Tarımsal sulama ise günümüzde Demirköprü Barajı yoluyla ovalık alanda herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Tarımsal sulama özellikle Dibek Dağları'nın güney yamaçlarındaki yerleşmelerde açılan sondaj kuyularıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu da çiftçilere maddi külfet yüklemektedir. Bozdağlar'ın kuzey

yamaçlarındaki kırsal yerleşmelerde ise tarımsal sulama açısından herhangi bir sorun bulunmaz.

Araştırma sahasında hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Dibek Dağı'nın güney yamaçlarındaki köylerde yüz ölçümleri genişlemektedir. Genellikle tarım alanlarının az olduğu köylerde otlak ihtiyacı için geçmişte yayalara çıkılırken günümüzde yayalar kadar yüksek olmayan dam yerleşmelerine çıkılmaktadır.

3.2.2.2.C. Köyaltı Yerleşmeleri

Araştırma sahasında yoğun olarak görülen köyaltı yerleşmeleri mahalle, dam ve çiftlik yerleşmeleridir (Şekil 3.6).

Mahalle: Araştırma sahasındaki mahalle yerleşmeleri en fazla görülen köy altı yerleşmesidir. Mahalle, köy altı iskan şekli ile köy arasında bulunmaktadır. Bu yerleşme birimi, çoğu kez iskan çekirdeği ve küçük iskan gruplarının birleşmesinden meydana gelmiştir. Mahalle aynı kökten gelen akrabaların bir araya gelmesiyle oluşabildiği gibi sosyal, ekonomik bağlar ve karşılıklı dayanışma sonucu ailelerin birleşmesiyle de oluşabilir.⁶⁸

Araştırma sahasında 8 beldede toplam 11 mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Bu mahallelerin oluşumu daha çok yakın akrabaların yerleşmelerinden kaynaklanmaktadır. Buna örnek olarak Sart beldesindeki Sart Mustafa ve Sart Mahmut mahalleleri verilebilir (Şekil 3.6). Bazı mahalleler ise adını köylerin kasaba halini almasından sonra köydeki yerleşmelerin değişik isimlerle anılmasından ötürü ortaya çıkmışlardır. Buna örnek olarak Gökeyüp Beldesi'nin Atatürk ve Cumhuriyet mahalleleri verilebilir. Dışarıdan geçmişte olan göçle kurulan mahalle ise Poyrazdamları Beldesi'ndeki Simavlılar ve Taytan Beldesi'ndeki Bezirganlı ve Gediz mahalleleridir. Bu mahalle Kütahya'nın Simav ve Gediz ilçelerinden geçmişte göç edenler tarafından kurulmuştur. Salihli ilçe merkezinde ise 24 mahalle bulunmaktadır. İlçe merkezinde bulunan mahalleler içinde kuruluşu Salihli'nin kuruluşuna temel teşkil eden mahalle Kocaçeşme Mahallesi'dir.

Dam Yerleşmeleri: Araştırma sahasındaki dam yerleşmeleri genel olarak Dibek Dağı'nın güney eteklerinde bulunur. Sahadaki dam yerleşmelerinin kurulumunu ve bu yerleşmelerin gelişmesini etkileyen en önemli faktör topografya şartlarıdır. Dibek dağlarının güney yamaçlarının ortalama yükseltisi 500-800 m arasında dağ ve plato özellikleri olan engebeli bir arazidir. Bu nedenlerle nüfuslanmaları gelişerek köy ya da kasaba kimliği kazanmaları söz konusu değildir. Araştırma sahasındaki dam

⁶⁸ ATALAY, İ., 1997; Türkiye Coğrafyası, Ege Üniv. Bas., s. 312, İZMİR.

yerleşmelerinde genel olarak hayvancılık yapılmakla birlikte, ailelerin kendi sebze ihtiyaçlarını sağlayacak kadar bahçe tarımı da yapılmaktadır. Araştırma sahasındaki dam yerleşmeleri aile ve akraba grupları tarafından kurulmuş ve aynı ailelerin adlarıyla anılan yerleşmelerdir. Geçmişte yapılan yaylacılık faaliyetinin yerini dam yerleşmeleri almıştır. Ancak bu yerleşmelerde mevsimlik değil daimi olma özelliği vardır, ailelerin fertlerinden birkaç ev burada devamlı olarak hayvanların bakımı için bulunmaktadır. Gökeyüp Beldesi'nin batısındaki Bozgaç ve Yahyalar yerleşmeleri sadece küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı dam yerleşmelerdir. Karasavcı köyünün güneyinde bulunan Savrandamı yerleşmesinde ise hayvancılık faaliyetinin yanında tarımsal faaliyetlerinde yapıldığı devamlı bir dam yerleşmesidir.

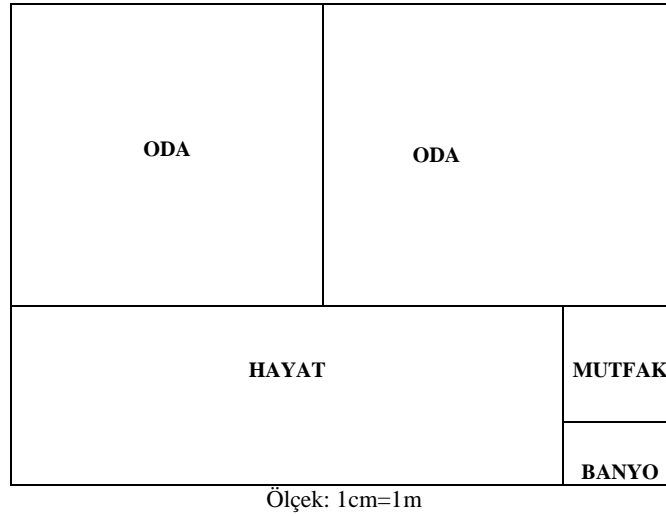
Demirköprü Baraj gölünün batısında bulunan Damla, Veliler ve Ünlüler dam yerleşmeleri ise sadece küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı dam yerleşmeleridir (Şekil 3.6). Bu yerleşmelerdeki yapılar ev ve bunun eklentisi görünümünde olan hayvan barınakları şeklindedir. Yerleşmelerde su temini genellikle açılan sondaj kuyuları ile yapılmakla beraber Temmuz-Eylül ayları arasındaki kurak dönemde tankerlerle su taşınması yoluyla da yapılmaktadır.

Çiftlik: Araştırma sahasındaki çiftlik yerleşmeleri günümüzde eski önemlerini kaybetmiş olmakla beraber hala daha tarımsal faaliyetlerin yapıldığı yerlerdir. Araştırma sahasında bulunan 3 çiftlikten Hasmama Çiftliği'nde sadece pamuk ve tahıl ve yemlik mısır tarımı yapılırken, Karaosmanoğlu çiftliğinde pamuk, üzüm, tahıl, yemlik mısır tarımı yapılmaktadır. Gürlek Çiftliği ise hem büyükbaş hayvancılık hem de tahıl, üzüm, pamuk, sebze, zeytin tarımı yapılan bir çiftlik yerleşmesidir. 3 çiftlik yerleşmesine de özellikle hasat mevsimlerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden mevsimlik işçi göçü olmaktadır. Çiftlik yerleşmelerindeki genel yapı çiftlik sahibinin evi, kahya konutu, ahırlar, tarım alet ve makineleri için garaj, mevsimlik işçiler için barınma alanı şeklindedir. Çiftliklerden sadece Gürlek Çiftliği'nde Batı Anadolu'da eski bir gelenek olan güreş devesi beslenmektedir. Yerleşmeler içerisinde geleneksel manada çiftlik özeliği taşıyan yerleşme Gürlek çiftliğidir (Foto 3.2).

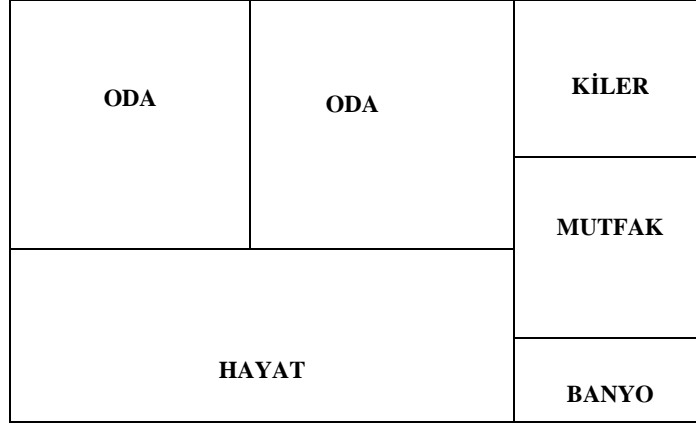
3.3. KONUT TİPLERİ

Herhangi bir sahadaki konutların inşasında, yerşekilleri, iklim, gibi faktörlerin yanında, çevredeki mevcut malzeme ile halkın sosyo-kültürel yapısı ve yürüttüğü ekonomik faaliyetin büyük payı vardır.

Araştırma sahasındaki köy yerleşmelerinde ana yapı unsuru geçmişte o kerpiç ve taş iken günümüzde ana yapı malzemesi tuğla ve kiremittir. Ova köylerinde günümüzde 2-3 katlı şehir tarzı evler yapılmakla birlikte genel mesken tipi tek katlı 2 oda, mutfak, banyo ve hayat denilen bir günlük yaşam alanı bulunan tuğladan yapılmış çatısı kiremitli evlerdir. Bu evlerde tuvalet kimi zaman ev içersinde kimi zaman ise dışarıdadır (Şekil 3.7 ve Foto 3.3). Bozdağlar'ın kuzey eteklerinde bulunan Allahdiyen, Gökköy, Bahçecik gibi köy yerleşmelerinde ise yapının ilk katı taş üst kısmı ise tuğladır. Bu yamaç yerleşmelerinde yapıların alt katı ambar ve ahır olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.8, ve 3.9). Yerleşmelerdeki meskenlerde kullanılan malzemeler ev sahiplerinin maddi imkanlarına göre değişiklik göstermektedir. Özellikle maddi imkanlar doğrultusunda çatıda kullanılan yapı elemanları kiremit ve çinko olmaktadır.

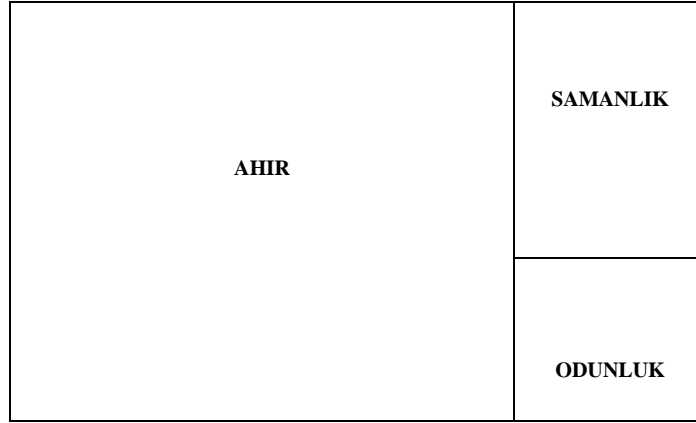

Şekil 3.7: Ova Köylerinde Geleneksel Mesken Tipi Planı

Ölçek: 1cm.=1m.

Şekil. 3.8: Dağ ve Yamaç Köylerindeki Mesken Tipi Planı I. Kat

Ölçek: 1cm.=1m.

Şekil 3.9: Dağ ve Yamaç Köylerindeki Mesken Tipi Planı Zemin Kat

İlçe merkezindeki konutlar ise geçmişte bahçeli tek katlı evler iken, özellikle 1980’li yıllardan sonra kişilerin maddi olanakları doğrultusunda yaptırıldıkları 2-3 katlı betonarme konutlar geniş yer kaplar. Ancak 1990 yılından sonra ilçe merkezinde konut yapı kooperatiflerinin yoğun bir şekilde kurulmasıyla Yörük, Cumhuriyet, Kurtuluş, Kocaçeşme ve Sağlık mahallelerinde 5 katlı çift dairesel konutlar yoğunluk kazanmıştır.

**BÖLÜM IV:
EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ**

4. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasında en önemli ekonomik faaliyet tarımdır. İlçe merkezinde tarımın payı düşükken kırsal kesimde yaşayan nüfusun büyük kısmı tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlar. Tarımdan başka ayrıca ilçe merkezinde tarıma bağlı olarak gelişmiş sanayi faaliyetleri de vardır. Şehir yerleşmesi kurulduğu ilk günden beri çevresindeki yerleşmelerin ürünlerini getirip sattıkları bir pazar konumundadır. Bu durum ticari canlılığı da beraberinde getirir.

4.1. TARIM

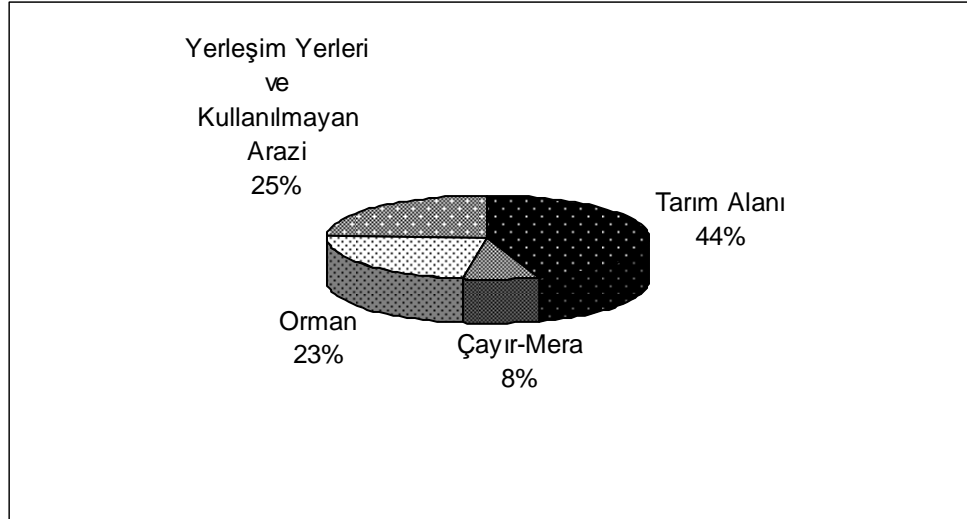
Araştırma sahasının Gediz Ovası üzerinde yer alması, arazide tarım alanlarının varlığını arttırmış, böylece geniş alanlarda tarım faaliyetlerinin yapılmasına imkan vermiştir. Arazinin bu durumu tarım alet ve makinelerinin kullanımını da kolaylaştırmıştır. Araştırma sahasında 473 396,303 da ekili dikili arazi mevcut olup, 2004 yılı verilerine göre 105 396,7 da'ına kurutmalık çekirdeksiz üzüm, 92 957, da'ına arpa, 88 637,2 da'ına ekmeçlik buğday ekilmiştir.

Salihli İlçe ekonomisinin temelini tarım teşkil etmektedir. İlçe köylerinde tamamen tarıma dayalı bir çalışma mevcuttur. İlçe merkezinde ticaret ve diğer sanayi kolları yapılmakta ise de esas geçim kaynağı tarımsal üretimdir.

Bozdağlar ve Dibek Dağı arasında bulunan Salihli Ovası, Gediz Nehri ile sulanabilen verimli topraklara sahiptir. Nüfusun büyük bir bölümü ova köylerine yerleşmiştir. Salihli İlçesine bağlı 8 belde 72 köy mevcuttur. Bunlardan 5 belde ve 30 köyde tarımsal amaçlı sulama mevcuttur. Gediz Ovası'nda yer almasından dolayı gelir kaynakları bağcılık ve diğer sulu tarım yapılan ürünlerden pamuk, sebze, meyve, birinci ve ikinci ürün gibi alternatif ürün (mısır, susam) desenlerine sahip olup çiftçi ailelerinin gelirleri iyi düzeydedir. 1 belde ve 42 köy ise dağ ve orman köyü niteliğinde olup, geçim kaynakları tütün, hububat ve küçükbaş hayvancılığa dayanmaktadır, gelir düzeyleri ovadaki köylere nispeten düşüktür.

Araştırma sahasının iklimi ve yıllık yağış ortalaması göz önüne alındığında yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz iklimine sahiptir.

130 243 hektar olan arazinin 32 167 ha'ına yerleşim yerleri ve kullanılmayan araziler (yol, dağ, kayalık) 29 750 ha'ını orman alanları 10 200 hektarını çayır meralar 58 126 ha'ını tarım alanları oluşturmaktadır. Toplam 58 126 hektar tarım alanınının 24 050 ha.'ı sulanabilmektedir. 34 076 ha. alanda da kuru tarım yapılmaktadır. Araştırma sahasındaki arazilerin % 44'ünü tarım alanları oluşturur. (Tablo 4.1 ve Şekil 4.1).

Şekil 4.1: Araştırma Sahasında Arazilerin Kullanılış Oranı (2004)

Tablo 4.1: Araştırma Sahasında Kullanılış Durumu (2004)

Cinsi	Miktarı (Hektar)	Oranı (%)
Tarım Alanı	58 126	44,60
Çayır-Mera	10 200	7,90
Orman	29 750	22,80
Yerleşim yerleri ve kullanılmayan arazi	32 167	24,70
Toplam	130 243	100

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2004)

Araştırma sahasında kış şartlarının yaşandığı devre, tarımsal üretim açısından pasif bir devre olmakla beraber, jeotermal enerjinin pilot olarak kullanılmasıyla birlikte Salihli Belediye'sinin seracılık faaliyetlerine başlanmıştır.

4.1.2. Arazi Büyüklüğü ve Mülkiyet Durumu

Araştırma sahasının genel olarak alüvyal bir ova olmasından dolayı tarım alanları geniş yer kaplar. Genel olarak tarım arazilerinin parsel ve mülkiyet durumunda göze çarpan durum orta büyüklükteki arazilerin geniş yer kaplamasıdır. En fazla orana sahip olunan arazi %26,01 ile 50 ila 100 da arasındaki arazilerdir. Araştırma sahasında 50 ila 100 dekar araziye sahip olan çiftçi sayısı ise 1318 kişidir, toplam çiftçilere oran ise %12,27 dir. Araştırma sahasında en düşük alana sahip arazi aralığı ise 5 da'dan küçük olan arazilerdir. Bu arazilerin toplam araziye oranı %0,31 dir. (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Büyüklüklerine ve Çiftçi Sayısına Göre Arazi Dağılımı (2004)

Sahip Olunan Arazi	Çiftçi Sayısı	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)
5 da<	301	% 3,94	1,083,1	% 0,31
5< 10 da	951	% 12,46	7,168,0	% 2,4
10<20 da	1 703	% 22,32	24,744,0	% 7,3
20<50 da	2 584	% 33,91	83,226,3	% 23,65
50<100 da	1 318	% 12,27	91,559,7	% 26,01
100<200 da	579	% 7,59	78,871,0	% 22,41
200<500 da	173	% 2,27	50,742,7	% 14,42
500<1000 da	14	% 0,18	8,648,1	% 2,46
1000<2500 da	4	% 0,05	5,909,4	% 1,68

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (2004)

4.1.3. Tarım Arazilerinin Sulama Durumu

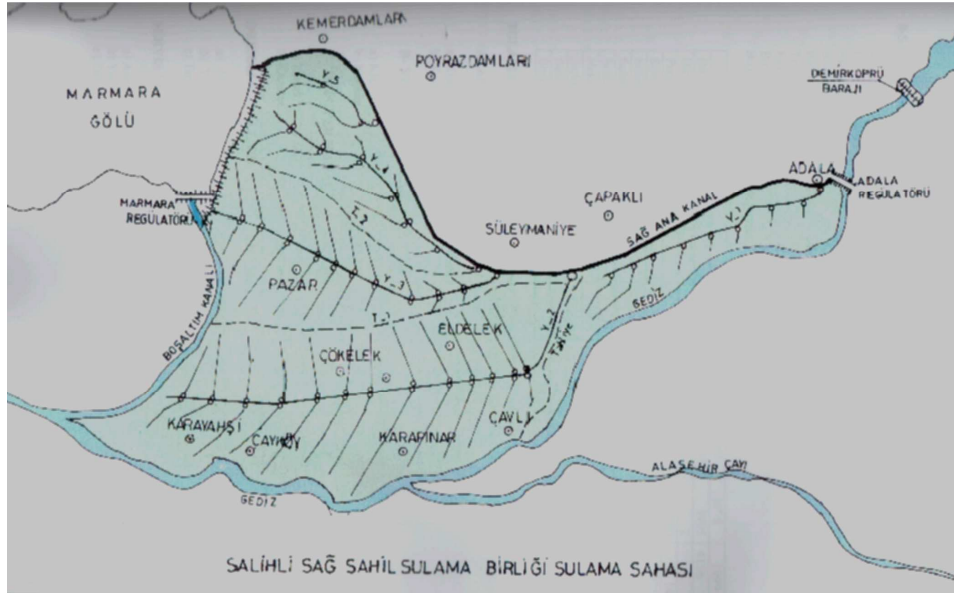
Araştırma sahasında sulama alanı 18,311 hektar olup sulama Demirköprü Barajı'ndan yapılmaktadır. Adala Regülatörü vasıtasıyla an sulama kanalına alınan su, yedek kanallar ve tali kanallar yoluyla tarım alanlarına dağıtılmaktadır. Araştırma sahasında sulama tesisi ve sulama kanallarının inşasına ilk olarak 1933 yılında başlanmış, 1942 yılında ilk kısım işletmeye açılmıştır. Yedek sulama kanalları ve tahliye kanallarının inşası ise 1959-1963 yılları arasında tamamlanmıştır. 1968 yılında sulama kanalları beton kaplama hale getirilmiştir. 1994 yılında araştırma sahasındaki sulama tesisleri D.S.İ. tarafından Sağ Sahil ve Sol Sahil sulama birliklerine devredilmiştir. Tarım arazilerindeki sulama ayrıca çiftçilerin kendi imkanlarıyla yer altından çıkardıkları artezyen sularıyla da yapılmaktadır.

Tarım arazilerinin 34,076 ha ise sulama tesislerinin olması nedeniyle sulanamamaktadır (Tablo 4.4). Sulanan alanlarda mahsül dağılımı ise şöyledir; 61 787,1 da' ile bağ birinci sırada, 41 831,5 da 'ile pamuk ikinci sırada, 24 611,9 da'ile mısır üçüncü sıradadır (Tablo 4.3:). Araştırma sahasında Demirköprü Barajı'na bağlı sulama sistemi ile yapan yerleşmeler; Adala, Yılmaz, Durasıllı, Poyrazdamları beldeleri, Çapaklı Yeşilova, Beylikli, Kabazlı, Karaoğlanlı, Hasalan, Kapancı, Mersindere, Yaraşlı, Çavlu, Pazarköy, Kemerdamları, Emirhacılı, Eldelek, Çökelek, Karapınar, Çayköy ve Karayahşi köyleridir (Şekil 4.2 ve 4.3).

Tablo 4.3: Bazı Tarım Ürünlerinin Sulama Birlikleri Tarafından Sulanma Durumu (2004)

Ürün	Bağ	Pamuk	Mısır	sebze	Yem B	Meyve	Pancar	Bostan	Zeytin
Alan (da)	61 787,1	41 831,5	24 611,9	5 1 19,7	2174,4	1 045,7	751,2	365,8	104,4

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (2004)

Şekil 4.2: Saliqli Saġ Sahil Sulama Birliği Sulama Sahası⁶⁹

Şekil 4.3: Saliqli Sol Sahil Sulama Birliği Sulama Sahası⁷⁰

Tablo 4.4: Tarım Arazilerinin Sulama Durumu (2004)

Sulama Durumu	Alan (ha)
Sulanamayan Alan	34,076
Sulanabilir Alan	24,050
Devlet Sulaması(Sulama Sahası)	18,257 (12,653 ha net sulanan alan)
Halk Sulaması	5,793

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (2004)

⁶⁹ Saliqli Saġ Sahil Sulama Birliği Başkanlığından alınmıştır. (2005)

⁷⁰ Saliqli Sol Sahil Sulama Birliği Başkanlığından alınmıştır. (2005)

4.1.4. Başlıca Tarım Ürünleri ve Ekiliş Sahaları

Araştırma sahasının 1 408 107,8 da'ı tarım arazilerinden oluşmaktadır. Sahanın ovalık kesiminde sulama durumuna göre üzüm bağları geniş yer tutarken, yüksek kesimlerde arazinin arızalı olmasından dolayı geniş tarım arazileri bulunmayan yerlerde meyvecilik ve küçük çaplı bahçelerde sebze tarımı yapılmaktadır. Tahıl tarımı genel olarak sulama imkanlarının az veya masraflı olduğu sahalarda yapılır. Araştırma sahasında bulunan tüm yerleşmelerde tarımsal faaliyet yapılmaktadır. Araştırma sahasında en yüksek alan sahip olan tarım ürünleri meyvelerdir. Meyve tarımı büyük çaplı bahçelerde yapıldığı gibi özellikle Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki arazinin kısıtlı olduğu sahalarda küçük bahçecilik şeklinde de yapılmaktadır. Meyve tarımını sırasıyla tahıl, sanayi bitkileri son yıllarda özellikle zeytin, yem bitkileri, baklagiller, sebze ve yumrulu bitkiler izler (Tablo 4.5).

Tablo 4.5: Ekili Dikili Alanların Ürünlere Göre Dağılımı (2004)

Yararlanma Şekli	Yüzölçümü (da)	%
Tahıl Tarımı	2 04 972,8	14,56
Sanayi Bitkileri	50 563,5	3,59
Bağ Bahçe ve Meyvecilik	1 118 647	79,74
Sebze Tarımı	3 617,6	0,26
Yem Bitkileri Tarımı	24 824,8	1,76
Baklagiller	4 925,3	0,35
Yumrulu Bitkiler	556,8	0,04
Toplam	1 408 107,8	100

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2004)

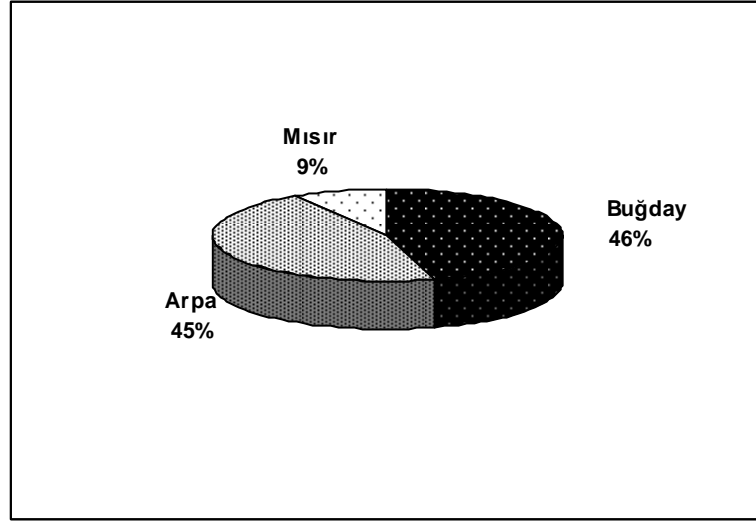
4.1.4.1. Tahıl Tarımı

Araştırma sahasında tahıl tarımı tarımsal faaliyetlerin önemli bir kısmını oluşturur. Sahadaki tarım arazilerinin 204 972,8 da'ı tahıl tarımına ayrılmış durumdadır. Araştırma sahasında tahıl tarımının meyvecilikten sonra en geniş alanı kaplamasının ana nedenleri iklim şartları, arazinin verimliliği, yüzey şekilleri ve çiftçilerin alışkanlıkları olarak belirtilebilir. Tahıl tarımında genel olarak sulama sisteminin bulunduğu ovalık sahada ürünler sulanırken, yüksek alanlarda, sulama sisteminin olmadığı yada çiftçilerin kendi imkanlarıyla sulama yaptıkları sahalarda sulama ovasındaki tarım arazilerine göre daha kısıtlıdır. Araştırma sahasında genel olarak tahıl tarımı kuru tarım yöntemiyle yapılmaktadır. Araştırma sahasında en fazla ekim alanına sahip olan tahıl 93 511,5 da.'la buğdaydır, buğdayı arpa ve mısır izlemektedir (Tablo 4.6 ve Şekil 4.4).

Tablo 4.6: Yetiştirilen Tahıl Ürünlerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)

Ürün	Alan (da)	Üretim (Kg.)
Buğday	93 511,5	6 458 050
Arpa	92 957	27 887 100
Mısır	18 504,3	18 504 300
Toplam	204 972,8	52 849 450

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

Şekil 4.4: Tahıl Ürünlerinin Ekiliş Oranları (2005)

4.1.4.2. Sanayi Bitkileri

Araştırma sahsında yetiştirilen sanayi bitkileri tütün, zeytin, şekerpancarı, haşaş ve ayçiçeğidir. Sanayide kullanılan tarım ürünlerinden en fazla ekim alanına sahip olan pamuk 62 278,5 da, yıllık üretimi ise 21 797 475 kg'dır. Pamuk tarımı Gediz Ovası'ndaki sulama tesislerinin olduğu sahada yapılır. İkinci sıradaki sanayi bitkisi tütün 25 681,4 da, yıllık üretimi ise 770 442 kg'dır. Tütün üretimine koyulan kota nedeniyle tütün ekim alanlarının yerini zeytin tarımı alanları almaktadır. Ekim alanı en az olan sanayi bitkisi ise 4,7 da'lık alanla ayçiçeğidir. Ayçiçeğinin yıllık üretim miktarı 1 410 kg'dır. Sanayi bitkilerinin toplam ekim alanı ise 50 563,5 da'dır. (Tablo 4.7).

Tablo 4.7: Yetiştirilen Sanayi Bitkilerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)

Ürün	Alan (da)	Üretim (kg)
Pamuk	62 278,5	21 797 475
Tütün	25 681,4	7 704 420
Zeytin	24 451,5	11 003 175
Ş.Pançarı	400,2	2 801 400
Haşhaş	25,7	2 570
Ayçiçeği	4,7	1 410
Toplam	112 842	43 310 450

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

4.1.4.3. Bağcılık ve Meyvecilik

Çekirdeksiz üzüm yetiştiriciliğinde Salihli, önemli bir yer tutmaktadır özellikle son 15 yıl içerisinde bağcılıkta önemli bir artış olmuştur. Üretimde üzüm 1980'li yıllarda tahıl ürünlerinden sonra gelirken, bugün en fazla tarım alanını kaplayan üründür (Foto 4.1). Araştırma sahasındaki bağ alanlarının tamamı çekirdeksiz üzümdür. Üretilen üzümün %90'lık kısmı kuru olarak değerlendirilmektedir. Manisa'nın ilçeleri arasında Salihli, Alaşehir'den sonra, bağ tarımı yapılan arazi ve üretim bakımından 2. sırada yer alır. Salihli ilçesinde bağların ortalama verimi hektar başına 20 000 kg'dır.

Araştırma sahasında üzüm yetiştiriciliğinin en önemli tarımsal etkinlik olmasının nedenleri; iklim, sulama ve toprak verimliliğidir. Bu şartların uygun olduğu yerlerde yoğun bir şekilde meyve tarımı yapılmaktadır. Çekirdeksiz kurutmalık üzüm tarımı araştırma sahasında olduğu gibi yakın çevredeki en önemli tarımsal faaliyettir. Özellikle ovalık sahada üzüm bağları geniş yer kaplar. Üzümün arkasından ise kayısı, şeftali ve kiraz tarımı en yoğun olarak yapılan meyve tarımıdır. Araştırma sahasındaki toplam üzüm tarımı yapılan saha 105 396,7 da'dır. Araştırma sahasında ekim alanı en fazla olan ürün üzümün yıllık üretim miktarı ise 73 777 690 kg'dır. Araştırma sahasında yetiştirilen meyveler arasında ikinci sırayı alan kayısı bahçelerinin alanı ise 3 164,6 da, yıllık üretim miktarı ise 3 246 900 kg'dır. meyveler arasında en az alan sahip olan çilek tarımı ise 6,2 da'lık bir alanda yapılır, yıllık çilek üretimi ise 15 500 kg'dır (Tablo 4.8).

Tablo 4.8: Yetiştirilen Meyvelere Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)

ÜRÜN	ALAN (da)	Üretim (Kg.)
Üzüm	105 396,7	73 777 690
Kayısı	2 164,6	3 246 900
Şeftali	1 953,9	3 907 800
Kiraz	859,4	1 718 800
Elma	516,7	1 033 400
Kavun	256,6	1 283 000
Erik	195,6	391 200
İncir	188,8	151 040
Ceviz	149,5	149 500
Antep Fıstığı	102,1	51 050
Vişne	24	36 000
Ayva	42,2	168 800
Armut	8,4	25 200
Çilek	6,2	15 500
TOPLAM	1 118 647	85 955 880

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

4.1.4.4. Sebze Tarımı

Araştırma sahsında sebze tarımı geniş tarım alanlarında yapıldığı gibi, küçük çaplı bahçe tarımı şeklinde de yapılır. Sebze tarımının yapıldığı toplam tarım arazisi 3 617,6 da.'dır. Sebze tarımının bahçecilik şeklinde yapıldığı yerler genellikle arazinin düz olmadığı küçük çaplı arazilerin olduğu Dibek Dağı'nın güney yamaçlarındaki ve Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki köylerde yapılır. Araştırma sahasında ekim alanı en fazla olan sebze 2 108,8 da ile domatestir. Domatesin ekim alanının diğer sebzeler içerisinde en fazla yeri kaplamasının nedeni Salihli'deki ve Turgutludaki salça fabrikalarının varlığıdır. Araştırma sahsında yetiştirilen domatesin bir kısmı sofralık bir kısmı salçalık olarak tüketilirken bir kısmı da Salihli Organize sanayi bölgesindeki tarım işletmesinde kurutulmuş olarak değerlendirilir. Araştırma sahasında en az ekim alanına sahip olan sebze 3 da'lık alanla pırasadır. Yıllık toplam üretimi ise 1 500 kg'dır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9: Yetiştirilen Sebzelere Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)

ÜRÜN	ALAN (da)	Üretim (Kg.)
Domates	2108,8	21 088 000
Patlıcan	895,2	4 476 000
Biber s.	291,1	873 300
Biber sa	97,9	783 200
Bamya	80,4	120 600
Bakla	68,8	27 520
Hıyar	43,2	302 400
Lahana	13,5	54 000
Börülce	10,6	5 300
Bezelye	5,1	10 200
Pırasa	3	1 500
TOPLAM	3 617,6	27 742 020

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

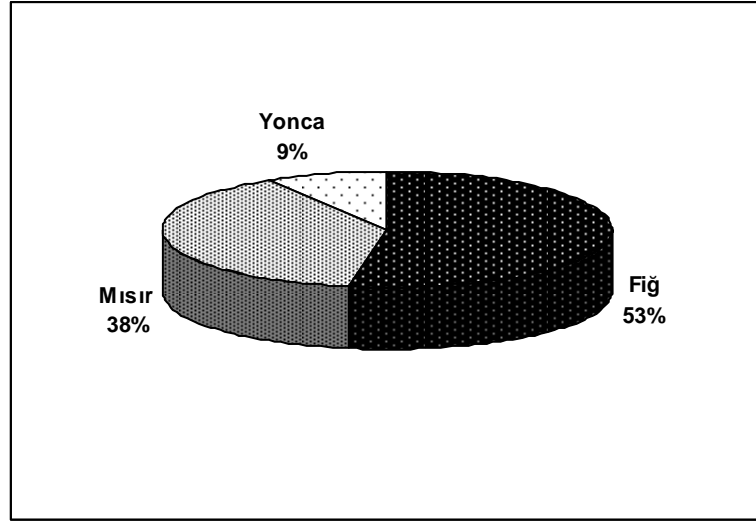
4.1.4.5. Yem Bitkileri Tarımı

Araştırma sahasındaki yem bitkilerinin ekilişi hayvancılık yapan işletmelerin kendi yem ihtiyaçlarını karşılamak için yapması ve yem bitkilerini yakın çevredeki yem fabrikalarına satmak amacıyla iki şekilde görülür. Yem bitkilerinin araştırma sahasında büyük miktarda alımını yapan tesis Özlem Yem Fabrikasıdır. Araştırma sahasında tarımı yapılan yem bitkileri fiğ, mısır ve yoncadır. En büyük ekim alanına sahip olan yem bitkisi 13 093,9 da ile fiğ dir. Fiğin yıllık üretim miktarı 3 928 170 kg'dır. En az ekim alanına sahip olan yem bitkisi ise yılda yedi defa hasadı yapılabilen yoncadır, buna bağlı olarak yıllık üretim miktarı mısırdan sonra ikinci sıradadır (Tablo 4.10 ve Şekil 4.5).

Tablo 4.10: Yetiştirilen Yem Bitkilerine Göre Ekiliş Alanları ve Üretim Miktarları (2005)

ÜRÜN	ALAN (da)	Üretim (Kg.)
Fiğ	13 093,9	3 928 170
Mısır	9 534	9 534 000
Yonca	2 196,9	7 689 150
Toplam	24 824,8	21 151 320

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

Şekil 4.5: Yem Bitkilerinin Ekiliş Oranları

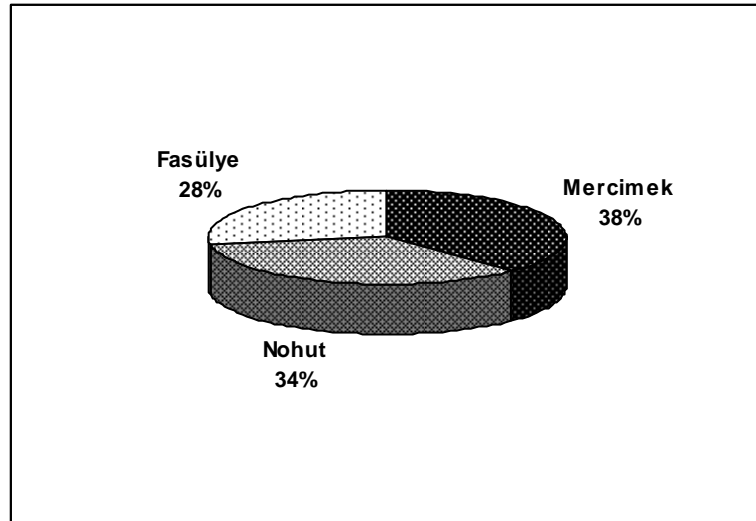
4.1.4.6. Baklagiller

Araştırma sahasında baklagil tarımı daha çok sulama sistemlerinin çiftçinin kendi imkanlarıyla sınırlı olduğu bahçe tarımı şeklinde Bozdağlar'ın kuzey eteklerinde bulunan Alahdiyen, Gökköy de olduğu gibi ovalık sahadaki köylerle de yapılmaktadır. 2005 yılı verilerine göre tarımı yapılan baklagiller Mercimek, nohut ve fasülyedir. Baklagiller içerisinde en fazla ekim alanına sahip olan 1 859,7 da ile mercimektir. Mercimeğin yıllık üretimi ise 743 880 kg'dır (Tablo 4.11 ve Şekil 4.6).

Tablo 4.11: Yetiştirilen Baklagillere Göre Ekiliş Alanları ve Miktarları (2005)

ÜRÜN	ALAN (da)	Üretim (Kg.)
Mercimek	1 859,7	743 880
Nohut	1 695,6	508 680
Fasülye	1 370	308 250
TOPLAM	49 253	1 560 810

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

Şekil 4.6: Baklagilerin Ekiliş Oranları

4.1.4.7. Yumrulu Bitkiler

Araştırma sahasındaki yumrulu bitki olarak patates, soğan, sarımsak ve havuçtur. Araştırma sahasında yumrulu bitki tarımı küçük çaplı bahçe tarımı şeklinde hemen her köy de yapılmaktadır. Ekim alanı en fazla olan yumrulu bitki 441,6 da ile patatestir. Patatesin yıllık üretim miktarı 2 649 600 kg.'dır (Tablo 4.12).

Tablo 4.12: Yetiştirilen Yumrulu Bitkilere Göre Ekiliş Alanları ve Miktarları (2005)

ÜRÜN	ALAN (da)	Üretim (Kg.)
Patates	441,6	2 649 600
Soğan	107,3	85 840
Sarımsak	4,5	1 350
Havuç	3,4	11 900
TOPLAM	556,8	27 48 690

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

4.1.4.8. Seracılık

Araştırma sahasında seracılık faaliyetleri Yılmaz beldesi ve ilçe merkezinde yer almaktadır. Toplam sera sayısı 24 adettir. Araştırma sahasındaki seralar sebze yetiştirmek amacıyla değil sebze fidesi yetiştirmede kullanılır. Ancak Türkiye İş Kurumu, Salihli, Sart ve Adala belediyeleri işbirliği ile başlatılan jeotermal Isıtmalı seracılık Mesleki eğitim Kursu 2005 yılında 44 öğrenciyi mezun etmiştir. Bu amaçla uygulamalı eğitim veren, jeotermal enerji ile ısıtılan örnek bir sera Kurşunlu kaplıcalarında tesis edilmiştir (Foto 4.2). Bu çalışmanın başarıya ulaşması ve jeotermal enerjinin seracılıkta kullanılmasıyla ilçe genelinde seracılık alanında büyük bir gelişmenin olacağı tahmin edilmektedir. Böylece araştırma sahasında seracılık sadece fide üretiminde değil sebze üretiminde de yapılacaktır.

4.1.5. Tarımda Karşılaşılan Sorunlar

Tarımsal üretimde ülkemiz genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da en önemli sorun çiftçi eğitimidir. Tarımsal üretimde verim ve karlılığı etkileyen zirai mücadele, sulama, gübreleme, toprak işleme ve diğer bakım işlerinin bilinçsizce yapılması sonucunda maliyetler yükselmekte, kalite düşmekte, verimlilik azalmakta, bilinçsiz geleneksel metotlarla yapılan sulama nedeniyle toprak tuzlulaşmaktadır. Çiftçiler tarımsal eğitimin verilmesi için kamu alanı yanında özel sektör, üniversiteler, ve sivil toplum örgütlerinin görev alması ve bir işbirliği içerisinde bu eğitimin yerine getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tarımsal üretim açısından önemli bir sorun da miras ve çeşitli sebeplerle tarım alanlarının küçülmesidir. Bu durum maliyetlerin yükselmesine neden olmaktadır.

Tarımsal alanda karşılaşılan diğer önemli bir sorun da sulama ile ilgili olan sorunlardır. Toplam ana sulama kanalı uzunluğu 78'km'dir. Bu kanal aynı zamanda Marmara gölünü beslemektedir. 1980 yılından beri ana sulama kanallarında ciddi bir bakım ve onarım çalışması yapılmamaktadır. Tali kanallardaki beton kaplamalar yıpranmış ve kullanılmayacak duruma gelmiştir. Buna bağlı olarak sulama alanında bulunan kanalarda yabancı ot gelişimi ve biriken tortular nedeniyle taban suyu seviyesi özellikle sulama dönemlerinde yükselmekte ve su kaçakları olmaktadır. Bu sorunların önüne geçebilmek için sulama tesislerinin bakım ve onarımı eksiksiz yapılmalıdır.. Özellikle taban suyu ve drenaj sorunlarını giderebilmek için drenaj kanalları temizliği, su kirliliğini ve sulama yoluyla oluşan erozyonu önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalarda başarıya ulaşmak için tesisleri kullanan çiftçilerin tesise sahip çıkmaları ve çiftçilerin bilinçli tarımsal faaliyet yapabilmeleri için eğitici çalışmalar yapılmalıdır.

4.1.6. Tarımsal Organizasyon

Araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerde makine kullanımı özellikle geniş arazisi bulunan ova köylerinde yoğun olarak görülür. Tarımsal organizasyon açısından en önemli sorunlar sulama, gübreleme, zararlılarla mücadele, tarımsal mekanizasyon ve pazarlama şartlarıdır.

Tarımsal faaliyetlerde büyük yer kaplayan kurutmalık üzüm yetiştiriciliğinde görülen bitki hastalıkları kalite ve verimin düşmesine neden olmaktadır. Üzüm tarımı yapılan sahalarda görülen başlıca hastalıklar; külleme, mildiyo, salkım güvesi, maymuncuk, thrips, kırmızı örümcek, ve bağ uyuzudur. Bu hastalıklarla mücadelede ilçe tarım müdürlüğü, ziraat odası başkanlığı hem ilaç hem de çiftçilerin eğitilmesi yoluyla mücadele etmektedir. Tarımsal organizasyon açısından önemli bir sorun da gübrelemedir. Çiftçilerin toprak tahlili yaptırmadan bilinçsiz bir şekilde yaptıkları gübreleme faaliyetleri hem verimi düşürmekte hem de tarım arazilerine zarar vermektedir. Gübreleme ile ilgili diğer bir sorunda gübre fiyatlarının ve ilaç fiyatlarının yüksekliği nedeniyle üretim maliyetinin yükselmesidir.

Demirköprü Baraj Gölü aracılığı ile genelde ova köylerinde sulama sistemleri mevcut olmakla birlikte, sulama eski sistemlere göre su arklarına suyun doğrudan verilmesi ile yapılmaktadır. Bu durum hem su kaybına hem de tarım alanlarının aşırı sulanması nedeniyle uzlaşmaya neden olmaktadır. Toprağın verimini düşüren bu soruna çözüm bulmak amacıyla sağ sahil ve sol sahil sulama birlikleri çalışmalarını sürdürmektedirler.

İlçede tarımsal faaliyetlerde kullanılan araç ve gereçler incelendiğinde, modern araç ve gereçlerin kullanıldığı görülür (Tablo 4.13). Tarım arazilerinin eğim açısından makine kullanımına müsait olması olumlu etkilemiştir. Modern olmayan tarım aletleri genel olarak arazinin kullanmaya imkan vermediği dağlık alanlardaki tarım arazilerinde kullanılır.

Tablo 4.13: Bazı Tarımsal Alet ve Makinelerin Sayısı

Araç	Karasaban	Hayvan Pulluğu	Traktör Pulluğu	Döven	Kim.Gübre Dağıtma Mak.	Santrüjüj Pompa	Motopompa	Tarım Arabası	Toplam traktör
Adet	91	970	4 724	4	2499	101	1 148	4 592	4 592

Kaynak: D.i.E. 1997 Köy Envanteri

4.2. HAYVANCILIK

Ortalama yükseltinin ve eğimin pek fazla olmadığı araştırma sahasında hayvancılık da önemli bir ekonomik faaliyettir. Ziraat faaliyetlerinden sonra ikinci bir geçim kaynağıda hayvancılıktır. Hayvancılık genel olarak modern metotlarla yapıldığı gibi geleneksel olarak sınırlı da olsa yapılmaktadır.

4.2.1. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık

Salihli'de büyük baş hayvancılık faaliyetleri genel olarak besi hayvancılığı şeklinde modern ahırlarda yapılırken, küçükbaş hayvancılık faaliyetleri daha çok geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Ancak yaylaya çıkılmamaktadır. 2004 yılında 18 306 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunun 9 692'si melez, 7 956'sı kültür ırkı, 458'i yerli ırk sığırdır (Tablo 4.14). Kültür ırkı ve melezlenmiş hayvanların oranının daha fazla olması verimin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Büyükbaş hayvancılık ilçe genelinde süt üretimine yöneliktir. Yıllık süt üretimi 52 000 ton'dur (Tablo 4.17). Yıllık kırmızı et üretimi ise 730 tondur. İlçe genelinde en fazla büyükbaş hayvan 1000 adetle Durasıllı beldesinde bulunur. Ayrıca manda yetiştiriciliği de araştırma sahasında 200 başla sadece Eldelek Köyü'nde yapılmaktadır.

Tablo 4.14: Büyükbaş Hayvan Varlığı (2005)

Hayvan Varlığı	Adet
Sığır (Kültür İrki)	7 956
Sığır (Melez)	9 692
Sığır (Yerli)	458
Manda	200
Toplam	18 306

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Hayvancılık faaliyetlerinde en yaygın olan hayvancılık küçükbaş hayvancılıktır ilçe genelindeki en fazla hayvanı koyun oluşturur 55 7000 baş koyun 6 650 baş keçi

bulunmaktadır (Tablo 4.15). Küçükbaş hayvancılık da genel olarak süt üretimine yönelik yapılmaktadır. Koyun yetiştiriciliğinin en yoğun olarak yapıldığı yerleşme 3 000 baş ile Ortaköy'dür.

Tablo 4.15: Küçükbaş Hayvan Varlığı (2005)

Hayvan Varlığı	Adet
Koyun	55 700
Keçi	6 650
Toplam	62 350

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Araştırma sahasındaki yük ve çeki hayvanı varlığı ise geleneksel yöntemlerle tarımsal faaliyetler yapılmadığı için azdır. 2004 yılı verilerine göre ilçede 546 at, 680 eşek, 13 katır bulunmaktadır. Ayrıca araştırma sahasında 15 deve bulunmaktadır (Tablo 4.16). 1950'li yıllara kadar develer yük taşımacılığı için beslenirken, günümüzde folklorik olarak sadece güreş devesi beslenmektedir. Güreş develeri Karayahşi, Çökelek, Emirhacılı, Çavlu, köylerinde ve Mersinli Beldesi'nde beslenmektedir (Foto 4.3).

Tablo 4.16: Yük ve Çeki Hayvan Varlığı (2005)

Hayvan Varlığı	Adet
At	546
Eşek	680
Katır	13
Deve	15
Toplam	1 254

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Tablo 4.17: Hayvansal Üretim (2005)

Hayvansal Üretim	Miktar (Ton)
Süt	52 000
Yapağı	78
Kıl	7
Kırmızı Et	730
Beyaz Et	3 835
Balık	230
Yumurta	285 000 000
Toplam	285 056 880

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

Araştırma sahasında tarım ilçe müdürlüğü tarafından, çeşitli hayvan hastalıkları ile mücadele ve hayvan soylarının ıslahına yönelik suni tohumlama faaliyetleri yapılmaktadır. Hayvancılığın genel olarak gelişmiş yöntemlerle yapılması nedeniyle hayvan hastalıkları yaygın değildir. İlçede görülen başlıca hayvan hastalıkları şap, brucella ve koyun vebasıdır (Tablo 4.18).

Tablo 4.18: 2003 ve 2004 Yıllarında Görülen Hayvan Hastalıkları

Hastalık (2003)	Görüldüğü Yer	Hastalık (2004)	Görüldüğü Yer
Şap	Eldelek	Antrox	Mersindere
Kuduz	Çamurhamamı	Brucella	Poyrazdamları
Kuduz	Bağcılar	Brucella	İğdecik
Brucella	Karayahşi	Koyun Çiçeği	Yenipazar
Brucella	İğdecik	Koyun Vebası	Çaferbey
Koyun Vebası	Kızılavlu	Brucella	Mersindere

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (2003-2004)

4.2.2. Kümes Hayvancılığı

Araştırma sahasında kümes hayvancılığı, teknolojik gelişmelere uygun olarak yapılmakla birlikte köylerde küçük çaplı ilkel yöntemlerle de yapılmaktadır. Kümes hayvancılığında yetiştirilen hayvanlar tavuk ve hindidir. Kümes hayvancılığında ilk sırayı 1 167 000 adet hayvan varlığı ile yumurta tavukçuluğu alır, bunu 963 460 adet ile et tavukçuluğu ve 80 700 adet ile hindi yetiştiriciliği takip eder (Tablo 4.19). Tavukçuluk genel olarak yumurta üretimine dayalıdır. Yıllık yumurta üretimi 285 000 000 ton'dur. Yıllık beyaz et üretimi ise 3 835 ton'dur (Tablo 4.17). Kümes hayvancılığında üretim büyük şirketler adına hayvanların beslenmesi ve bunun üzerinden üreticinin belirli oranda pay alması şeklinde yapılmaktadır. Tavuk kümeslerinin en fazla bulunduğu yerleşmeler 22 kümes Taytan, 6 kümes Yılmaz beldelerinde, 5 kümes Dombaylı Köyü, 5 Kümes Adala Beldesi, 8 kümes Çayköy, 7 kümes Süleymaniye Köyü ve 6 kümes de Durasıllı Beldesi'ndedir.

Tablo 4.19: Kümes Hayvanı Varlığı (2005)

Hayvan Varlığı	Adet
Tavuk (Yumurta)	1 167 000
Tavuk (Et)	963 460
Hindi	80 700
Toplam	2 211 160

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2005)

4.2.3. Arıcılık

Araştırma sahası ekolojik şartlar açısından ve bitki florası bakımından arıcılık yapmaya uygun bir sahadır. Özellikle Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki çam ormanlarının bulunduğu dağ köylerinin hemen hepsinde arıcılık yapılmakla beraber ailelerin tek geçim kaynağı değildir. Arıcılık genel olarak sabit arıcılık şeklindedir. Bunun ana nedeni ailelerin tek geçim kaynağının arıcılık olmasıdır. Arıcılığın genel olarak dağ köylerinde yapılmasının nedeni flora şartları olduğu gibi ovalık sahada yoğun olarak tarımsal ilaçlama faaliyetleridir.

Araştırma sahasında 1 015'i kara kovan, 1 718'i fenni kovan olmak üzere toplam 2 733 adet kovan vardır. Arı kolonisi başına yıllık üretim miktarı 30,12 kg'dır (Tablo 4.20). Arıcılığın yoğun olarak yapıldığı yerler Karaağaç, Çamurhamamı, Gökköy, Yeniköy, Burhan, Çelikli köyleridir (Foto 4.4).

Tablo 4.20: Arı Ürünleri ve Ürün Miktarı (2005)

Kovan Sayısı		Arı Ürünleri		Arıcılık Yapılan Köy Sayısı	Koloni Başına Üretim (kg)
Kara kovan	Fenni Kovan	Bal (kg)	Bal Mumu		
1 015	1 718	813 317,96	---	21	30,12

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi

4.2.4. Balıkçılık

Araştırma sahasında kültür balıkçılığı Demirköprü Baraj Gölü içerisinde yapılmaktadır. Ayrıca Demirköprü Baraj Gölü ve Marmara Gölü'nde kurulmuş olan kooperatifler aracılığı ile balıkçılığı yapılmaktadır. Araştırma sahasında balıkçılık konusundaki denetimler yetersiz olduğu için elde edilen veriler tüm göllerden elde edileni kapsamaktadır. Buna göre 2002 yılında Marmara Gölü'nde toplam 22 240 kg Demirköprü Baraj Gölü'nden ise 89 719 kg balık tutulmuştur⁷¹ Demirköprü Baraj Gölü'nde yer alan çiftliklerin yetiştirdikleri balıklarda bu rakama dahildir. Her iki gölde de sazan , sudak, yayın balığı kooperatifler aracılığı ile değerlendirilirken, çiftliklere ise alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır.

4.2.2. Hayvancılığın Özellikleri ve Temel Sorunları

Araştırma sahasında zirai faaliyetlerden sonra önemli bir ekonomik etkinlik olan hayvancılık faaliyetlerinden büyükbaş hayvancılık genel olarak ahırlarda besicilik şeklinde yapılırken, küçükbaş hayvancılık mera hayvancılığı şeklinde yürütülmektedir. Araştırma sahasında mera ve otlakların en temel sorunu aşırı otlatma nedeniyle otlak alanların kalitesi bozulmaktadır. Mera ve otlakların ıslah edilmesi için gereken çalışmalar köy muhtarlıkları, tarım ilçe müdürlüğü işbirliği ile sürdürülmektedir.

İlkbahar ve yaz aylarında, meralarda otlatılan küçükbaş hayvanlar kış aylarında ahırlarda saman, kurutulmuş ot ve suni yemlerle beslenmektedir. Suni yemlerin fiyatındaki yükseklik hayvancılığın diğer önemli sorunlarından birisidir. Bu fiyat yüksekliği maliyeti artırmaktadır.

Araştırma sahasında üretilen hayvansal ürünlerden kırmızı et genel olarak ilçe merkezindeki mezbahada değerlendirilirken, beyaz etin tamamı ilçe dışına gönderilmektedir. Üretilen sütün ise çok az bir miktarı üreticiler tarafından perakende

⁷¹ İlçe Tarım Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi (2003), SALİHLİ.

olarak satılmakta büyük kısmı mandralar tarafından üretim yerinde alınmaktadır. Ancak özellikle süt sığırcılığında üretim için gerekli olan yatırımın masraflı oluşu buna karşın süt fiyatlarındaki düşüklük, Çiftçilerin kredi kullanmalarına neden olmaktadır.

4.3. SANAYİ

Araştırma sahasının tarıma elverişli geniş toprakları nedeniyle ekonomisi temelde tarıma dayanmaktadır. Araştırma sahasında yoğun olarak sanayi faaliyetleri bulunmamakla beraber kendisine komşu olan ilçelere göre sanayi merkezi özelliği gösterir. Özellikle Kula, Gördes, Alaşehir, Köprübaşı gibi daha az gelişmiş ve daha az nüfuslu ilçeler sanayi ürünleri gereksinimlerini birincil olarak araştırma sahasından sağlarlar. Sahadaki sanayi kuruluşları ile ilgili veriler tesislerdeki sorumlu kişiler ve Ticaret ve Sanayi Odası yetkilileriyle yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

4.3.1. Tarımsal Sanayi

Araştırma sahasında tarımsal sanayi kolu diğer sanayi kollarına göre daha fazla gelişmiştir. Bunun ana nedeni araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerdeki yoğunluk, ürün çeşitliliği, diğer sanayi kuruluşlarını kuracak sermayenin olmayışı, sermayesi bulunan fertlerinde alışkanlıklar nedeniyle tarımsal sanayiye yatırım yapmalarıdır.

4.3.1.1. Yem Sanayi

Salihli'nin en büyük sanayi kuruluşu 1980 yılında faaliyete geçen Özlem Yem Fabrikası'dır. Fabrika kurulduğu ilk yıllarda büyük baş hayvan yemi ile tavuk yemi üretirken, daha sonraki yıllarda çevrede tavukçuluğun gelişmesine bağlı olarak tamamen tavuk yemi üretimine yönelmiştir. Yıllık üretimi 133 000 ton yem olan fabrika, Türkiye'deki 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde 266. olarak ülke ekonomisine katkısını sürdürmektedir.

4.3.1.2. Pamuk Sanayi

Salihli'de 11 çırçır, 1 pamuk yağı fabrikası bulunmakta olup mevsime göre bu tesislerde 150-200 civarında işçi çalışmaktadır. Bu tesisler yılda maksimum 60 ton ürün işleme kapasitesine sahiptir.

4.3.1.3. Üzüm İşletmeleri

Çekirdeksiz üzüm yetiştiriciliğinin önemli bir tarımsal faaliyet olduğu Salihli'de 2005 yılı verilerine göre 105 396,7 da. alanda kurutmalık çekirdeksiz üzüm yetiştiriciliği yapılmaktadır 2005 yılı üretimi 36 480 tondur. Üretilen üzümün büyük kısmı Salihli'de bulunan üzüm 3 üzüm işletmesinde işlenir. Yaklaşık 100 işçinin çalıştığı 3 işletme yılda 20.000 ton üzüm işleme kapasitesine sahiptir.

4.3.1.4. Zeytin Yağı Sanayi

Salihli'de 6 380 da alanda zeytin tarımı yapılmaktadır. 2004 yılında üretilen zeytin miktarı ise 2 400 tondur. Salihli'de bulunan 2 zeytin yağı fabrikası yılda 50 ton zeytin işleme kapasitesinde olup, mevsimlik olarak 20-30 arasında işçi çalıştırmaktadır.

4.3.1.5. Un Sanayi

Salihlide 2004 yılı verilerine göre üretilen ekmeklik buğday ekim alanı 162 300 da. 'dır. 2004 yılı üretimi 58 156 tondur. Üretilen buğdayın işlenebileceği tek tesis olan Salihli Un fabrikası 1975 yılında kurulmuş olup, 10 000 m² alan sahip olan tesisin 3 500 m² si kapalıdır. Yılda 36 000 ton tahıl işleme kapasitesine sahiptir. Araştırma sahasında üretilen buğdayın büyük kısmı bu tesitse işlenmektedir. Fabrikada sürekli olarak 19 kişi istihdam edilmektedir.

4.3.2. Diğer Sanayi Dalları

Araştırma sahasında faaliyet gösteren diğer sanayi dalları; toprak sanayi, basınçlı kaplar sanayi, deri sanayi ve valeks sanayidir.

4.3.2.1. Toprak Sanayi

Salihlide üretilen toprak sanayi ürünleri tuğla ve kiremittir. Toprak sanayinin ham maddesi Salihli yakın çevresinden karşılanmaktadır. Hammadenin karşılandığı ocaklar Salihli ilçesi sınırlarındaki: Kabazlı Köyü Ocağı, Mersinli Köyü Ocağı ve Çaltılı Köyü Ocaklarıdır. Toprak sanayi tesisleri E 96 karayolu üzerinde bulunurlar. Bu tesislerden şehir merkezine en yakını, Salihli'nin doğusunda ilçe merkezine 3 km. mesafede olan Vatan Blok en uzak olanları ise yine doğuda ilçe merkezine 19 km uzaklıktaki Erkan ve Kısmet Blok tesisleridir. İlçede 31 adet tuğla-kiremit fabrikası varken bunlardan sadece 8 tanesi aktif durumdadır. Ticaret ve sanayi odası yetkililerinden alınan bilgiye göre tesislerin kapanmasındaki ana etken inşaat sektöründeki ve Turgutlu ilçesinde son yıllarda gittikçe çoğalan toprak sanayi tesislerinin İzmir'e yakınlıkları nedeniyle bu pazarı ele geçirmiş olmalarıdır. Bu nedenle günümüzde Salihli'deki toprak sanayi tesisleri ilçe genelinin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Geçmişte ortalama 3 000 kişiye iş imkanı sağlayan fabrikalarda kapanma dolayısıyla bugün 500 dolayında çalışan bulunmaktadır.

4.3.2.2. Basınçlı Kaplar Sanayi

Salihlideki önemli sanayi kuruluşlarından biriside Basınçlı kaplar sanayidir. E 96 karayolunun doğuda 3. Km'inde yer alan tesis, 8 500 m² üzerinde, 4 400 m² kapalı alanda 1970 yılında hizmete girmiştir. Tesiste sanayi, yangın ve tıbbi gaz tüpleri üretilir. Yıllık üretim kapasitesi 180 000 adet basınçlı kap olan tesiste 48 personel çalışmaktadır.

4.3.2.3. Deri Sanayi

1968 yılında Salihli'ye iskan edilen Kazak Türkleri deri konfeksiyon atölyeleri kurarak ilçede bu konuda önemli düzeyde bir üretim faaliyeti gerçekleştirmişlerdir. Sanayi ve ticaret odası yetkililerinin verdiği bilgiler göre 1995 yılında ilçede 35 tabakhane, 412 deri konfeksiyon atölyesi ve 2 469 kişi bu alanda çalışmaktaydı. Üretilen ürünlerin büyük kısmı Rusya'ya ihracat yapan ihracatçı firmalara satılmaktaydı. Rusya'nın ekonomik krize girmesiyle beraber sektör en büyük pazarını kaybetmiş ve işyerleri kapanmıştır. Ticaret ve sanayi odasının 2004 yılı kayıtlarına göre 123 adet deri konfeksiyon atölyesi ve 9 adet tabakhane faal durumdadır. Üretilen malların büyük kısmı üreticiler tarafından yaz aylarında ülkemizin turistik yörelerinde satılmaktadır.

4.3.2.4. Palamut ve Valeks Sanayi

Salihli Palamut ve Valeks Sanayi 1955 yılında 1 Milyon TL. sermaye ile kurulmuş, 1961 yılında sermayesi 7 Milyon TL.'ye yükseltilmiş ve hisselerinin %51'i Sümerbank tarafından alınmıştır. 1999 yılında özelleştirilerek Ar-Tu Kimya A.Ş.'ne satılmıştır. Günümüzde 9 000 Ton/yıl kapasite ve 60 personeli ile hizmet vermektedir.

4.3.3. Salihli Organize Sanayi Bölgesi

Yapımına 2002 yılında başlanan Salihli Organize Sanayi Bölgesi karma organize sanayi bölgesi olarak planlanmıştır. Gıda, tekstil, plastik, makine imalatı olarak ana bölgelere ayrılmıştır. Ayrıca çeşitli iş kolları için ayrı bir sahada ayrılmıştır. Manisa ili özel idaresi, Salihli Belediyesi ve Salihli Ticaret ve Sanayi Odası'nın ortaklığı ile kurulan organize sanayi bölgesi E 96 karayolu üzerinde Salihliye 16 km. uzaklıkta ilçenin doğusundadır. Organize sanayi bölgesi için Devlet Planlama Teşkilatı 350 hektarlık bir alan öngörmüştür. 1. etap olarak 115 hektarlık bir alan kamulaştırılarak planlaması bitirilmiştir. Planlanan alanda 66 sanayi parseli, 6 idari ve sosyal tesislere ait parsel ile spor tesisleri alanı ve arıtma tesisi alanı mevcuttur. Yapılan arsa tahsisleri 30 adettir. Yapılan tahsislerin 14'ü gıda, 4'ü tekstil, 5'i plastik, 1'i ağaç, 1'i ortopedik gereçler üretimi, 2'si ortopedik gereçler üretimi, 2'si hafif yapı elamanları üretimi, 1'i organik gübre üretimi, 1'i elektrik üretimi ve 1 tahsis de makine imalatı sanayine yapılmıştır⁷²

⁷² Salihli Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü Brifing Raporu 2005.

4.4. MADENCİLİK

Araştırma sahasında işletilmekte olan yer altı kaynağı sayısı fazla değildir. M.T.A.'nın yaptığı çalışmalar sonucunda Sart Beldesi güneyinde Bozdağlar eteklerinde ve Sart Çayı'nda altın cevherine rastlanmış ve halen işletilmektedir. Allahdiyen Köyü, Kurşunlu ve Çamurhamamı arasında civa madeni, Adala Beldesi doğusunda ise mermer yatakları, Mersindere Beldesi'nde titanyum, Salihli-Köprübaşı sınırında da uranyum olduğu belirtilmiştir. Günümüzde bu yer altı kaynaklarından işletilen sadece Sart Beldesi'ndeki altın yataklarıdır (Tablo 4.21).

Tablo 4.21: Araştırma Sahasındaki Bazı Yer Altı Kaynakları Buldukları Mevkii ve Rezervleri

Maden	Altın	Titanyum	Uranyum
Mevkii	Sart	Mersindere	Salihli-Köprübaşı
Rezerv	20.000.000 m ³	30 Milyon Ton	3.040 Ton

Kaynak: Türkiye'nin Doğal Kaynakları Raporu İstanbul Ticaret Odası Yayınları 1997 s.56 İSTANBUL.

4.5. TİCARET

Araştırma sahasının ekonomik yapısında, ticari faaliyetler önemli yer tutmaktadır. Araştırma sahasındaki ticari faaliyetler sadece Salihli nüfusuna yönelik değil yakın çevresinde bulunan kendisine göre daha az gelişmiş olan yerleşmeler yöneliktir.

Araştırma sahasındaki perakende ticaret yapan işyerleri (Bakkal, manav, kasap, kuyumcu, dayanıklı tüketim malları vb.) çeşitli meslek gruplarına bağlı iş yerleri (Terzi, muhasebeci, avukat, tamirhane, kuaför vb.) ticari kuruluşların büyük çoğunluğunu oluştururlar. Araştırma sahasında toptan ticaret ise fazla gelişmemiştir. Toptan ticaret yapan iş yerleri yaş sebze ve meyve, zahire, manifatura, kereste, inşaat malzemeleri olmak üzere büyük çoğunluğu Salihli ilçe merkezi sınırları içerisinde olmakla beraber ilçeye bağlı beldelerde de küçük çaplı iş yerleri mevcuttur. Özellikle ilçe merkezinde çarşamba günleri kurulan pazar, araştırma sahasında önemli bir etkidir. Her çarşamba ilçenin bütün köylerinden, komşu ilçeler olan Kula, Gördes, Köprübaşı, Alaşehir'den alışveriş amaçlı günlük bir nüfus hareketi olmaktadır. İlçe merkezinde Çarşamba günleri kurulan genel Pazar haricinde cumartesi, Pazar günleri de semt pazarları kurulmaktadır.

İlçe merkezinin 19. yüzyılın ilk yarısında büyümesinin ve tanınmasının en büyük nedeni, burada çarşamba günleri kurulan pazarın etkisi olmasıdır. Günümüzde dahi çevresindeki ilçe pazarlarına göre Salihlide kurulan pazar daha geniş kapsamlı ve sadece ilçe esnafının katıldığı bir pazar değildir.⁷³

İlçe merkezinin iş ve ticaret alanları, belli başlı caddeler üzerindedir Mithatpaşa Caddesi, Kurudere Caddesi, Atatürk Caddesi, Turan Caddesi, Menderes Caddesi

⁷³ OTMAN, A., 1998; a.g.e., s. 10, İZMİR

üzerinde bulunmaktadır. İlçe merkezinde bulunan bankaların ise hepsi Mithatpaşa Caddesi üzerindedir. Akbank, Denizbank, Garanti Bankası, Halk Bankası, Oyak Bank, İş Bankası, Ziraat Bankası, Vakıfbank ve Yapı Kredi Bankalarının şubeleri bulunmaktadır. İlçe merkezinde ayrıca 1994 yılından beri Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon genel Müdürlüğü'ne bağlı Salihli Grup Başkanlığı bulunmaktadır. Salihli Grup Başkanlığı'nın verilerine göre Salihliden 2004 yılında ihraç edilen ürünler şunlardır (Tablo 4.22).

Tablo 4.22: Araştırma Sahasının İhraç Ürünleri (2004)

Ülke	İhraç Edilen Ürün	Miktar (kg)
Almanya	Nohut	4 000
Hollanda	Yeşil Salata ve Marul	9 360
İtalya	Yapağı ve Yün	15 944
İtalya	Kiraz	177 906
İtalya	Lif Pamuk	1 62 214

KAYNAK: Ticaret Müsteşarlığı Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü Salihli Grup Başkanlığı Brifingi

İlçe merkezinde sanayi faaliyetleri ise küçük sanayi sitesi olarak bilinen Ankara-İzmir karayolunun kuzeyinde yer alır burada küçük çaplı yedek parça, oto tamirhanesi, mobilya, kereste, metal sanayi, karasör imalatı gibi alanlarda hizmet veren ve üretim yapan 1 200 tane iş yeri bulunmaktadır.

4.6. EL SANATLARI

Araştırma sahası el sanatları bakımından fazla gelişmemiştir. Gökeyüp Beldesi'nde çömlekçilik önemli bir el sanatı olarak görülür. Burada yapılan çömleğim ana maddesi killi topraktır. Belde de çömlekçiliğin ne zamandan beri yapıldığı bilinmemekle beraber, buna ilgili bilgi ve belgeye de rastlanamamıştır. Ancak, araştırmacı yazar G. Güner ''Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik'' adlı eserinde, Gökeyüp'lülerin atalarının İran üzerinden geçerek, Sivas dolaylarına yerleştiklerini, buradan da bir kolun 300-350 yıl önce göç edip Saruhan Sancağına gelip konar-göçerlik yaparken 4. Murat döneminde Borlu ve Dibek dağı eteklerinde zorunlu iskana tabii tutulduklarını yazmıştır.⁷⁴

Ancak sınırlı olarak ilçe merkezinde Şehitler Mahallesi'nde sepet, hasır ve üzüm bandırmada kullanılan keleter imalatı yapılmaktadır. Diğer bir el sanatı ise Gökeyüp Beldesi'nde topraktan yapılan göveç, testi imalatıdır. Ayrıca araştırma sahasının hemen her köyünde ev tezgahlarında halı ve kilim dokumacılığı yapılan sınırlı sayıda da olsa

⁷⁴ AKSAKAL, A. ve OTMAN, A., 2004; a.g.e., s. 81, SALİHLİ.

tezgahlar vardır. Araştırma sahasında ticari olarak değer taşıyan el sanatları Gökeyüp Beldesinde yapılan toprak kaplar ve Şehitler mahallesinde yapılan sepet, hasır ve keleterlerdir. Üretilen bu ürünlerde ilçe sınırları içerisinde pazarlanmaktadır.

4.7. ULAŞIM

Araştırma sahasında ulaşım karayolu ve demiryolu ile sağlanır. Salihli İlçesi Doğu-batı doğrultusunda uzanan Gediz oluğu içerisinde yer almasından ötürü ulaşım imkanlarının gelişmiş olduğu bir yerleşmedir. Ülkemizin 3. büyük ili olan ve önemli bir ticaret merkezi olan İzmir’inde art bölgesi içerisinde yer alır.

4.7.1. Karayolu Ulaşımı

Coğrafi konum ve topografik yapının uygunluğu nedeniyle Salihli gerek kendine bağlı yerleşimlerle gerekse komşu ilçe ve illerle kuvvetli bir ulaşım bağlantısına sahiptir (Şekil 4.7). Kent dışı ulaşımında en önemli payı İzmir-Ankara E- 96 devlet karayolu almaktadır. Kentin batı ve doğu üzerindeki yolcu ve yük akımı birinci derecede bu yol üzerinden sağlanmaktadır İzmir-Uşak demiryolu ikinci önemli ulaşım aksıdır. 1875 yılında Manisa'dan Salihli'ye ulaşan demiryolu İXX. yy.'da yöreyi köy olmaktan çıkarıp hızla gelişmesini sağlamıştır. Doğu ve Güneydoğu ile bağlantılı olan demiryolu günümüzde izlenimlere göre gerek yolcu gerekse yük taşımacılığında payı düşüktür. Salihli'nin İzmir-Ankara E-96 karayolu üzerinde bulunması nedeniyle yurdun her bir yanına rahatlıkla ulaşıldığı gözlenmektedir. Salihli ilçe merkezinin çevre il ve ilçelere uzaklığı şöyledir (Tablo 4.23).

Şekil 4.7: SALİHLİ İLÇESİ'NİN ULAŞIM HARİTASI

Tablo 4.23: Salihli İlçe Merkezinin Çevre İl ve ilçelere Olan Uzaklığı

Yerleşim Yeri	km	Yerleşim Yeri	km
Manisa	72	Köprübaşı (Manisa)	53
Uşak	120	Kula (Manisa)	42
İzmir	96	Sarıgöl (Manisa)	53
Balıkesir	144	Saruhanlı (Manisa)	52
Denizli	110	Selendi (Manisa)	80
Ahmetli (Manisa)	18	Turgutlu (Manisa)	42
Akhisar (Manisa)	66	Ödemiş (İzmir)	53
Alaşehir (Manisa)	40	Eşme (Uşak)	77
Demirci (Manisa)	102	Buldan (Denizli)	80
Gölmarmara (Manisa)	40	Bozdağ (İzmir)	27
Gördes (Manisa)	88	Kiraz (İzmir)	80

Kaynak: Salihli Otogar Müdürlüğü Verileri (2004)

Aynı yol üzerinden Salihli Otobüs terminalinden günde İzmir'e 32, Manisa'ya 29 sefer yapılmaktadır. Salihli Akhisar yolu Balıkesir ve İstanbul'a, Salihli-Alaşehir hattı ise Denizli ve Aydın'a bağlantılarını sağlar. Salihli'den düzenli olarak günde; İstanbul'a 2, Balıkesir'e 5, Denizli'ye 4, Alaşehir'e 23, Kula'ya 7, Demirci'ye 8, Köprübaşı'na 8, Selendi'ye, Akhisar ve Gölmarmara'ya 10, Ödemiş'e 2 sefer yapılmaktadır.⁷⁵ E-96 karayolunun genişletilmesi amacıyla günümüzde çalışmalar devam etmektedir. Bu projenin bedeli 110 Trilyon TL'sidir. 2005 yılında tamamlanması öngörülmüştür. Yolun sanat yapılarında, toprak işlerinde ve yol üzerindeki köprülerde çalışmalar sürdürülmektedir. Bitümlü sıcak karışım kaplama yol için 2003 yılı sonu itibariyle 92 trilyon TL. harcama yapılmıştır. Bölgenin en yoğun yol bağlantısıdır. Bu karayolunun yıllık ortalama günlük trafik yükü 17.100'dür⁷⁶

Salihli'nin kent merkezine bağlı köyler ve beldelerin uzaklığı 10 ile 50 km arasında değişmekle beraber ilçe merkezine en uzak yerleşimler; Gökeyüp, Akçaköy, Oraklar, Mamatlı ve Hacıköseali'dir (Tablo 4.24 ve 4.25).

⁷⁵ Salihli Otogar Müdürlüğü Brifingi (2004)

⁷⁶ www.manisa.gov.tr/ulasim

Tablo 4.24: Beldelerin Salihli İlçe Merkezine Uzaklıkları

Beldenin Adı	km
Adala	25
Durasıllı	12
Gökeyüp	52
Mersinli	18
Poyrazdamları	15
Sart	10
Taytan	7
Yılmaz	4

Kaynak: Salihli Otogar Müdürlüğü Brifingi (2004)

Tablo 4.25: Bazı Yerleşmelerin Salihli İlçe Merkezine Uzaklıkları

Köyün Adı	km	Köyün Adı	Km.	Köyün Adı	km
Akçaköy	43	Eminbey	32	Kurttutan	30
Allahdiyen	10	Emirhacılı	8	Mamatlı	41
Akviran	20	Gökköy	14	Mersindere	15
Akyar	35	Hacıbektaşlı	4	Mevlütü	24
Bağcılar	7	Hacıhıdır	29	Oraklar	42
Bahçeçik	8	Hacıköseli	39	Ortaköy	33
Başlıoğlu	15	Hacılı	26	Pazarköy	15
Bektaşlar	27	Hasalan	10	Poyraz	30
Beylikli	16	İğdecik	26	Sindel	31
Burhan	22	Kabazlı	10	Süleymaniye	17
Caferbey	7	Kale	33	Şirinyer	17
Çakaldoğan	26	Üçtepe	27	Tekelioğlu	22
Çaltılı	10	Kapancı	10	Torunlu	22
Çamurhamamı	11	Kaplan	35	Yağbasan	19
Çapaklı	15	Karaağaç	3	Yağmurlar	27
Çavlu	7	Karaoğlanlı	8	Yaraşlı	19
Çayköy	12	Karapınar	6	Yeniköy	27
Çaypınar	23	Karasavcı	30	Yenipazar	17
Çelikli	20	Karayahşi	14	Yeşilkavak	15
Çökelek	8	Kemer	30	Yeşilova	19
Çukuroba	3	Kemerdamları	22	Damatlı	17
Delibaşlı	29	Kendirlik	24	Kızılavlu	24
Derbent	28	Kırdamları	24	Dombaylı	22
Kordon	17	Eldelek	7	Köseali	20

Kaynak: Salihli Otogar Müdürlüğü Brifingi (2004)

Bu yerleşimlerden; Adala, Dombaylı, Durasıllı, Kavaklıdere, Kemerdamları, Pazarköy, Poyrazdamları, Sart kasabası, Taytan kasabası, Torunlu, Yeşilova, Yılmaz kasabalarına, günde 10'dan fazla sefer yapılmaktadır. Beylikli, Kapancı, Karayahşi, Köseali, Kabazlı ve Yeşilkavak'ta bu sayı 5-10 sefer arasında değişmektedir. Allahdiyen,

Caferbey, Çökelek, Eminbey, Hacıhıdır, Gökköy, Karapınar, Kemer, Poyrazdamları Beldesi ve Yaraşlı'da günde 5 civarında sefer yapıldığı gözlenmektedir. Salihli'yi doğu-batı yönünde kateden E-96 karayolu ve demiryolu kent içi ulaşımında önemli bir rol oynamadıkları görülmektedir.

Kent içersinde ulaşımın ise genel durumu şöyledir; Salihli'nin en önemli ve en yoğun ulaşım akışı, karayolunun güneyinde, doğuda Kırveli Mahallesi'nden başlayarak batıya doğru gelen ve sırayla, Atilla, Belediye ve Mithatpaşa caddeleridir. Şehir içerisindeki yollar yapılış zamanlarına göre beton ve asfalttır. Şehrin ilk yerleşim yeri olan Eskicami, Kocaçeşme, Mithatpaşa ve Dedetaşı mahallelerindeki yollar eski yerleşim alanı olmalarından ötürü dar, kısa ve dik açılı olup genelde betondur.

Salihli'de çok az sayıda otopark olmasına rağmen (Eski Belediye karşısı - eski Pazar yeri - Stad önü, Kurudere - Çınarlı Caddesi kavşağı - Oto Garaj üzeri) gibi özellikle Mithatpaşa, Belediye, Turan ve Kurudere caddeleri boyunca park edilen araçlar şehir, yaya ve taşıt trafiğinin aksamasına neden olmaktadır. Şehrin genel pazarı olan Çarşamba günleri otopark eksikliği yoğun olarak hissedilmektedir.

4.7.2. Demiryolu Ulaşımı

Salihli'nin gelişmesinde demiryolu ulaşımının da önemli etkisi vardır. Ülkemizde genel olarak karayolu taşımacılığının gelişmiş olmasına rağmen 1875 yılında İzmir-Kasaba (Turgutlu) demiryolu hattının Salihli'den geçmesiyle birlikte Salihli ticaretin daha da canlandığı bir yerleşim merkezi olmuştur (Şekil 4.7). Salihli halkı Manisa ve İzmir'e alışveriş, burada bulunana sanayi tesislerine çalışmak, Manisa il merkezine özellikle kamu kuruluşları ile ilgili işlerini görmek amacıyla geli-gidişlerde demiryolu ulaşımını daha ekonomik ve sık sefer olması nedeniyle tercih etmektedir.

2005 yılı verilerine göre Salihli Tren İstasyonundan İzmir yönüne ayda ortalama 4 500 yolcu taşınmaktadır.⁷⁷

4.8. İLETİŞİM

Salihli'de iletişim konusunda bulunan kuruluşlar daha önce P.T.T. Bakım Merkezi Müdürlüğü tarafından yapılan telekomünikasyon hizmetleri, 1 Ağustos 1990 tarihinden itibaren Türk Telekom Genel Müdürlüğü'ne bağlı Salihli Telekom Müdürlüğü'nce yürütülmektedir. Merkez konumdaki müdürlük Salihli, Kula, Alaşehir, Sarıgöl, Ahmetli ve Selendi ilçeleri olmak üzere toplam 4 892 km² alanda 387 696 kişiye

⁷⁷ TCCD Gar Müdürlüğü Verileri 2005, SALİHLİ.

hizmet vermektedir. Salihli Telekom Müdürlüğü'nün santral kapasitesi 97 305, elektronik santral kapasitesi ise 7 624'tür.⁷⁸

Araştırma sahasında günümüzde önemli bir haberleşme aracı olan internet sisteminin kullanımı ise 1999 yılında ilk olarak başlamıştır. Adsl sisteminin kullanımı ise 1 Mart 2004 Tarihinde başlamıştır. Adsl (Asimetrik Sayısal Abone hattı) **Asymmetric Digital Subscriber Line** sözcüklerinin baş harflerinden oluşan Adsl, kullanımda olan telefonlar için bakır teller üzerinden yüksek hızlı veri, ses ve görüntü iletişimini aynı anda sağlayabilen teknolojidir. Günümüzde Salihli'de ilçe merkezinde 2 050 abone, Durasıllı Belde'sinde 17 abone, Sart Belde'sinde 34 abone bulunmaktadır. Araştırma sahasının toplam kapasitesi 2400 portluk iken bu durum gün geçtikçe yeni yapılan eklemelerle artmaktadır. Bilgisayarlarla diğer dış aygıtlar arasındaki kablo ile iletişimi sağlayan veri kanallarına port adı verilir.⁷⁹

Araştırma sahasında iletişim konusunda hizmet veren diğer kuruluşta P.T.T merkez müdürlüğü'dür. P.T.T Müdürlüğü'nün 4 belde şubesi (Adala, Durasıllı, Sart, Yılmaz) ve 1 lokal şubesi (adliye) bulunmaktadır. Salihli P.T.T. merkez Müdürlüğü konumu itibariyle; Selendi, Köprübaşı, Demirci, Alaşehir, Sarıgöl, Gölarmara, Akhisar, Kırkağaç, Soma, Gördes P.T.T müdürlüklerinin, Ankara, İzmir, İstanbul, yönüne giden ve gelen postaları için toplanma istasyonu özelliği de göstermektedir.⁸⁰

4.9. TURİZM

Araştırma sahası, doğal ve beşeri değerler açısından oldukça zengindir ve tarihsel açıdan önemli eserler sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ancak turizm bakımından fazla gelişmemiştir. İlçe merkezinde konaklama amaçlı turizm bakanlığı onaylı iki yıldızlı olan 2 otel bulunmaktadır. Bu otellerden Alkent Otel 30 yatak kapasiteli, Berrak Otel ise 84 yatak kapasitelidir.

Araştırma sahasındaki başlıca turistik değeri olan doğal güzellikler ve tarihsel kalıntılar şunlardır;

4.9.1. Sart Ören Yeri

Salihli İlçesi sınırları içerisinde, ilçe merkezinin 10 km. güneyinde karayolunun her iki tarafında günümüzde Sart olarak bilinen ören yeri bulunur. Antik çağda Lidya Devletinin Başkenti olan Sart, Perslerin döneminde Satraplık merkezi, Roma

⁷⁸ Telekom Müdürlüğü Brifingi 2003, SALİHLİ

⁷⁹ Telekom Müdürlüğü Brifingi 2005, SALİHLİ.

⁸⁰ P.T.T Müdürlüğü Kaymakamlık Brifingi 2003, SALİHLİ.

İmparatorluğu döneminde önemli bir şehir yerleşmesi olarak var olmuştur. Günümüzde Salihli'nin 10 km. batısında kalan Sart Beldesi sınırları içerisinde bulunmaktadır (Foto 4.5).

Sart'ın Milattan önce 1200-900 yılları arasında burada bir yerleşme olduğu bulunan tarihsel kalıntılardan anlaşılmaktadır. Sart'ın bir önemi de dünyada bilinen ilk paranın burada Lidya devleti hüküm sürerken basılmış olmasıdır. Bu durum Sart'ın önemli bir ticaret merkezi olduğunun kanıtıdır. M.Ö. 574'de Sart Perslerin eline geçmiş, M. Ö. 334'de ise Büyük İskender tarafından ele geçirilmiştir Büyük İskender'in ölümünden sonra İmparatorluğunun dağılmasıyla M. Ö. 180'de Bergama Krallığına bağlanmış daha sonra Roma hakimiyetine girmiştir. M.S. 17'de büyük bir depremle yıkıntıya uğramıştır ⁸¹

Sart'ta ilk arkeolojik kazılar, I. Dünya Savaşı öncesinde 1910-1914 yılları arasında yapılmıştır. Bu dönemdeki çalışmalarda Artemis Tapınağı ve Lidya dönemine ait mezarlar ortaya çıkarılmıştır. Araştırma sonucu bulunan eserlerden bir kısmı İstanbul müzesine nakledilmiş, bir bölümü ise Sart'ta kazı ekibince yapılan bir depoda bırakılmıştır. Sart' kazıları Kültür Bakanlığı, Harward Üniversitesi, Fogg Sanat Müzesi, Cornel Üniversitesi Coring Cam Müzesi, ve Amerikan Doğu Bilimleri Araştırma Merkezi'nin ortak katılımları ile günümüzde de sürdürülmektedir.

4.9.2. Akrapol

Sart Kentinin en eski sakinlerinin savunma ve korunma yeridir. Üzerinde M.Ö. 6. yüzyılda tarihlenen surlara ait izler bulunan dik ve kayalık tepe, kentin güneyinde bulunmaktadır. Akropol Tepesi'nin yumuşak konglomera oluşumu sürekli olarak aşınmakta ve biçimini kaybetmektedir.

4.9.3. Artemis Tapınağı

Artemis Tapınağı 1910-1914 yıları arasında yapılan kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılmıştır. M. Ö. 4. yüzyılın sonlarında yapıldığı düşünülen Artemis tapınağının planının çıkarılmasına ait çalışmalar halen sürdürülmektedir (Foto 4.6).

4.9.4. Bintepeler

Gediz Nehri'nin 10 km kadar kuzeyinde Bin Tepeler adı ile anılan bölgede, kral mezarları yer almaktadır (Foto 4.7). Devrin yöneticilerinin sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan gücünü göstermeyi amaçlayan tümülüsler hakkında bilgi edinmek için ilk kazı çalışması 1963-1968 yılları arasında yapılmış ancak yapılan çalışmalar sonucunda, daha

⁸¹ 1995; Coğrafi, Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Tarihi Yönleriyle Manisa, Manisa Valiliği Yayınları, s. 259, MANİSA.

geç dönemlerde mezar soyguncuları tarafından açılan tüneller dışında bir şey bulunamamıştır.

Araştırma sahası genel olarak jeolojik yaş bakımından genç araziden oluşmaktadır. Gediz Grabeni ve Bozdağlar arasındaki sahalarda jeolojik duruma bağlı olarak halk arasında kaplıca adı verilen sıcak su kaynakları mevcuttur. Bu kaynaklar sağlık turizmi açısından Salihli ilçesi için önem arz edebilecek değerde olabilirler ancak bu sahada bu konuyla ilgili resmi kuruluşlar ve çevrede yaşayanların herhangi bir girişimi olmamıştır.

4.9.5. Kurşunlu Kaplıcaları

Salihli'nin 5 km güneybatısında bulunan kaplıcalara İzmir-Ankara karayolundan asfalt bir yolla ulaşılmaktadır. Kaplıca Salihli Belediyesince işletilmektedir. Kaplıcada A ve B tipi toplam 70 banyolu daire ve 190 yatak kapasitesi vardır. Ayrıca tesiste gazino, kafeterya, çay bahçesi, fırın, bakkal, kasap, manav bulunmaktadır.

4.9.6. Çamurhamamı Kaplıcaları

Çamur Hamamı köyü sınırları içerisinde, Salihli-Sart-Ödemiş karayolu üzerinde, Salihli İlçe Merkezine 11 km uzaklıktadır. Kalsiyum, sodyum ve sülfür ihtiva eden suyunun debisi 3 lt/sn dir. Tesisin banyo kapasitesi 740 kişi/gündür. Suyun sıcaklığı 52 °C, ph değeri 6 dır.⁸²

4.9.7. Kız Köprüsü

Adala Beldesi ile Demirköprü Barajı arasındaki Gediz Nehri'nin en dar yerinde kurulmuştur. Mimari şekil taş yapıt olup ortada bir mermer kemer, iki tarafına doğru alçalan üçer küçük kemerden ibarettir. Su büyük kemerden geçer. Köprü'nün altı adet sütünü vardır (Foto 4.8).

⁸² Sart Kaplıcaları İşletme Müdürlüğü Verileri, 2005, SALİHLİ.

BÖLÜM V:
SONUÇ ve ÖNERİLER

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sahasında jeolojik manada kenarları kırık çizgileriyle sınırlandırılmış üç formasyon bulunmaktadır. Bunlar Paleozik yaşlı metamorfik kütle ve Neojen dolgu depolarıdır. Her iki birimden ayrılan malzemenin ova tabanında birikmesiyle ise Kuaterner yaşlı alüvyal örtü meydana gelmiştir.

İklim, yazları sıcak, kışları ise pek soğuk geçmeyen, yağışın kış aylarında görüldüğü bir özellik gösterir. Bu özelliği nedeniyle araştırma sahası Akdeniz iklim bölgesindedir. Thornthwaite metoduna göre C₁ B₃ sb₃ iklim sahsındadır. Genel özellikler açısından dağların uzanışı ve denize yakınlık nedeniyle Akdeniz ikliminin özelliklerini taşır. Ancak, doğuya doğru gidildikçe yükseltinin de etkisiyle iklim karasallaşır.

Araştırma sahasındaki akarsu ağı Miosende oluşmaya başlamış ve günümüzdeki morfolojinin belirleyicisi olan tektonik olaylara bağlı olarak sürempoze olarak gelişmiştir. Orta Gediz Havzası içerisinde bulunan araştırma sahasında Gediz Nehri'ne bağlı olan pek çok sürekli ve mevsimlik akarsu vardır. Sürekli akarsuların büyük kısmı iklim şartları ve bakı faktörüne bağlı olarak Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarından Gediz Ovası'na doğru sularını taşırlar.

Araştırma sahasında ana kaya, iklim, reliyef, vejetasyon ve insan etkileriyle birbirinden farklı toprak tipleri görülmektedir. Araştırma sahsında görülen büyük toprak grupları; kahverengi orman toprağı, alüvyal, kolüvyal, topraklarla regosoller ve Yüksek dağ çayırı topraklarıdır.

Nüfusun büyük bir bölümünün geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olmakla birlikte ilçe merkezinde yaşayan nüfus genel olarak hizmet sektöründe çalışır. Tarımsal faaliyetlerde en fazla göze çarpan çekirdeksiz kurutmalık üzüm yetiştiriciliğı ve pamuktur. Gediz Ovası üzerinde bulunan verimli tarım toprakları bilinçsiz sulama nedeniyle gün geçtikçe tuzlulaşmakta ve verimi düşmektedir.

Hayvancılıkta zirai faaliyetlerden sonra önemli bir etkinliktir. 2004 yılı itibariyle ilçede 18 306 büyükbaş, 62 350 küçükbaş, 1 254 yük ve çeki, 2 211 160 adet kümes hayvanı bulunmaktadır.

Salihli İlçe merkezi ticari açıdan çevresinde bulunan Kula, Alaşehir, Ahmetli, Gördes, Köprübaşı ilçelerinin Pazar yeri konumundadır. İlçe merkezinde her Çarşamba kurulan pazarda sadece yerli satıcılar değil ilçe dışından gelen satıcılarda bulunur bu durum ticari canlılığı da beraberinde getirmektedir.

Sahada, eğitim kurumu olarak, 1 meslek yüksek okulu, 10 lise, 45 ilköğretim okulu, 36 birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulu olmak üzere toplam 92 adet eğitim kurumu bulunmaktadır.

Araştırma sahasında, sağlık hizmetleri 1 devlet hastanesi, 2 özel hastane ve 19 sağlık ocağı tarafından yapılmaktadır. Özellikle Salihli Devlet hastanesi çevre ilçelerde hizmet vermektedir.

İlçedeki turizm potansiyeli yüksektir. Sart, Akropol, Artemis tapınağı, Bintepeler, Kurşunlu Kaplıcaları ve Çamurhamamı Kaplıcaları gibi yerler olmakla birlikte tam anlamıyla turizmin hizmetine sunulamamıştır.

Araştırma sahası, Orta Gediz Havzası'nda horst ve graben sahasında da toprağı bulunan bir ilçedir. Buna bağılı olarak sahada görülen bazı önemli doğal sorunlar ve çözüm önerilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

Tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü arazilerin büyük kısmı Gediz Ovası üzerinde bulunan alüvyal verimli, sulanabilen tarım arazileridir. Bu tarım arazileri özellikle ilçe merkezinde yapılaşmaya açılmış olup toplu konut inşaatları bu araziler üzerinde devam etmektedir. Yeni yapılacak bir imar planıyla verimli tarım arazileri üzerine yapılaşma önlenmelidir.

Özellikle sahanın güney kısmında Bozdağlar'dan inen dereler en fazla taşkın yapan hidrografik unsurlardır. Bu dere ve dereciklerin bir kısmı ıslah edilmiş olmakla birlikte gelecekte yerleşmelerin tarım alanları üzerindeki yoğunluğunun azalacağını düşünerek şimdiden bu dereciklerin hapsi taşkına karşı ıslah edilmelidirler.

Gediz Grabeni üzerinde bulunan saha 1. derecede deprem bölgesi üzerinde yer almaktadır. Özellikle ilçe merkezi alüvyal ova tabanı ve birikinti konisinden oluşan gevşek yapılı malzeme üzerine kurulmuştur. Bu durum yaşanacak herhangi bir deprem olayında büyük mal ve can kaybına neden olabilir. Bu nedenle bundan sonra yapılacak olan yapıların deprem yönetmeliğine uygun yapılması yerel yönetimlerce sıkı bir şekilde denetlenerek sağlanmalıdır.

Araştırma sahası hızla artan nüfusuna bağılı olarak 1950'lerden sonra kentleşme sürecine girmiştir. İlçe merkezi topografya, iklim, hidrografya, sosyal hizmetler nedeniyle uygun şartları taşıması nedeniyle çevre ilçelerden ve son yıllarda özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden göç almakta ve buna bağılı olarak kentsel doku da bazı farklılıklar meydana gelmektedir. Günümüzde gerek yerli halkın gerek

çevreden göç edenlerin istihdam olabileceği sanayi kuruluşları ilçede bulunmamaktadır. Organize sanayi bölgesi ise hala daha kuruluş aşamasındadır. Bu sorunun çözümü için gerek mevcut hükümetlerin gerekse özel sektörün çeşitli teşviklerle yatırım yapması sağlanmalıdır.

İlçe merkezinde bulunan sağlık kuruluşları ilçe geneline yeterli olmakla birlikte özellikle Salihli Devlet Hastanesi çevredeki diğer ilçelerin bir bölge hastanesi konumunda olmaktadır. Bu durum hastanenin yeterli hizmet vermesini önlemektedir. Bu soruna çevredeki ilçelerde tam teşekkülü sağlık kuruluşları yapılarak son verilebilir. Araştırma sahasındaki diğer bir sağlık sorunu da kırsal kesimde sağlık kuruluşlarının azlığıdır. 72 köyü 8 beldesi bulunan araştırma sahasında toplam 19 sağlık ocağı vardır. Bu durum kırsal kesimde sağlık hizmetlerinin yeterince verilememesine neden olmaktadır.

İlçede okullaşma alında büyük sorular görülmezken günümüzde bile birleştirilmiş sınıflı okullar mevcuttur. Bu durum özellikle nüfusu az olan Dibek Dağı'nın güney yamaçlarındaki ve Bozdağlar'ın kuzey yamaçlarındaki kırsal yerleşmelerde görülür. Bu durum çevredeki belirli bazı yerleşmelere yatılı bölge okulları açılarak çözümlenebilir.

Araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelerde içme suyu ve kanalizasyon şebekeleri sağlıklı bir alt yapıdan uzaktır. Atık sular ve foseptiklerin yer altı suyuna karışması zaman zaman kırsal yerleşmelerde sınırlıda olsa mikrop kapma olaylarına neden olmamakta ayrıca tarım alanları da bu durumdan zarar görmektedir. Kırsal yerleşmelerde sağlıklı bir altyapı oluşturularak bu sorunun önüne geçilebilir. Diğer bir sonunda ilçe merkezi ve beldelerdeki üstü açık çöp sahalarıdır. Zaman kaybedilmeden bu konuda yatırımlar yapıp sağlıklı çöp depolama ve dönüşüm tesisleri kurulmalıdır.

Araştırma sahasındaki doğal çevre şartlarına bağlı olarak temel ekonomik faaliyet tarımdır. Bu durum ilçe merkezinde yerini hizmet sektörüne bırakır. Araştırma sahasındaki ekonomik faaliyetlerle ilgili sorunları ve çözüm önerilerini şu şekilde sıralayabiliriz.

Sahada en önemli ekonomik etkinlik tarımsal faaliyet olmakla birlikte, burada yetiştirilen ürünler İzmir ya da Turgutludaki tarım işletmelerinde işlenerek piyasaya sunulmaktadır. Araştırma sahasındaki tarım işletmeleri tüm ürünleri işleyebilecek kapasiteden yoksundur. Yeni işletmelerin açılması hem ürünlerin dışarıda işlenmesini önleyecek hem de işsiz nüfusun bir bölümüne istihdam yaratacaktır.

Araştırma sahasında bulunan toprak sanayi tesisleri gün geçtikçe üretimden çıkmaktadır. Geçmiş yıllarda üretim yapan 31 tuğla-kiremit fabrikasından bugün sadece 5'i çalışmaktadır. Bunda ana neden İzmir'e daha yakın olan Turgutludaki tesislerin

modern yöntemlerle üretim yapmaları ve İzmir piyasasını ele geçirmeleridir. Araştırma sahasındaki tesislerin modernleştirilmeleri ve üretime tekrar dahil edilmeleri için ticaret ve sanayi odasının, kooperatiflerin teşvik edici krediler vermeleri ile sağlanabilir.

Araştırma sahasında bulunan organize sanayi bölgesi tam olarak faaliyete geçmemiş bu nedenle yapılan yatırım sayısı istenilen seviyeye çıkmamıştır. Bunu önüne geçilmesi için çalışmalar hızlandırılmalı gerekli mercilere başvurularak demiryolu hattının organize sanayi bölgesine getirilmesi sağlanmalı ve doğal gazın buradaki işletmelerde kullanılması için gerekli girişimler yapılmalıdır.

Salihli'nin sahip olduğu doğal ve kültürel turizm potansiyeli, iyi değerlendirilerek, gerekli planlamalar yapılmalı ve turizm alanında bir atılım yapılmalıdır. Bu durum yeni iş imkanlarının yaratılmasına da neden olarak, Türkiye'deki işsizliğin azalmasına da katkıda bulunacaktır.